

המבשר תורני

ערב ראש השנה תשפ"ו
גליון 877

ולו המלוכה

פרוייקט חג מיוחד

יריעה נרחבת ליום הדין אודות פרטי יסודותיו
וזרועותיו של הפיוט הנשגב 'וכל מאמינים'

מאוצרו של מגיד המישרים

הרה"ג ר' אשר דרוק שליט"א
בשיחה מיוחדת רצופת
עדויות מרתקות
על כוחה המיוחד והמופלא
של תפילה דווקא בימי
עשרת ימי תשובה

נר אלקים טרם יכבה

פרק היסטורי מלא חידושים
על התקופה האחרונה ואחרית
ימיו של הרה"ק רבי יצחק
מאיר מקאפיטשניץ זי"ע,
במלאות 90 שנה להסתלקותו
בראש השנה תרצ"ו

סיפור מיוחד על תפילה פשוטה של נשמה גבוהה מהפשוטים שבאנשי ירושלים

שאלתך, וינתן לך

מגלה רזים, רבנו מאור עינים:
על צנורות שפע ומה שבינים
משמים יורד השפע, רוחני בלו
עד שהוא נהפך לגשמיות, במסלולו

מצטמצם ויורד, מצטמצם ויורד
צמצום אחר צמצום אחר צמצום
ירידה, ירידה, וירידה

ובדרך, מלאכים רעים מתעוררים

רעים, משטינים ומחררים
לעצר שפע, זועמים
שלא יקבל האדם, רועמים

זועמים משטינים, רועמים
זועקים מקטרגים, נואקים
חומסים חיצונים, רומסים

וביד האדם נשק מסור
בכוח התפלה משטין אסור
כל תפלה ותפלה, שפע מחלצת
תפלה ותפלה, והנה, נפש עולצת

וכל מאמינים שהוא לבדו הוא

כדלים וכרשים דופקים אנו בדלתותיו של אבינו שבשמים כל ימות השנה, בפרט בימים אלו הקרויים 'מים הנוראים' או 'מי הרחמים והסליחות' או 'די הייליגע טעג', כאשר עינינו לך תלויות עד שתוציא כאור משפטינו איום וקדוש.

בספרים הקדושים הרחיבו אודות האמונה הפשוטה והרמת העיניים כלפי מעלה בתחינה ובבקשה לפני השי"ת, אולי יחוס אולי ירחם עם עני ואביון, להוציאנו זכאים בדין ולחתמנו לחיים טובים ולשלום. על פי משנתם של תלמידי הבעש"ט הק', עצם העובדה שהאדם יודע בעצמו שאינו ראוי ואינו כדאי לצאת זכאי בדין, אך בכל זאת תולה הוא את כל ייבו ואת כל תקוותו לבורא כל עולמים שיזכהו במשפט, כבר מסוגלת להמתקת הדינים ולקבלת התפילות לרחמים ולרצון.

יש שפירשו את נוסח ההושענות בחג הסוכות הבעל"ט: "הושענא אדון המושיע, בלתך אין להושיע, גיבור ורב להושיע, דלותי ולי יהושיע", כי לפעמים יש אדם נצרך לפעול טובה אצל עסקן מפורסם, אך הלה טוען שהוא בסך הכל עסקן זוטא ואינו יכול לעזור לו, כי יש מעליו מישהו יותר בכיר ואיליו יש לפנות.

פעמים אחרות יש שהאדם פונה אל הסמכות הבכירה ביותר, אך הלה מתחמק וטוען כי יש לו שותף ואינו יכול לקבל החלטות לבד. לפעמים הוא מסכים לעזור לו בשמחה כביכול, אך טוען שאין לו את האפשרות לסייע. בך

כשרואה האיש שאין מי שיעזור לו, והכל מתחמקים עם תירוצים מתירוצים שונים, הוא פורץ בבכי וזועק: "וכי אינכם רואים את מצבי הקשה? אינכם רואים כמה אני אומלל? מי יעזור לי עכשיו אם לא אתם?"

על זאת פונים אנו לרבנו של עולם בתחינה ובקשה: "הושענא אדון המושיע", הרי אתה הוא אדון עולם אשר מלך, רק אתה יכול לעזור לנו ולא לשלוח אותנו למישהו אחר יותר חשוב ובעל סמכות ממך. "הושענא בלתך אין להושיע", אין לך שותף אחר בהנהגת העולם מלבדך, רק אתה יכול להושיע אותנו. אצלך אין גם את הטענה שאין לך את היכולת ואת האפשרות לעזור לנו, שהרי אתה "גיבור ורב להושיע".

ממילא, פורצים אנו בבכי ואומרים: "דלותי ולי יהושיע", רואה אתה השי"ת בדלותנו הגדולה ובמיעוט ערכנו, אין לנו מלך אלא אתה, על כן חמול עלינו ועל עוללינו ועל טפינו, לכתבנו ולחתמנו בספרם של צדיקים גמורים, לאלתר לחיים טובים ולשלום.

זו סגולתו המיוחדת של הפיוט 'וכל מאמינים', הבנוי לפי סדר האותיות ומביא את סדרי ופרטי יום הדין והמשפט בשילוב האמונה הפשוטה במלך מלכי המלכים, כשבכל קטע אנו שוב חוזרים ואומרים 'וכל מאמינים שהוא', עולים ומתעלים בשלב נוסף ובדרגה נוספת להעמיק בתוך עצמנו את האמונה הברורה "שהוא לבדו הוא", כאשר הכרה זו בפני עצמה כבר ממתקת את הדינים ומביאה את הכתיבה ואת החתימה לטובה.

באסופה שלפניכם התבקשו סופרי הגיליון המשובח של 'המבשר תורני' להקיף את כל יסודותיו וזרועותיו של הפיוט 'וכל מאמינים', המהווה את מכלול נושאי הצדק והמשפט, הדין והרחמים בימים אלו עת כולנו נסקרים לפניו יתברך בסקירה אחת, כבקרת רועה עדרו המעביר צאנו תחת שבטו לחסד ולרחמים.

ברכתנו שלוחה בזאת לפני רבבות הקוראים, שנזכה כולנו יחד לכתובה וחתומה טובה, לשנה טובה ומתוקה, שתהא השנה הזאת המתחדשת עלינו לטובה, שנת גאולה וישועה, שנת ששון ושמחה, אכ"ר.

בברכת השנים הטובות לברכה
המערכת

המבשר | תורני | ערב חג הפסח תשפ"ה

יזום וביצוע: אברהם רכטשפר - מנהל מקצועי | עורך: אלחנן קלאר |

הפקה: מרדכי ארנפלד | עיצוב גרפי: צבי לוצקין

התוכן הויזואלי בגיליון נאסף ע"י ת. בורשטיין

תגובות הארות והערות יתקבלו בברכה בפקס: 02-5805804

ובדוא"ל a6183881@bezeqint.net

מאוצרו של מגיד מישרים

נצלו את העת: על כוחה המיוחד של תפילה בעשרת ימי תשובה

כשבן הישיבה רצה להשתנות והצליח בזכות התפילה בעשרת ימי תשובה. מגיד המישרים הרה"ג ר' אשר דרוק שליט"א בשיחה מחזקת רצפות עובדות מוחשיות ונפלאות אודות כוחה של התפילה בפרט בימי הרחמים והסליחות עת שערי שמים פתוחים לקול שוועתנו

למחרת יום הכיפורים. כולם עוסקים בבניית הסוכה ובבחינת ארבעת המינים, אבל הבחור הולך לבית המדרש. הוא פותח גמרא ורוצה להתחיל דף חדש. הוא מרגיש בעצמו הרגשה עילאית, כמוה לא חש מעולם. היתה לו משיכה עצומה ללמוד עוד ועוד, כך ישב בבית המדרש כמה שעות תוך התענגות על דפי הגמרא. הוא עוד לא הרגיש בעצמו את השינוי הגדול, עד שהתחיל זמן החורף בישיבה והוא מצא את עצמו יושב על מקומו סדרים שלמים בלי להרגיש איך השעות חולפות ביעף. את ההמשך מכאן והלאה, סיים הבחור ואמר לחברו בחיך צופן סוד, "אתה כבר מכיר בעצמך ועל כך אנחנו מדברים עכשיו".

דרשו השם בהימצאו

"בכל פעם שאני מספר אותו, אני מקבל תגובות נלהבות מהקהל, הן במקום והן בהמשך", הוא משתף אותנו במתק דבריו. "הסיפורים נערכים בכל פעם מחדש, כשאנשים באים ומספרים אותות ופלאות על ישועות גדולות למעלה מדרך הטבע שהם זכו לפעול בזכות התפילה האמיתית מעומק הלב בעשרת ימי תשובה, שהם כוללים כמוכר את ראש השנה ויום הכיפורים. אמר לי אברך לאחרונה בלשונו: 'הרב דרוק, כל שנה אני מזיז קירות' עם התפילות שלי בראש השנה..."

"האמת היא, שבדברי חז"ל כבר מצינו על כח התפילה המיוחד שיש בימים אלו, כמוכר במס' ראש השנה (טז, ב) "א"ר יצחק כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה שנאמר (דברים יא, יב) "מראשית השנה", מרשית כתיב "ועד אחרית", סופה שיש לה אחרית". פירש"י: שרשה בתחילתה - שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה כענין שנאמר (משלי יח, כג) "תחנונים ידבר רש".

"אם מתבוננים בדברי רש"י אלו, נמצא כאן דבר פלא, כי בתורה שכתב לא מוזכר שום רמז שראש השנה הוא יום הדין או יום של קבלת התפילות, כאן זהו המקום היחיד שרש"י מרמז בפסוק שיש לעמוד כדלים וכרשים

הבחור המתמיד גילה לו: "לפני ראש השנה האחרון, שמעתי שיחת חיזוק על כוחה העצום של התפילה בעשרת ימי תשובה, לתפילה אמנם כח גדול מאד כל ימות השנה, אבל בימים אלו היא מקבלת כח עשרת מונים, משהו אחר לגמרי מכל מה שאנחנו מכירים כל ימות השנה. "הסבירו לי כי המקובלים כותבים שקבלת השפע כל השנה נקראת 'טיפין טיפין', אך בימים אלו קבלת השפע היא בבחינת 'ארוכות השמים נפתחים', ממש כמו טיפת מים ליד נהר גדול, משהו אחר לגמרי. החלטתי לנצל את כח התפילות בעשרת ימי תשובה".

תפילות ותחנונים מאות פעמים

הבחור המשיך והסביר לחברו, כי אמנם כל אחד מתפלל בראש השנה ויום הכיפורים מעומק הלב, אבל לפעמים רבות, מרוב שמתפללים ומבקשים על כל-כך הרבה דברים, חסרה שימת לב מיוחדת על מה שאנחנו צריכים באמת. הוא החליט להתמקד בעובדה המצערת שלו שהוא לא מסוגל ללמוד בשקידה ובהתמדה. הוא עצמו הרגיש מאד לא טוב עם זה והחליט להקדיש את כל התפילות בימים הקדושים הללו רק למען המטרה הזו. "לא אגזים אם אגלה לך שמאז התקדש ליל ראש השנה ועד מוצאי יום הכיפורים התפללתי לזכות למאור תורה מאות פעמים! היכן שרק מוזכר בתפילה משהו שקשור לתורה, הפצתי והתחננתי. הלכתי ברחוב בעשרת ימי תשובה, דיברתי עם אבא שבשמים ואמרתי לו שהרי חז"ל מגלים לנו על ימים אלו שהקב"ה קרוב אליי, קראוהו בהיותו קרוב, עכשיו זוהי ההזדמנות שלי לבקש ולהתחנן, אינני מוותר על הזכייה זו.

"הגיע יום הכיפורים וידעתי שזהו היום האחרון של הזמן המיוחד לקבלת התפילות מעומק הלב, ממש בכיתי בתפילות לפני השי"ת. אמרתי לו: רבוננו של עולם! אני לא יכול ללמוד יותר מרבע שעה, אבל אתה כן יכול לעזור לי! בפרט בזמן תפילת נעילה, עת חשתי כי עתה הוא עת נעילת שער ועוד מעט כבר פנה יום, הרביתי עוד ועוד בתפילה ובהפצרות לפני הקב"ה, אחזתי ולא ארפנו".

את שיחתנו בוחר המגיד המפורסם הרה"ג ר' אשר דרוק שליט"א, לפתוח בסיפור כדרכם של מגידי האמת. "את הסיפור הזה אני מכיר מקרוב ולא בכדי אני מרבה לספר אותו בפרט לפני ראש השנה ועשרת ימי תשובה, כדי שכולם יידעו עד היכן הדברים מגיעים", הוא מקדים ומסביר.

מעשה בבחור ישיבה שלא היה מהמתמידים הגדולים, ולא יכול היה לשבת על מקום אחד יותר מכמה דקות. חסר היה זיץ פליישי' כאמרת הבריות. עד מהרה הוא מצא לעצמו חברותא כמוהו, גם הלה לא היה מתמיד גדול וגם לא בטלן קטן, יחד הם קצת למדו והרבה לא למדו, עד שהסתיימה שנת הלימודים בשעה טובה ומוצלחת.

חלפה עליהם עוד שנה כזו ועוד שנה, עד שבשנה השלישית לחברותאם, בחודש חשון שהוא תחילת זמן החורף בהיכלי הישיבות, שם לב האחד כי אצל חברו ניכר שינוי גדול ועצום. הוא היה רגיל שאחרי דקות בודדות מתחילת הסדר, הוא כבר יוצא החוצה לשתות ולשוחח, אבל הפעם הוא יושב ולומד בהתמדה. הוא הרהר לעצמו כי מן הסתם זוהי התחדשות פנימית עם תחילת הזמן והיה בטוח כי בעוד חצי שעה כבר יקום ממקומו החוצה, אבל לא. הבחור השני המשיך להתמיד בלימודו עד סוף זמן הסדר.

שוב חשב לעצמו החבר, כי הדבר יחזיק מעמד יום אחד או יומיים ועד מהרה יישבר ויחזור לקדמותו, אבל גם כאן הפתיע הבחור והמשיך ללמוד בהתמדה עצומה יומם ולילה בלי הפסק, ממש השתנה מן הקצה אל הקצה לבלי הכר.

כך נמשכה התמדתו משך כל זמן החורף, עד שבאחד מימי בין הזמנים של חודש ניסן, לקח אותו החבר הצידה לשיחה אישית וסיפר לו בגילוי לב כי הוא עוקב אחריו כבר כמה חודשים והוא מלא התפעלות ממנו, אך בעיקר הסקרנות בוערת בקרבו לדעת כיצד הצליח להשתנות.

"אני מקנא", שח לו החבר בעיניים דומעות, "לא האמנתי שמישהו מסוגל לבוא ולעשות עם עצמו שינוי כה גדול ועצום! הרי עד לפני חצי שנה היית כמוני שלא יכולנו לשבת וללמוד רבע שעה שלימה, מה קרה פתאום? איך השתנית לגמרי? גם אני רוצה לעשות זאת".

ו'שפך' רשימת שירות ותשבחות על הילד. "איזה דרך ארץ יש לו, הוא יושב ומקשיב כל השיעורים, אפילו במבחנים הוא מצליח להגיע לציונים גבוהים. ומידות שלו? בכלל לא להכיר אותו, זה ממש לא אותו ילד שהכרתי בחודש אלו. רק תגיד לי בבקשה לאיזה מטפל לקחת אותו, אני חייב לדעת מיהו אותה עושה פלא שהצליח להפוך אותו לגמרי מן הקצה אל הקצה?" "ברגע הראשון שאחרי סיום השיחה עם המלמד, אצבעותיו מיהרו לחייג אל המספר שלי", מסיים הגר"א דרוק שליט"א את הסיפור המדהים. "הוא נחנק מדמעות ולא הצליח לדבר. הוא היה כבר כל-כך מיואש מהילד הזה, הוא לא היה רגיל לשמוע עליו כאלו שבחים מופלגים. הרי הילד הזה 'אכל' לו את הלב ימים ולילות כמה שנים, אבל הוא הרגיש חובה לשתף אותי איך הוא ובני ביתו רואים את קבלת התפילות החמות והאמיתיות שלהם מעומק הלב בימי הרחמים והסליחות.

"מצוה לפרסם! - הוא אמר לי בקול חנוק, ולכן חשוב לי כל-כך לפתוח ולהקדם בסיפורים האלו כדי שהקוראים שיח' יידעו לנצל היטב את הזמן היקר והנשגב שמגיע אלינו כעת אחת בשנה, והחכם עיניו בראשו שלא לאבד את מה שנותנים לו".

רבי מחפש פתרונות לבנו

התפילה היא בעצם משהו שאנחנו עושים בכל יום ואולי בגלל זה היא נעשית אצלנו מעין 'מלומדה' ורגילות. איך באמת אפשר לגשת אל התפילה בהתרגשות ובהתחדשות בימים אלו, כשאנחנו עומדים בכל יום בתפילה לפני השי"ת ומה יום מיומיים?

במקום להשיב תשובה מנומקת, בוחר הגר"א דרוק שליט"א להמשיך במתכונת הסיפורים שלו, הפעם בסיפור המופיע בדברי חז"ל. הגמרא (כתובות סב, ב) מספרת שרבי שידך את בנו עם בתו של רבי יוסי בן זימרא. החתן הצעיר, בהסכמת אשתו, הלך ללמוד תורה שתיים עשרה שנה. כך היה המנהג בזמנם, חתנים צעירים היו עוזבים את נשותיהם והולכים ודבקים בתורה הקדושה במשך שנים רבות, קונים מדרגה בלימוד. לאחר מכן היו חוזרים ובונים את ביתם.

לאחר שתיים-עשרה שנה של לימוד תורה בשקידה, חזר בנו של רבי אל ביתו וגילה שלמרבית הצער אשתו הפכה עקרה! ואמר רש"י: 'כך דרך נשים נשואות השהות בלא בעל עשר שנים'. טרגדיה של ממש, עדיין לא היו להם ילדים!

בנו של רבי הלך לאביו הגדול, גדול הדור, וסיפר על

שוב חשב לעצמו החבר, כי הדבר יחזיק מעמד יום אחד או יומיים ועד מהרה יישבר ויחזור לקדמותו, אבל גם כאן הפתיע הבחור והמשיך ללמוד בהתמדה עצומה יומם ולילה בלי הפסק, ממש השתנה מן הקצה אל הקצה לבלי הכר. כך נמשכה התמדתו משך כל זמן החורף

שיחזור להתנהג כראוי ויתחיל להרגיש טעם בתורה ובתפילה, להסב להם נחת רוח במנות גדושות בבחינת 'שמחנו כימות עיניתנו'...

עברו שבועיים מתחילת זמן הלימודים בחורף, ואין טלפונים. בתחילה הוא לא התרגל למצב החדש, כי היה רגיל לקבל טלפונים בכל ערב מהמנהל, המלמד והמפקח, עד שכבר הפסיק להתייחס לטלפונים הללו שגזלו את מנוחתו והפריעו לשלוות רוחו. עד כדי כך, שאפילו לאסיפת ההורים שהתקיימה באמצע חודש כסלו, החליט שלא ללכת באמרו לעצמו: 'זכי מה כבר אשמע מהמלמד? כבר כשל כח הסבל, באמת אין כח יותר לשמוע עוד פעם תלונות ועוד פעם סיפורים מרגיזים'.

הפעם הפתיע אותו המלמד בשיחת טלפון ראשונה. היה זה כאמור באחד מימי חודש טבת, כשהמלמד בעצמו התקשר אליו לראשונה מתחילת זמן הלימודים בחורף

בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה לפני השי"ת, אתיתי לחננך בלב קרוע ומורתח, בקש רחמים כעני בפתח, אמרו לפניי זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפניי לטובה. "זהו אפוא הכח העצום שהקב"ה נתן לנו ולכל בריותיו העומדים לפניו בימים אלו לבקש רחמים ותחנונים, כאשר בכח התפילה אפשר בהחלט לבטל את רוע הגזירה ולהפוך את הדין לרחמים. לא בכדי דרשו חז"ל על הפסוק (ישעי' נה, ו) "דרשו ד' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב", אמר רבה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים (ראש השנה יח). בימים אלו שערי שמים פתוחים והקב"ה מחכה לתפילתנו, כנאמר בפיוט 'וכל מאמינים': "ש הוא עונה לחש", לכל אשר יקראוהו באמת".

טלפון מהמלמד ודמעות חמות

והנה, סיפור נוסף בפיו של המגיד: "באחד מימי חודש טבת, מתקשר אלי ידיד קרוב וכולו נשנק מדמעות. מה קרה? אני מנסה לברר אצלו. מתברר שהוא סיים עכשיו שיחת טלפון עם המלמד של הבן שלו. נו, בשביל זה בוכים?!... הוא מספר לי, שהיה לו ילד שהסב לו רק מרורים ובמנות גדושות. הוא היה מקבל טלפונים על בסיס יומי מהמלמד, המנהל והמפקח, כל אחד בתורו מתלונן על הילד שלא מפסיק להפוך את ה'חידור' ולהפריע לניהול התקין של הכיתה והתלמידים.

לפני כמחצית השנה הוא שמע שיחת חיזוק ממני בפתח ימי הרחמים והסליחות, שם עמדתי וסיפרתי את סיפורי של הבחור המתמיד הנ"ל בשילוב נופך מספריהם של צדיקים על גודל מעלת וסגולת קבלת התפילות בימים אלו של עשרת ימי תשובה, הסברתי אז שהיות ואדם אחד לא יכול להתפלל על עשרות נושאים החשובים לו מאות פעמים, כפי שקוראים לזה 'ריסון הימלען' (לקרוע את השמים בתפילות), לכן העצה היעוצה היא לקחת לעצמנו דבר אחד או שניים ועליהם לבקש ולהתחנן שוב ושוב לפני כסא הכבוד, אולי יחוס אולי ירחם".

אותו אבא שמתמודד עם הילד המאתגר שלו כבר תקופה ארוכה, החליט להקדיש את התפילות של עשרת ימי תשובה לפרויקט של הילד שלו. הוא דיבר על כך בבית בכובד ראש, ובהגיע ראש השנה ויום הכיפורים, הלך הוא לעמוד בקרן זוית זו והיא הלכה לעמוד בקרן זוית זו. יחד שפכו דמעות חמות בתפילות עשרות פעמים במשך הימים האלו על הילד

"ריבונו של עולם, אני לא רוצה ללכת עם קסקט"

בתוך השיחה מוסיף הרה"ג ר' אשר דרוק שליט"א סיפור מאוצרו הטוב, סיפור המטלטל את הקוראים להבין את כח התפילה:

"אבי מורי המגיד הוותיק הרה"ג רבי מרדכי דרוק זצ"ל, רגיל היה לספר מעשה מפעים: לפני שנים, בליל שיש אחד, שיחקו מספר ילדים על יד בית כנסת 'החורבה' אחד הילדים בחר להתחבא בבית הכנסת תחת הספסלים הגדולים. על יד מקום מחבואו, ישב יהודי יקר ועסק בדברי הזוהר הקדוש, שלפני שאדם נפטר מן העולם, קרוביו ורבותיו איתם היה מקושר בחיי חיותו שומעים זאת, מקבלים ידיעה שהוא הולך להגיע והם יוצאים לקבל את פניו.

מה ילד מבין בזוהר? אבל בכל זאת, היה זה דבר מעניין וקליט, והעניין נכנס למוחו. "למחרת היום, באמצע סעודת השבת, אכלה אימו של הילד חתיכת דג ולא שמה לב לעצם גדולה שהייתה תקועה בה... העצם החדה נתקעה בגרונה, לא להוציא ולא לבלוע, היא החלה להשתנק ולהשתעל, ונראה היה שהיא עומדת להיחנק. מהומה פרצה בבית, שכנים נכנסו אולם אף אחד לא הצליח לסייע. הילד הרך והרגיש לא היה מסוגל לשמוע, ברח לחדר השני, התכסה בשמיכה למעלה מראשו ועצם את עיניו. לפתע חדרו קולות את השמיכה העבה, שומע את אמו מצביעה על התמונות שעל הקיר: "אני רואה מול עיניי את הסבים שלי, הנה הורי היקרים ע"ה..."

מילות הזוהר צפו במוחו של הילד: כאשר אדם רואה את הוריו שנפטרו מן העולם, זה סימן שהוא הולך להסתלק מן העולם! באותה עת היה בירושלים בית יתומים דיסקין, ולכל חניכיו היה לבוש אחיד. קסקט, מכנסיים קצרות ונעליים חומות, והיו לוקחים אותם בהלוויות לומר 'יושב בסתר'. הוא הבין שהוא עתיד להיות חלק מהילדים האלה.

באחת הוא הוריד את השמיכה, קם על רגליו ויצא מהבית בריצה, פרץ אל בית הכנסת, פתח את הארון קודש והתחיל לבכות: "ריבונו של עולם, אני לא רוצה ללכת עם קסקט, אני לא רוצה ללבוש נעליים חומות... אינני רוצה ללכת בהלוויות ולומר 'יושב בסתר'. תרפא את אמי, שמור עליה עבורי!"

"זמן מה חלף, ובכיו של הילד שכך. סגר את ארון הקודש, וחזר אל ביתו לראות את שלום אמו. בבית קיבלו אותו בצהלות שמחה. ברוך ה', חייה של האם ניצלו, העצם יצאה מגרונה, וזכתה להארץ ימים מעל גיל תשעים. אמרו צדיקי ירושלים: אין לנו את חז"ל שיאמרו לנו כמה כיסאות במתיבתא דרקייעא זעזע אותו ילד קטן בתפילתו, אבל אין ספק שכך אירע! למחרת, לאחר תפילת השבת, ניגש יהודי צדיק לאבי הילד וסיפר לו: "שהיית אתמול בבית הכנסת בעת שבנך הקטן זעזע רקייעים בתפילתו, הלוואי ופעם בחיים אוכה ואדבר עם בוראי כפי שבנך דיבר עם הקב"ה! רבותי! ניתן לקבל תוספת חיים, להחיות מתים, לבטל גזירות קשות ומרות בכוח התפילה!"

צרתו. אמר רבי: 'היכי נעביד?' - מה נעשה? רבי מחפש פתרונות לבן שלו. נכון, הוא מאוד מצטער על מה שקרה לכלתו בעקבות מסירות נפשה לתורה, אבל בכל זאת, בנו אינו צריך להישאר בלי ילדים... הן הוא מְצַה בפרייה ורבייה. אמר רבי: ישנן שתי אפשרויות: האחת - לגרש אותה, והשנייה - שייקח אישה נוספת עליה [לא היה אז חרם דרבנו גרשום שאסור לקחת שתי נשים].

אמר רבי: שתי האפשרויות אינן פתרון ראוי, שכן אם בני יגרש את אשתו יאמרו: "ענייה זו לשוא שימרה!" - המסכנה הזו חיכתה בחינם. וגם האפשרות השנייה, שייקח אשה נוספת, גם היא אינה פתרון, שכן אנשים יאמרו: זו אשתו, האישה השנייה היא העיקרית. וזו, אשתו הראשונה היא רק לדבר עבירה. מסיימת הגמרא: מה עשה רבי? ביקש עליה רחמים והיא התרפאה.

"כל אחד שרואה את המעשה הזה תמה ביותר", מטעים הגר"א דרוק שליט"א במיטב היגיון. "רבי שומע מבנו מעשה מבהיל, טרגדיה של ממש. כלתו הצעירה נהייתה עקרה בעקבות מסירות נפשה לתורה, שנתנה לבעלה ללמוד תורה שתים-עשרה שנה. מה המחשבה הראשונה שעוברת לו בראש? לתת לה גט. והמחשבה השנייה? - שייקח אשה נוספת עליה. רק לאחר שהוסיף והתבונן שזה לא שייך, כי זה עלול לגרום לחילול שם שמיים, אמר רבי שיתפלל עליה.

"כיצד ניתן להבין זאת? לכאורה המחשבה ראשונה של רבי היתה צריכה להיות: 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'! שרבי יכריז על תענית, צום, ויבקש שכל הציבור, בני המשפחה, תלמידי הישיבה ושאר האנשים, יתפללו ויקרעו שערי שמיים על המסכנה הזו, שמסרה את נפשה על תורת בעלה. רק אם ח"ו היה רואה שנגזרה גזרה, היה ניגש לחפש פתרונות כדי שבנו לא יישאר ללא ילדים. "מדוע המחשבה הראשונה היא גט, או לקחת אישה נוספת?"

הגר"א דרוק ממשיך הלאה אל התשובה: "למעשה, רבי לימד אותנו כאן כיצד צריך להתפלל, ולשם כך עלינו להקדים ולעמוד על כוחה של תפילה."

הוא מצטט את דברי המדרש (בראשית רבה ע, טז) מובא: "אמר רב הונא: קשה היא התפילה שביטלה את הגזירה." תפילה היא כוח קשה וחזק, שקורע גזר דין ומבטל גזרות קשות. מביאים לכך חז"ל ראייה מפרשת ויצא. כולם היו אומרים: 'שני בנים יש לה לרבקה ושתי בנות יש לו ללבן,

לך" (איוב כב, כח), שכל מה שיוצא מפייהם של הצדיקים מתקיים. ישנם מעשים רבים מספור המעידים על כך. אפילו מה שיוצא בשגגה מפיו של הצדיק - מתקיים! אם כך אנו מוצאים בגדולי ישראל בדור האחרון, מה נאמר על יעקב אבינו, בחיר האבות, שדמותו חקוקה בכסא הכבוד? הלא בוודאי נאמר בו: "רצון יראיו יעשה"! כאשר יעקב רוצה משהו - אין 'רצון יראיו' גדול מזה! אפילו מלאכים יורדים משמים כדי להפחיד את עשו למען יעקב אבינו!

והנה, בפסוק כתוב במפורש עם מי יעקב אבינו רצה להתחתן: "וַיֵּאָהֶב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדָךָ שִׁבְעَ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָךְ הַקְטָנָה" (בראשית כט, יח). יעקב אבינו עובד ברחל במשך שבע שנים. כיצד ייתכן שבסופו של דבר "וַיְהִי בִבְקָר וְהָנָה הוּא לָאָה", איפה ה'רצון יראיו יעשה"? אין כל ספק שאת ההחלפה הזו לא עשה לבן, לבן אינו יכול לעשות כאלו דברים! התורה מספרת שמאה פעמים הוא ניסה לרמות את יעקב אבינו ולא הצליח. "וְלֹא נָתַנוּ אֱלֹקִים לְהִרְעַ עֲמָדָי" (שם לא, ז). בהכרח שמי עשה את "וַיְהִי בִבְקָר וְהָנָה הוּא לָאָה" זה לא לבן אלא הקב"ה.

היכן ה'רצון יראיו יעשה"? מדוע מן השמיים התעלמו מרצונו של הירא הגדול ביותר בעולם? ומה התשובה?

נקשיב טוב! מצד אחד עומד 'רצון יראיו', הירא מספר אחד שבכל הדורות, ומצד שני ישנה בת אחת מארם נהריים שמורידה דמעות. מה ינצח, הדמעות או ה'רצון יראיו'? אומר לנו המדרש: הדמעות הן אלו שמנצחות! 'קשה היא התפילה!' למדים אנו מדברי המדרש, שללאה היו שתי משימות בענין השידוך שלה: הראשונה - גזירת שמים שעליה להינישא לעשו הרשע, ואת הגזירה הזאת היא ביטלה בתפילתה. אולם הייתה לה משימה קשה הרבה יותר: יעקב אבינו, בחיר האבות, רצה משהו אחר - לשאת את רחל. זה כבר הרבה יותר קשה, שכן הקב"ה מבטל גזרות שנגזרו בשמיים, הרבה יותר בקלות מאשר לבטל רצונו של צדיק, ועוד צדיק בדרגתו של יעקב אבינו!

אולם תפילה היא כוח עצום ויכולה היא לנצח גם דבר גדול כזה, רצון של יעקב אבינו, ולעשות ש'ויהי בבוקר והנה היא לאה".

אכן "קשה היא התפילה"!

אין אפשרות אחרת!

לפני התובנה הפשוטה מוסיף הגר"א דרוק נקודה חשובה: כל זמן שאדם חושב שפלוני יעזור, אלמוני יושיע, או השתדלות אחרת תניב פרי. כל עוד שיש לו תקווה מבשר ודם - הוא לא קורא אל ה' באמת. בין שאר הדברים שהוא עושה, הוא קורא לה', אבל זו לא פנייה מתוך הבנה שרק בזה תלויה ישועתו. רק כשהוא מבין שאין אפשרות אחרת, אין לו אל מי לפנות חוץ מהשי"ת, רק אז הוא מתפלל מקירות ליבו וקורע את רוע הגזירה, בדיק כמו שלאה עשתה בכיותיה מתוך ידיעה ששום דבר אחר לא יעזור לה מלבד התפילות, והיא ניצחה". כעת נוכל לחזור לגמרא בה פתחנו, ולהבין את דבריו של רבי הקדוש לבנו. רבי שומע מבנו את הצרה הגדולה, ובוודאי שליבו התמלא רחמים מרובים. אין כל ספק שהמחשבה הראשונה שלו לא הייתה לגרש אותה. לא היו אלו דברים שהוא באמת חשב לעשות ח"ו, זו היתה הכנה לתפילה! הוא יושב עם המשפחה והתלמידים, עצרת תפילה, ולפני שהם נעמדים להתפלל הוא אומר: 'רבותי, אני רוצה להסביר לכם כאן את המצב'. הוא ביקש להכניסם למצב של חונן המעגל, שיעוררו רחמי שמיים, שיבינו שאין לנו סיכוי אחר.

הוא אומר להם: "בואו נחשוב יחד מה ניתן לעשות, ניתן לה גט?" וכולם אומרים בדמעות בעיניים: "אסור לעשות זאת, זה חילול השם לדורות!" ממשיך רבי ואומר: "טוב, אז שייקח אישה נוספת". אמרו כולם: "לא, האישה השנייה תלך עם העגלה והילדים, והאישה הראשונה רק תיגרר אחריהם, אין אפשר לעשות לה את זה?"

"טוב, מסיים רבי, "יש רק אפשרות אחת: 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים'", וגעו כולם בכבי. רבי לימד אותנו איך להתפלל. למדנו כאן דרכי חיים, מהו כוחה של תפילה, כמה היא מסוגלת לפעול, וכיצד להתפלל תפילה שלמה, שתביא את הישועה."

נר אלקים טרם יכבה

קבלת הפנים ההמונית בתחנת הרבים, השבת בטורנופול, המעידה והנפילה הבלתי צפויה וקריאת התורה האחרונה. פרק היסטורי מלא חידושים ותגליות על התקופה האחרונה ואחרית ימיו של הרה"ק רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זי"ע, במלאות 90 שנה להסתלקותו בראש השנה תרצ"ו

כי קרן אור פניו. רבנו ברחובותיה של עיירת הקיט מארינבאד

ובעקבות נפילתו לא היה בכוחו לצאת לתפילה בשב"ק בבוקר, והוא התפלל באכסנייתו. רק לקריאת התורה הביאוהו אל החדר המיוחד לו בקלויז. העידו חסידים, כי כשהביאוהו לשמוע קריאת התורה, ניכרו בגופו טהור סימנים, אות לחבלות הקשות שנחבל בנפלו בלילה.

לבני אני צריך

בכל מהלך ביקורו של רבנו בעיר, ניכר היה בחוש כי הוא בא להיפרד מחסידיו - אוהביו. הוא שיגר שלוחים אל כמה מזקני החסידים, לבקשם שיבואו אליו, כי ברצונו לראותם. סיפר הרה"ק רבי שרגא פייביל הסל ז"ל, שכאשר שמע כי רבנו מתעתד לבקר בגליציה, מיהר ונסע לטרנופול להקביל פניו קדשו; וכשפגש באחד מזקני החסידים על אם הדרך, ביקש ממנו הלה - שכבר היה חלש וחולה - שיעביר את ה'קוויטל' שלו לרבנו, שכן לרוב זקנותו וחולשתו קשה עליו הנסיעה. כשהגיע רבי פייביל אל בית אכסנייתו של רבנו - במעון

לרבנו אחרי שלא זכו לראותו זה כמה שנים, נקבצו ובאו אל תחנת הרכבת, להקביל את פני קדשו בהופיעו במחוזות גליציה. וכה רבים היו מקבלי פניו, עד כדי כך שהמשטרה נאלצה להשליט סדר בקרב הקהל העצום, שגדש בהמוניו את תחנת הרכבת על כל מבואותיה ומוצאותיה. כך תוארה קבלת הפנים שנערכה לכבודו של רבנו בתחנת הרכבת, במכתב מאותם ימים: "אצל הבאהן אתמול בכאן היו ערך שלש מאות אנשים, קיין ע"ה. הפאליציאא היה בהקפדה מחמת הדוחק. [גם] בלבוב היה בלי עה"ר עולם גדול. ת"ל כ"ק אדמו"ר עט"ר שליט"א בא לשלום לכאן, ומצא את חתנו הרה"ק [רבי אברהם יהושע העשיל ממעז'בוז-טרנופול] שליט"א ובתו הרבנית תחי' בחיים והשלום..."

לקראת שב"ק פרשת עקב, י"ח מנחם אב, התאספו המוני חסידים מרחוק ומקרב בעיר טרנופול, להסתופף בצל רבנו ולשבות במחיצתו. את אכסנייתו קבע רבנו בבית בתו וחתנו, הרה"ק ממעז'בוז-טרנופול זי"ע. אולם למרבה צערם ואכזבתם של ההמונים, כליל שבת קודש בשעות הלילה המאוחרות, עת אשר רבנו שקד להשלים את שיעוריו הקבועים, כאשר קם רבנו מכסאו נפל ונחבל,

בחודשים האחרונים לחיי-חיותו עלי אדמות, נחלש הרה"ק רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ זי"ע מאוד וניכר היה כי קרב ובא זמן פרידתו מהעולם הזה. בשלשת השנים האחרונות, נמנע רבנו מלצאת כדרכו לפקוד את חסידיו ואנשי שלומו, עקב חולשתו הרבה. אך בקיץ האחרון לחייו, קיץ תרצ"ה, הרגיש רבנו כי קצו קרב וכיון שכך עז היה רצונו לנסוע עוד פעם לקאפיטשניץ, להיפרד מהמוני חסידיו בגליציה בטרם ייאסף אל עמיו.

היה זה, כשרבנו שהה באותו קיץ בעיירת הנופש מארינבאד, למנוחה ולאגירת כוחות עקב חולשתו היתירה; שם נרקמה תוכניתו לבקר בקאפיטשניץ והוא הודיע לבני ביתו ולמקורביו, כי בדרכו חזרה לביתו נאווה קודש בווינה, ייסע לגליציה ויחנה בעיר טרנופול, שם ישבות שתי שבתות בקרב חסידיו ואנשי שלומו, ומטרנופול ימשיך לקאפיטשניץ - שם ישבות שלש שבתות. את ההודעה על כוונתו לבקר בגליציה ובקאפיטשניץ, העביר רבנו לבני ביתו באגרת ששלח להם ביום ג' לסדר ואתחנן, ז' מנ"א תרצ"ה; וכה היו דבריו באגרתו:

"זה כמה שבועות החלטתי, שמכאן אסע אי"ה לגליציה, היינו לטרנופול ואח"כ לקאפיטשניץ, כי לדאבון לבי לא ראיתי את אנ"ש יח' זה שלש שנים. הש"ת יסכים לזה. חושב אני, שאני מוכרח לעשות המסירות-נפש ולנסוע. ואקווה לה, אשר בנסיעתי יבואו כל אנ"ש יחי, ויתעורר האהבה אלי כמאז ומקדם. אקווה לה, שבטרנופול בתי תחי' תשמור עלי, גם בביתי בקאפיטשניץ יש ב"ה שלשה חדרים, וכתבתי ליעקב ליקווארניק שיעשה הכל נקי, ואקווה לה' שהאוויר בביתי יהיה טוב למעני. תכנית נסיעתי עדיין לא ידעתי, וכנראה אסע דרך פראג".

כאשר הגיעה הידיעה אל בני ביתו, כי רבנו מתעתד לבקר את חסידיו בדרכו חזרה ממארינבאד, הוכו בתדהמה וחרדו ונבהלו מאוד; שכן ידעו עד כמה רבה חולשתו של רבנו והם חששו לשלומו, שלא יכריע המאמץ הכביר את גופו החלוש כל כך. הם ניסו להניא את רבנו מנסיעה זו בכל דרך אפשרית, אך רבנו היה נחוש בהחלטתו וגמר אומר לבקר את חסידיו בגליציה, ויהי מה.

אכן, אחרי שהות של שבועות מספר במארינבאד, יצא רבנו לבקר בריכוזי החסידים, בלוויית בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע, שהגיע במיוחד מווינה לעמוד לימינו בגליציה. בדרכו לטרנופול, עבר רבנו דרך העיר לעמבערג ומשם המשיך בדרכו לטרנופול, לשהות שם בקרב המוני חסידיו שנקבצו ובאו מכל הסביבה לחסות בצל קדשו, אחרי שלא ביקר במחוזותיהם זה שלש שנים.

"היה בלע"ה עולם גדול"

ביום חמישי פרשת עקב, לעת ערב, הגיע רבנו לטרנופול, לשבות שם שתי שבתות. החסידים, שהיו מלאי געגועים

ממארינבאד לגליציה. רבנו עם מחותנו הס"ק ה'אהבת ישראל' מויניצא זי"ע במארינבאד

ולהיכנס אל הקודש פנימה בהאי יומא רבה, ולהתברך מפי קדשו.

בליל ההילולא, שחל באותה שנה ביום ראשון בערב, היה הקהל גדול ועצום. רבנו קיבל את הקהל בביתו הגדול אשר בחצר הקודש, והדחיפות היו עד כדי סכנת נפשות ממש; ומאידך - רבנו היה חלוש עד מאוד, שהרי זו תקופה שנחלש ועתה עוד נוספה לו חולשה על חולשתו אחרי שנפל ונחבל בשהותו בטרנופול.

אי לכך, נאלצו המקורבים והמשמשים בקודש להציב שומרים מיוחדים שישליטו סדר בין הבאים לשחר את פני רבנו, שלא ידחקו זה את זה יתר על המידה, ולכל יגרום הלחץ זה הדחק לחולשה נוספת לרבנו. בין העומדים להשליט סדר בין הבאים, היו ר' יעקב ליקווארניק ורבי שרגא פייביל הסל. סיפר הרה"ח רבי שרגא פייביל הסל ז"ל, שכאשר הגיע לקאפיטשניץ ליומא דהילולא י"א אלול, נקרא גם הוא על ידי הרבנית ממעז'יבוז'-טרנופול לבוא ולעזור בהשלטת הסדר, אך לא עלה בידו להיכנס אל הבית, מהמון הצובאים על הדלתות ונאלצו להכניסו לבית דרך החלון...

בהגיע זמן המנחה, לא היה לרבנו כח ללכת אל ה'קלויז' לרוב חולשתו, והוא התפלל תפילת מנחה עם הציבור בבית. אחרי מנחה, המשיך רבנו לקבל את הקהל לעצה ולברכה, וכשהתאחר הזמן, עלה בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע להתפלל תפילת ערבית ב'קלויז', שכן באותו הלילה חל גם היארצייט של אמו הרבנית הצ' מרת גיטל ע"ה, ועמו הלכו להתפלל ב'קלויז' חלק מהקהל, וכך הוקל במעט גודל הלחץ בבית, ורבנו התפלל מעריב עם מנין מצומצם שנשאר שם.

אחרי מעריב, המשיך מעט בקבלת הקהל ואח"כ פסק רבנו לקבל את המשחרים לפתחו. אולם גם בשעה מאוחרת זו, כשרבנו נאלץ להפסיק מקבלת הקהל עקב חולשתו הקשה - עדיין המה חצר הקודש בהמונים שטרום הצליחו להיכנס אל הקודש פנימה; ואלו, בחלקם הגדול, נותרו ללון בקאפיטשניץ בתקווה שלמחרת היום יוכלו להיכנס עם 'קוויטל' לפני רבנו...

מרגישים שההנהגה מתחלפת

מתחילה היה בדעת רבנו להיכנס אל ה'קלויז' ולערוך שם את שלחנו הטהור לרגל יומא דהילולא, אולם בסופו של דבר, גברה עליו חולשתו והוא לא עצר כח לערוך את השולחן בפני המוני החסידים, אי לכך נטל את ידיו לסעודה לכבוד ההילולא ביחידות, בביתו, ועל פי פקודת קדשו סעדו הקהל את סעודת ההילולא בדירתו הישנה של רבנו.

סיפר הרה"ח רבי שרגא פייביל הסל ז"ל, שכאשר שמע כי רבנו מתעתד לבקר בגליציה, מיהר ונסע לטרנופול להקביל פני קדשו; וכשפגש באחד מזקני החסידים על אם הדרך, ביקש ממנו הלה - שכבר היה חלש וחולה - שיעביר את ה'קוויטל' שלו לרבנו, שכן לרוב זקנותו וחולשתו קשה עליו הנסיעה

בלע"ה הרבה מאנ"ש על שבת קודש". כאמור, תיכף עם הופיעו בעיירה החל רבנו לקבל את ההמונים שנהרו אליו; אמנם, את אלו הבאים להגיש לפניו את פתקאותיהם קיבלם רבנו עצמו, אך אלו שביקשו להציע לפניו את שאלותיהם, ליהנות מפיו עצה ותושייה - לא היה בכוחותיו של רבנו לענות להם, ועל פי הוראתו נכנסו אל החדר הסמוך, שם ישב בנו ממשך דרכו, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, והוא שמע את שאלותיהם והדריכם בעצה ישרה כדת מה לעשות.

שומרים מיוחדים

מידי שנה ב"א אלול, יומא דהילולא של זקנו הרה"ק רבי שלום יוסף זי"ע בנו בכורו של מרן הס"ק הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, ואחיו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע, היה רבנו עורך את שולחנו הטהור לכבוד ההילולות. באותה שנה, כשרבנו שהה בקאפיטשניץ בחודש אלול, נהרו אל העיירה קהל עצום ורב, בכדי לשהות במחיצתו

חתנו הרה"ק ממעז'יבוז'-טרנופול זי"ע - שם היה רבי פייביל מבני הבית והמקורבים, הכניסוהו אל הקודש פנימה עם ה'קוויטל' ביום שישי. כאשר הגיש רבי פייביל לפני רבנו את ה'קוויטל' של אותו חסיד ישיש, נענה ואמר: "מדוע לא הגיע בעצמו? אמור לו שאני מבקש עוד לראותו, ושיבוא בעצמו אלי". עוד סיפר רבי פייביל, כי צבאו אז המוני-המונים על דלתותיו של רבנו, וכה רב היה ההמון, עד שרבים מהם לא זכו לחלות את פני הקודש, לרוב הלחץ זה הדחק.

כאמור, שתי שבתות שבת רבנו בטרנופול - שב"ק פרשת עקב ושב"ק פרשת ראה תרצ"ה. באגרת ששלח רבנו לבני ביתו במהלך שהותו בעיר, התבטא בתוך דבריו על קושי הפרנסה של יהודי גליציה בימים ההם: "הדחקות אצל אחב"י אין לשער ר"ל, ובטח יעזור ה'. ואני רואה בחוש הנחיצות שהיה לבואי לגליציה ולהתראות עם אנ"ש, כי בטח ירים ה' קרן הצלחתם". גם אחרי שב"ק פרשת ראה, השתתה רבנו בטרנופול עוד ימים אחדים, לקבל את כל המשחרים לפתחו. כך כתב בנו של רבנו, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע, במכתבו מיום רביעי לסדר שופטים, כ"ט מנ"א - יום לפני עזיבתם את העיר טרנופול: "יש ב"ה עולם גדול, השי"ת יתן לכ"ח און קראפט. נוסעים אנחנו ביום ה' שעה 3 לקאפיטשניץ בשט"מ, השי"ת יצליח את דרכנו".

הביקור האחרון בקאפיטשניץ

ביום חמישי א' דראש חודש אלול, בשעות אחר הצהריים, יצא רבנו מטרנופול אל עבר קאפיטשניץ, העיירה בה האיר אורו ומשם זרחה שמשו על פני ארץ וחוצות. על שמה נקרא לדורי דורות, לכאן באו המוני החסידים לפקוד את חצר הקודש, מקום משכן קדשו במשך עשרים שנה. כאן עבד עבודתו בקודש שנים ארוכות וקיבל את המוני החסידים אליהם חש אהבה עמוקה כאהבת האב לבניו יקיריו.

אל רבנו התלווה בנסיעתו לקאפיטשניץ - בנוסף לבנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע שהתלווה אליו לאורך כל המסע - גם חתנו הרה"ק ממעז'יבוז'-טרנופול זי"ע. המוני החסידים, אשר נאספו ובאו מכל רחבי גליציה, קידמו את פני רבנו כבוד וחדר, בקבלת פנים אשר נצרכה בזכרונם של החסידים לימים רבים.

עם בואו לקאפיטשניץ, נהרו ההמונים לקבל את פניו ולהיכנס אל הקודש פנימה, להגיש לפניו פתקאותיהם ולבקש ברכותיו. וכך כתב בנו של רבנו, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, בגלויה ששלח אל אחיו בערב שב"ק פרשת שופטים תרצ"ה: "השמחה מכאן אי אפשר לכתוב, ומשמחת העיר. יעזור להם השי"ת שנה טובה ומבורכת. באים

ההנהגה מתחלפת. בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע על ציון קדשו של רבנו בווינה

על פי הוראתו של רבנו ישבו בראש השולחן, בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע וחתנו הרה"ק ממעזיבוז'-טרנופול זי"ע. היה זה מעמד מיוחד במינו, אשר דומה היה לעריכת השולחן. ה'שיריים' מסעודתו של רבנו אשר הובאו מחדרו וכן השיריים של בנו וחתנו של רבנו היושבים בראש השולחן, חולקו לקהל והם איחלו 'לחיים' להמוני החסידים הסובבים את השולחן. אמנם מספר מצומצם של מקורבים נכנסו לפני רבנו אל חדרו, לברך ולהתברך בברכת 'לחיים', אך כלל הציבור לא הורשו להיכנס.

הוסיף הרה"ח רבי שרגא פייבל הסל ז"ל לספר עוד בהתרגשות נוראה, כי באותו מעמד ישב בנו של רבנו, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, כשהוא נתון בדביקות עילאית, אחוז שרעפים.

לצד השולחן, ישב אז אחד מזקני החסידים, הלא הוא הרה"ח רבי אברהם שוורצמן ז"ל - אשר הסתופף עוד בצל קדשו של הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע, חותנו של רבנו, וכבר שם היה נחשב לאברך בן עליה ולימים כיהן כמשמש בקודש אצל הרה"ק ממעזיבוז'-טרנופול זי"ע - ובראותו את המחזה הנשגב הזה היו עיניו זולגות דמעות.

כשהבחין רבי פייבל בכך שאלו לפשר בכיו, אזי התבטא ואמר: "עֵהר זיצט מיר שוין צו פיעהל רבי" [הוא - היינו מרן הראי"ה מקאפיטשניץ, יושב כבר יותר מדי כרבי]; כמי שאומר, הנה מרגישים שההנהגה מתחלפת...

במהלך ימי ביקורו בקאפיטשניץ, הביע רבנו את רצונו לפקוד את ציון חותנו הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע, וכן את ציון דודו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע. ואכן, למרות חולשתו המופלגת, נסע רבנו מקאפיטשניץ להוסיאטין ולטשארטקוב.

כבר בצאתו למסע אל הציונים הקדושים, היה רבנו חלוש עד מאוד ובדרך התקרה והצטנן, וחולשתו גברה עוד יותר; כך שכאשר שב לחצר קדשו בקאפיטשניץ כבר נחלש באפיסת כוחות.

קשה עלי פרידתכם

במשך יותר משבועיים התעכב רבנו בקאפיטשניץ, כשהוא שובת בה שלש שבתות: בשב"ק פרשת שופטים, פרשת כי תצא ופרשת כי תבוא תרצ"ה. בתחילת השבוע של פרשת נצבים-וילך ביום י"ז באלול, עזב רבנו את קאפיטשניץ, בדרכו לשוב לביתו נאווה קודש בווינה דרך סטאניסלאב. היה זה מעמד בלתי רגיל, מחזה נادر בקודש, כשרבנו נפרד מביתו נאווה קודש מקום משכנו ומה'קלויז' בו האיר אורו

שנים ארוכות. באימה ובחרדת קודש ניגש רבנו אל ארון הקודש ופתח אותו, עמד נוכח ספרי התורה והתייפח בקול בוכים, כשעיניו זולגות דמעות. כששאלו בנו חביבו, רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, לפשר בכייתו - השיב לו כמי שצופן סוד: "מי יודע אם אזכה לחזור לכאן"...

גם מעמד הפרידה מהמוני החסידים שנקבצו ובאו לקאפיטשניץ, היה נרגש עד מאוד. המון רב מכל הערים והעיירות הסמוכות, הגיעו בהמוניהם ליטול ברכת הפרידה מרבנו, כבנים הנפטרים מעל שולחן אביהם שקשה עליהם פרידתם. בהגיע המועד, יצא רבנו במרכבה אל עבר תחנת הרכבת, כשכל הציבור צועד אחריו בתהלוכה ארוכה, מי בכרכרה ומי ברגל, ללוותו בהיפרדו מעליהם.

רק כאשר עלה רבנו אל הרכבת וזו ניתקה ממקומה ונעה על המסילה, נוסעת לעבר סטאניסלאב - רק אז נאלצו החסידים לשוב איש אל ביתו, כשבליבם גואים רגשי הכיסופים והגעגועים אל רבנו...

בהגיעו לסטאניסלאב, נסע רבנו לבית נכדתו הרבנית הורביץ, בת בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע, אשת הגה"ח רבי אפרים פישל הי"ד, שם שהה יום או יומיים. בסטאניסלאב כבר המתין לרבנו חתנו הרה"ק ה'האביר יעקב' מסאדיגורה זי"ע, שהגיע במיוחד מטשערנוביץ בכדי להתלוות אליו בנסיעתו לווינה, וביום רביעי בערב, כ"א אלול, עלו על הרכבת הנוסעת לווינה דרך לעמבערג, ולקראת שב"ק פרשת נצבים-וילך - 'שבת סליחות', הגיע רבנו לווינה.

סיפר מרן ה'אביר יעקב' זי"ע, כי בעת נסיעתו ברכבת מסטאניסלאב לווינה, משום מה לא נסע אתו בקרון שום גבאי ואף בנו רבי אברהם יהושע העשיל לא שהה לצידו, שכן היתה דרכו תמיד לנסוע במחלקה השלישית, ואילו רבנו היה נוסע במחלקה הראשונה.

מכיון שכך, הזדמנה לו להרה"ק מסאדיגורה הזכות לשמש את חותנו, שכן עד לאותה הזדמנות לא זכה לכך מעולם, כי רבנו לא הניחו לשמשו ובאהבתו אותו היה מכנה אותו: 'חיות מאנ'ס' - החיות שלי. אולם אז, בנסעם ברכבת, כשרבנו היה כה חלוש - או אז נעתר לו והסכים שישמשנו.

כשהביע רצונו לברך ברכת המזון, אמר בנו רבי אברהם יהושע העשיל, שעדיין חסרה חתיכת חלה לשיעור כזית. התאמץ רבנו בכוחות על אנושיים ואכל חתיכה נוספת כשהוא בולע בקושי גדול, ואח"כ בירך ברכת המזון, כשהוא מבקש מבנו רבי אברהם יהושע העשיל שיברך בקול והוא יקרא אחריו מילה במילה

והיה ה'אביר יעקב' שש ושמש כל הימים, על שזכה לכל הפחות פעם אחת לשמש את חותנו באחרית ימיו.

שאלות גורליות בימי חוליו

מאז חזרתו לווינה אזלו כוחותיו של רבנו והוא נחלש מיום ליום. במשך כל השבוע, ימי הסליחות של ערב ר"ה תרצ"ו, שכב רבנו במיטת חוליו, כשהוא שרוי בהכרה מלאה. גם בעיצומם של ימי חוליו, כשחולשתו היתה כה רבה והוא רותק למיטתו, הוגשו בפני רבנו שאלות סבוכות וקשות,

שאלות של פיקוח נפש, כמו אם לערוך ניתוח לפלוני או בענייני שידוכים וכדומה, ורבנו השיב לשואליו ברוח קדשו כאשר היתה באמנה אתו במשך כל שנות ההנהגה.

כך מסופר על יהודי אחד מנאמניו, שנקרא למשפט קשה יומיים לפני ראש השנה, והיה חרד ורועד מגזר דינו. רבנו, שכאמור, באותו זמן כבר היה חולה ביותר, לא הסיח דעתו מצעריו של אותו יהודי והוא ביקש מבנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע שיברר מה נעשה בדינו; ובתוך כך הוסיף ואמר: "הלא בין כה וכה תהיה לו ישועה".

אכן כך היה, שבערב ר"ה הגיע הלה אל מעון קדשו של רבנו וסיפר על הישועה הגדולה לה זכה. או-אז נענה רבנו ואמר לו: "דעתי שנושעת, כי אף שלא שמעתי ממך - אבל הרגשתי שכבר זכית לישועה"...

משקרב ראש השנה, הוכבד חוליו של רבנו עוד יותר ואף הנשימה היתה קשה עליו ביותר. כך, שכאשר הגיעו האורחים להסתופף בצל רבנו בימי ראש השנה, לא ניתנה להם הרשות להיכנס אל הקודש פנימה לפני רבנו לקבל ממנו ברכת השלום.

רק שניים מהחסידים, הלא הם הנגידים המופלגים רבי יצחק נח איידינגר ור' מאיר לייב (מקס) דלפינר, שעמדו תמיד לימין רבנו והוזילו מהונם סכומים עצומים לצרכי הצדקה שלו, רק הם הורשו להיכנס לפני רבנו, אשר קיבל אותם בסבר פנים יפות ובירך אותם בשנה טובה.

ליל ראש השנה

בליל ראש השנה, שחל באותה שנה בשבת קודש, בעת התפילה פתחו את דלת חדרו של רבנו הפונה אל בית המדרש, בכדי שרבנו יוכל לשמוע את התפילות, ובני הבית עמדו לצד הדלת, כשהם שומרים לבל ייכנס מאן דהוא להפריע לרבנו.

אחרי תפילת ליל ראש השנה, ביקש רבנו שייכנסו בניו ויוצאי חלציו ויבואו לפניו, והאציל לכל אחד ואחד מנכדיו ברכת שנה טובה וכתיבה וחתמה טובה, ובירכם בנוסח המקובל "לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים". אחר כך, ביקש רבנו מבנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע שיקדש על היין ויוציאו ידי חובתו, ורבנו חזר אחריו על כל תיבה ותיבה. רבנו ביקש שיביאו לו מים לנטילת ידים ונטל את ידי והניחו לו את החלות על השולחן הקטן שלצד מיטתו. רבנו התרומם ממיטתו ובירך ברכת 'המוציא', נטל את פרוסת המוציא וטבלה בדבש, וטעם.

אחרי שאכל מפרוסת 'המוציא', שאל רבנו את הנוכחים האם יש במה שאכל שיעור 'כזית', והשיבו ב'הן, אולם כשהביע רצונו לברך ברכת המזון, אמר בנו רבי אברהם יהושע העשיל, שעדיין חסרה חתיכת חלה לשיעור כזית. התאמץ רבנו בכוחות על אנושיים ואכל חתיכה נוספת כשהוא בולע בקושי גדול, ואח"כ בירך ברכת המזון, כשהוא מבקש מבנו רבי אברהם יהושע העשיל שיברך בקול והוא יקרא אחריו מילה במילה.

כך עבר על רבנו ליל ראש השנה, כשבמצבו זה, לא האמין אף אחד שזה לו הלילה האחרון לימי חייו עלי אדמות... לאחר ברכת המזון, נחלש רבנו מאוד והוא ביקש לנוח. בשעה תשע בערב הגיע הרופא לבדקו ואמר שלא נראה בו שום שינוי, לא לטוב ולא לרע, כי הלב חלש מאוד והריאות מלאות ליחה, אבל הוא מקווה שבעקבות התרופות הניתנות לו, ישתנה המצב לטובה. בני המשפחה ביקשו מהרופא שיבוא במהלך הלילה לבדוק שוב את רבנו, והוא הבטיח שיבוא.

אראלים ומצוקים אוחזים

בחצות הלילה, בסביבות השעה 12, חלה הרעה נוספת במצב בריאותו של רבנו וניכרה בו חולשה יתירה. בנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זי"ע שהבחין בכך, מיהר לבדוק את הדופק, וכשהבחין שהדופק אינו כסדרו נבהל מאוד ומיד מיהר נכדו רבי ישראל העשיל להזעיק את הרופא, שאכן הגיע תיכף ומיד, ולאחר שבדק את רבנו קבע שהמצב הורע מאוד וזקוקים לרחמי שמים מרובים.

תיכף ומיד יצא הקול בין הקהל כי רבנו במצב מסוכן והציבור הגיע בבהילות אל ה'קלויז' לומר תהילים בציבור, כשמרגע לרגע מגיעים עוד ועוד אנשים שהשמועה הגיעה לאזניהם, וכך המשיכו באמירת תהלים עד הבוקר.

באותן שעות קשות, היתה חולשתו של רבנו ניכרת בעליל וניכר היה בו שכמעט שאינו יכול להוציא הגה מפיו. עם זאת, דעתו היתה צלולה וברורה בלי שום דופי. לקראת השחר, פנה אל הסוכבים ושאל: "היכן אוחזים?" בנו רבי אברהם יהושע העשיל שאלו למה יכוונו דבריו, והסביר, כי ברצונו לדעת מהי השעה ומתי יתחילו להתפלל, וענה לו רבי אברהם יהושע העשיל כי השעה היא 6 בבוקר. "אם כן - אמר רבנו - עדיין לא התחילו בתפילה, שהרי זמן התפילה הוא בשעה 8..."

בהגיע זמן התפילה, בשעה שמונה בבוקר, פסקו מאמירת תהלים והחלו בתפילת שחרית. בעל התפילה רבי אלתר אמרנר ז"ל ניגש לפני העמוד לאמירת ברכות ופסוקי דזמרה, וכשקולו נשמע בחדרו של רבנו, ענה רבנו אמן אחרי ברכותיו. משהרגישו המקורבים בעייפותו הרבה של רבנו, חסו עליו שלא יתאמץ כל כך באמירת פסוקי דזמרה, כי כאמור, באותן שעות קשות, כל דיבור עלה לו לרבנו בקושי עצום ובסבל בל יתואר.

אי לכך, החליטו לסגור את הדלת שלא יישמע קולו של בעל התפילה בחדרו של רבנו, בכדי שיוכל לנוח; ואכן, בעקבות כך נרדם רבנו למשך כשעה, אולם כשהתעורר משנתו ושאל היכן אוחזים, וענו לו שכבר הגיעו ל'ברכו' - נאנח רבנו בצער רב, באמרו: "אוי ווי, מדוע הנחתם לי לישון?!"

בהמשך היום, זמן קצר קודם הסתלקותו, קרא רבנו לנכדו רבי ישראל העשיל וביקש ממנו שיביא לו כוס מים. בנו רבי אברהם יהושע העשיל, שהבחין כי רבנו מתרומם מעט מהמיטה לבקש את בקשתו, ניגש אליו ושאל לרצונו, והשיב לו רבנו: "כבר ביקשתי מבנך והוא הביא לי; ומאחר שהחיה אותי עכשיו, ובכלל - מאחר ששימשני תמיד באמונה ובאהבה, הנני לברכך שיוכה לאריכות ימים, ובריאות לאורך ימים ושנים".

ניצחו אראלים את המצוקים

בהמשך היום, שמע רבנו את קריאת התורה; אמנם מיד אחרי קריאת התורה, בעת ההפסקה לפני תפילת מוסף, הבחינו בשינוי לרעה במצבו של רבנו. שוב הבהילו את הרופא, שאמר כי צריך להתכונן לגרוע מכל; ואכן, כעבור זמן קצר החלה הגסיסה, כשדעתו של רבנו צלולה וברורה עד רגעי האחרונים.

היה זה בסביבות השעה שלש אחה"צ, כשבבית המדרש עמדו בברכת כהנים. היו אלו רגעים מרטיטים, כשרבנו שכב על מיטתו ועיניו עצומות, פיו חתום ואינו משמיע הגה. בני משפחתו סבבו את מיטתו וביניהם חתנו מרן ה'אביר יעקב' מסאדיגורה זי"ע שזירו את תפילות ראש השנה בבית מדרשו ומיהר לבוא לבית חותנו, ואף החסידים שבינתיים סיימו את תפילת מוסף, עמדו שם בשעת יציאת נשמתו.

חמש דקות לפני השעה חמש ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים, ועלתה נשמתו הטהורה של רבנו בסערה השמימיה.

כשנשמע הקול ברחבי העיר כי רבנו שרוי במצב קשה ביותר, מיהרו חסידים ואנשי מעשה מכל רחבי העיר ווינה אל ביתו של רבנו, לעמוד בשעת יציאת נשמתו, אולם רבים אחרו את המועד והגיעו לאחר הסתלקותו. כך סיפר לימים הגאון רבי חנוך העניך פאדווא זצ"ל אב"ד לונדון, כי גם הוא היה אז בין הממהרים ללכת לבית רבנו, יחד עם אביו הרה"ח רבי אליעזר הירש, ברצותם להיות נוכחים בעת יציאת נשמתו; אולם כשהגיעו לשם, כבר שמעו את הבכיות בשעת יציאת הנשמה...

אחרי יציאת נשמתו הטהורה, לא ההין איש מן הנוכחים לגשת אל המיטה. רק משמשו בקודש, הגבאי הגה"ח המקובל רבי ישראל מרדכי טייטלבוים זצ"ל, אור אומץ וניגש אל המיטה, וכיסה בסדין את פני קדשו.

כליל ב' דראש השנה, אחרי תפילת מעריב - שעות אחדות אחרי ההסתלקות, נהר למקום קהל עצום מכל קצווי העיר ועברו בחדר בו היה רבנו מונח על הארץ, לומר 'גוט יום טוב'. העיד הרה"ח רבי נחמן רזון ז"ל, כי אביו הגאון החסיד רבי מרדכי זצ"ל דומ"ץ מאנסטריטש, שעבר גם הוא לפני גופו הטהור של רבנו, הסביר לו את הענין בזה, כי איתא בספה"ק שעת הקבורה עדיין נשמתו של הנפטר מרחפת ליד גופו, והוא רואה ושומע הכל.

באותו ראש השנה, שהה גיסו של רבנו, הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע, בעיר סקאלעט, בעשותו שם את כל חודש

זוכר חסדי אבות. כ"ק מרן אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א ביציאה מאוהל רבנו בווינה

החליטו לסגור את הדלת שלא יישמע קולו של בעל התפילה בחדרו של רבנו, בכדי שיוכל לנוח; ואכן, בעקבות כך נרדם רבנו למשך כשעה, אולם כשהתעורר משנתו ושאל היכן אוחזים, וענו לו שכבר הגיעו ל'ברכו' - נאנח רבנו בצער רב, באמרו: "אוי ווי, מדוע הנחתם לי לישון?!"

תשרי. ומסופר, שכאשר ניגש אז הרה"ק מהוסיאטין לפתיחת הארון, השתהה זמן רב - הרבה יותר מהרגיל. אמנם כשיצא החג והגיעה הבשורה הקשה על הסתלקותו של רבנו, או אז הובן הדבר למפרע...

כאשר הגיעה הידיעה המרה לבית חתנו הרה"ק ממעזיבז'-טרנופול, התלבט אם לגלות הדבר לזוגתו הרבנית, בתו של רבנו, יען כי היתה אשה חולנית וחלושה וחשש לשלומה באם תשמע על האסון הכבד. ובכן שלח שליח לסקאלעט, אל הרה"ק מהוסיאטין, לשאול את פיו כדת מה לעשות; וענה הרה"ק מהוסיאטין שיגלו לה הדבר, בנמקו תשובתו כי "כשיודעים אזי נעשה מעט קל על הלב".

"כל בית ישראל בונים"

המוני המונים, אלפים רבים של יהודים מווינה ומערים הסמוכות, התקבצו ובאו לפני ביתו של רבנו ביום צום גדליה תרצ"ו, לחלוק לרבנו את כבודו האחרון וללוותו

אל בית עולמו. בראש המלווים, עמדו אדמו"רים וצדיקים, רבנים ראשי ישיבות ודיינים, בראשם הצדיקים לבית רוזין שהתגוררו באותה עת בווינה.

ההלוויה עברה ברחובותיה הראשיים של העיר ווינה, כששוטרים וקציני משטרה שומרים על הסדר, ואלפי חסידים ותושבי העיר צועדים אחר המיטה וגועים בבכייה.

ארונו של רבנו - אשר נעשה מלוח שולחנו, עליו היה עוסק בתורה כל שנותיו - נטמן בבית החיים של ווינה הנקרא 'צענטראל פריעד הוף', בשער הרביעי, בחלקת החרדים, חלקה מס' 21, סמוך לאוהלו של הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע, לקול זעקותיהם ובכיותיהם של המוני חסידיו האבלים הסחופים והדוויים. עם תום שנת האבל, הוקם על ציון קדשו אוהל אשר משמש כל השנים למקום תפילה ותחנונים.

הרה"ח רבי אהרן אברמוביץ ז"ל, משמשו בקודש של הרה"ק ה'אביר יעקב' מסאדיגורה זי"ע חתנו של רבנו, העלה רישומי דברים אודות הסתלקותו של רבנו וההלוויה ההמונית שנערכה לו ביום צום גדליה, באגרת ששלח אל הרה"ח רבי מרדכי גרשון ז"ל, מחסידיו הנאמנים של רבנו [בנו של הנגיד המופלג החסיד רבי מאיר גרשון ז"ל], אשר באותה עת כבר התגורר בארץ ישראל:

"מכתבך עם תחנומים לכב' הרבנית [מסאדיגורא] תליט"א נתקבל. תוכל להבין את גודל הצער והאנחה והייסורים הגדולים אשר בבית כ"ק אדמו"ר שליט"א, אשר כ"ק חותנו אדמו"ר מקאפיטשניץ ז"ל זי"ע ועכ"י נלקח השמיימה אחרי מחלה כבדה וקצרה. כל בית ישראל בוכים על האי גברא רבה, צדיק יסוד עולם שנאבד לנו, הצדיקים במיתתם קרויים חיים. מה נאמר ומה נדבר אשר העליונים ניצחו, וכמה דמעות ובכיות מבני ישראל אשר נשפכו להשי"ת, וד' המנחם ציון ובונה ירושלים הוא ינחם את הנשאים.

"בהלוויה היו כמה אלפים אנשים, הן אצל ביתו והן אצל הקבורה הק'. ויה"ר אשר יתקיים המקרא בלע המוות לנצח וכו', ויאמר למלאך המשחית הרף, ורק ששון ושמחה ישמע בבתי כל הצדיקים הק' שליט"א ובבתי כל ישראל, כיה"ר".

ובא השמש וזרח השמש

מששקעה שמשו של רבנו, זרחה שמשו של בנו הגדול, ממשיך דרכו בקודש, הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע, אשר ישב על כסא אביו למלא מקומו ולהנהיג את עדת הקודש להמשיך את שלשלת הזהב.

מיד לאחר סתימת הגולל, כשקהל המלווים עמדו עדיין בבית החיים לצד הקבר הטרי, עמדו רבני העיר והכתירו את בנו הגדול בכתר הילומים על ראשו יצור, שישמש כממלא מקום לרבנו. הרה"ג רבי חיים יצחק ירוחם זצ"ל אב"ד אלטשטאדט הכריז בשם כולם כי הוא ישב על כסא אביו למלא את מקומו.

על אתר, ביקשו להגיש לו 'קוויטלעך' למען יתחיל להמשיך ישועות בגשמיות ורוחניות לעם בני ישראל; אולם בשעת מעשה, בעודם בבית החיים, סירב ליטול 'קוויטלעך' באומרו שכעת אינו מסוגל לכך, כי עולמו חרב בעדו. אמנם כאשר חזרו מההלוויה וקהל רב מילא את הבית, הרבנים הגאונים הנ"ל לא הרפו ממנו והפצירו בו חזור והפצר - או אז פרץ רבי אברהם יהושע העשיל בבכי מר שנמשך כחצי שעה, וכשנרגע קצת מבכיו ניגש אליו המשב"ק הגה"ח רבי ישראל מרדכי טייטלבוים ז"ל והגיש לפניו את ה'קוויטל' הראשון.

בקבלו את ה'קוויטל' הראשון, שוב פרץ בבכי מר שנמשך זמן רב, ואחר ניגשו אליו הגאון הצדיק רבי חיים יצחק ירוחם רבה של אלטשטאדט, הגאון רבי יוסף באב"ד ועוד רבנים שהיו שם, והגישו גם הם לפניו את ה'קוויטלעך' שלהם וכך החל ליטול מכולם 'קוויטלעך'.

כך החל פרק חדש בתולדות שלשלת הקודש לבית קאפיטשניץ, ממנה תוצאות חיים לכל בית ישראל עד היום בראשות כ"ק מרן אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, ממשיך שושלת הזהב לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת הגואל בכ"א.

* תודתנו העמוקה נתונה בזאת לידידנו הרה"ג ר' נפתלי פלינטשנשטיין שליט"א יו"ר מכון 'שפתי צדיקים' על שנהג בנו טובת עין ושיגר לנו את החומרים מתוך הספר הנפלא 'מלאכי רחמים' לתולדותיהם של צדיקי בית קאפיטשניץ.

שהוא דין אמת

אמרות צדיקים ופרפראות לחכמה בגודל יקרת ומעלת קבלת הדין באהבה לצד התבוננות בהנהגת המשפט של הקב"ה עם בניו. על מידת צידוק הדין, סיפור הארנק שנגנב ושלוש הדרגות בדין

ייתה נידון בייסורו של איוב כל ימיו - טוב לו משייענש בנפשו להיות נידון בעולם הנשמות בייסורי גיהנום או שיגרע חטאו מנפשו מעט מן מעלתה בעולם הנשמות ודיבוקה בזיו העליון בעולם הבא". (הקדמת הרמב"ן לספר איוב).

אנו נעדרים מהשגה בחשבוננו של עולם ובאמת צריך האדם לידע כי אין אנו דלי דעת יכולים להבין ולהשיג מעט מזעיר אנפין מהחשבונות העמוקים של הקב"ה. ה'חפץ חיים' המשיג על כך משל למי שיצא מבית הכנסת בעת שאמרו הקהל פסוקי דזמרה כאשר שמע אותם לאמור את המילים 'שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים' ומיד לאחר מכן יצא לדרכו, ובמהלך הילוכו תמה לעצמו עד מאוד, על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא.

אך רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים רק את המילים 'את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד' ונרעש כולו, מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו והרי חלילה לך להמית צדיק עם רשע' עד שבא פיקח אחד ואמר: הקב"ה דין אמת הוא וכל קושיותיכם ותמיהותיכם אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד ספיה שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד' שכן הוא בדין, את הצדיק 'אהב ה' ואת הרשע יעניש, אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות

והנמשל הוא שמצבינו השפל אין אנו רואים את כל התמונה המלאה, ומתמקדים אנו רק בחלק קטן מתוך כל החלקים, אבל אליבא דאמת כלפי שמיא שאף בהסתרה שבתוך ההסתרה - הצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט".

הארנק שאבד

ומעשה עם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שביקש מרבו הבעש"ט הקדוש ז"ל שיבאר לו דברי הזוהר הקדוש באמרו על ואלה המשפטים' - דא הוא רזא דגלגולא. והלא לכאורה הפסוק מפרש ואזיל על דיני ממונות, ומאי שיאטיה לענייני גלגולין? ולא ענה לו הבעל שם טוב על כך מאומה.

לאחר זמן מה, אמר לו הבעש"ט למגיד שייסע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיין תחתיו וביקשו שיתעכב שמה עד שעה שש ולאחר מכן יחזור ויבוא לביתו.

כציווי רבו נסע לשם המגיד ממעזריטש וראה שם איש אחד שבא עם סוס, האיש שהיה עייף ויגע אכל ושתה ונסע לדרכו, ומרוב עייפותו שכח

"וכל מאמינים שהוא דין אמת" - המילים המרוממות שנישאות מפיפיות עם קדוש ברן יחד וברוב רגשי קילוס והילול, ואשר תכליתם להמליך את הקב"ה על כל דרי מטה, נוקבים עד תהום במשמעם ועומקם.

שבילים רבים הם שמובילים להשגה די הצורך של השבח הנשגב שאנו משבחים בו את הקב"ה - "דין האמת".

החל מההבנה והתפיסה השכלית במה נתייחד אפוא דינו של הקב"ה יתר על דין של מלך בשר ודם, וכלה בהפנמה הפנימית שאכן כן, גם בהתרגש על האדם צרות רבות ורעות עדיין הדין מסור לשמיים בדין אמת. מלאכה זו שמסורה ללב הינה מן המלאכות הקשות שבמקדש; להשלים בהשלמה גמורה כי "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי", וכי כל מה שעשה ויעשה עמו הקב"ה הן לטוב והן למוטב דין אמת הוא.

בשורות אלו נצעד במשעולי רבותינו הקדושים ונמלא מדשן ביתם מעט צרי ודבש, ביקרת הצדקת הדין לצד התחקות אחר מידותיו הנעלות של הקב"ה דין האמת בדין.

צידוק הדין - מידה שמצינו בראשונים

ראש וראשון למצדיקי הדין הוא משה רבינו רועה ישראל שביום פטירתו אמר "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא"(דברים לב, ד) וכפי שכותב הרבינו בחיי: "ונראה

לי לפרש: הצור תמים פעלו, כי משה רמז בכאן על יצירתו של אדם הראשון ועל חטאו ועונשו, והעניין מפני שהיה הוא סבה שנגזרה מיתה על כל תולדותיו, ולכך הוצרך משה להזכיר כן ביום מותו".

היינו שבמה שאמרו הצור תמים פעלו קיבל על עצמו את דין המוות כפי שנגזר על ידי הקב"ה בעבור חטא אדם הראשון ולא ערער אחריו.

וכן בבאיאים מצינו שהוקדש ספר מיוחד לעניין של הצדקת הדין שהוא ספר איוב, ומצינו שם ברמב"ן דברים חביבים לבאר את עניין הצדקת הדין,

ויסד שטוב לו לאדם בכל ייסורי העולם ובלבד שלא יהיה נידון בייסורי גיהנום, וזה לשונו: "הצדיק הגמור שיארע לו חטא הקל ועבר בזדון על מצוות בוראו יתברך, ראוי להיענש עליו, והנה אם יאבד הקל מגופו כל הטוב אשר נהייתה בעולם

הממליך מלכים ולו המלוכה

שהוא דיין אמת

מלך בשר ודם כלל, כי אם יחטא איש למלך בשר ודם ויאמר שהוא שם ומתחרט בזה יבוזו לו ולא יפטרו אותו מעונשו בעבור זה, אבל המלך הקדוש אינו כן ורוצה בתשובה וחפץ בחרטתו, גם אין טענת 'אונס הייתי' מספיק לרצות את פני מלך בשר ודם וכבר היה מלך אחד שאמר לעבדו מדוע עברת על מצוותי ועשית כך וכך? והשיב 'אדוני המלך אל ייחר אפך בעבדך כי אמת הדבר עשיתי ככה אבל לא ברצוני כי אם באונס', ואמר המלך "אם כן אף אתה תקבל מכות גדולות לא ברצונך אלא באונס". ואילו אלוקינו הקל הטוב אינו מעניש אלא על הרצון והנפש אשר תעשה ביד רמה, ו'אונס' רחמנא פטריה.

רחמי הקב"ה על סביבת החוטא

ובאמת דקדוק הדין של הקב"ה מגיע עד כדי חוט השערה, וכפי שהביא הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל על הפסוק בפרשת האזינו "קל אמונה ואין עוול", שלא כמנהג מלך בשר ודם מנהגו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. מנהג מלך בשר ודם שאם אדם חטא ונגזר עליו עונש מיתה או כל עונש אחר, אזי אע"פ שעל ידי כך שנענש נעשה ממילא עוולה לאחרים ולסובבים וכמו מה שרעיינו נותרת אלמנה ובניו יתומים, מכל מקום אין מתחשבים בצערם ויגונם והחוטא נענש בכל חומרת הדין על מעשהו, אבל מנהג בורא העולם אינו כן אלא אפילו אם יש אחד בכל העולם שיצטער על ידי זה שהחוטא ייענש, והוא אינו מגיע לו הצער, אזי אין הקב"ה מעניש את החוטא והוא ניצל משום כך.

שלוש דרגות בדין

מאידך לפעמים שהקב"ה ברוב רחמיו כן דן את דרי מטה בהנהגת דין של בשר ודם לפי טבעם ודרכם, וכלשון הגמרא: מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא.

כותב החפץ חיים: "מלכותא דשמיא הוא כעין מלכותא דארעא, דהנהגה במלכותא דארעא נמצא ג' כתי אנשים: האחד הם האנשים הנכבדים ואנשי מעלה הנקובים בשמותם לפני המלך. השניים הם האנשים הבינונים שאין להם תואר כבוד אבל גם תואר גנות אין להם והם כלל סתם אנשי רוב העולם, למטה מכך היא הכת השלישית המורכבת מאנשים גרועים שמרוב חטאם נכתבים לזכרון לפני פקיד המפשט כי אינם זכאים לשום משרת כבוד ואין נאמנים לשום דבר הנצרך לכך.

"כך בעניין מלכות שמים, נמצא ב' ישראל ג' כתי אנשים: יש אנשים צדיקים אהובי ה' והקב"ה משתבח עמהם לפני פמליא שלו וכמ"ש עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ויש אנשים בינונים עוסקים בדרך ארץ ונאמנים לה' ותורתו וכל חוק מדברי התורה יקר בעיניהם ונוהרים לקיימם, והם רוב העולם ואם כי נכשלים הם לפעמים באיזה חטא מפני השכחה והטרדה וכיו"ב מסיבות הזמן, והם אומנם יקבלו עונשם אבל על כל פנים אהובים ונכבדים הם בעיני מלכו של עולם ומזומנים הם אחר כך לקבל שכר עבודתם לעוה"ב וליהנות מזיו שכינתו יתברך. למטה מכל אלו יש את כת הגרועים הם המפקירים בזדון את מצות ה' לעבור עליהם בריש גלי, ובשם רשעים נקראים ונרשמים ואף אחר שיקבלו עונשם הגדול בגיהנום, אזי עבור שהפקיר מצות ה' לעבור עליהם בזדון ובשאת נפש תישאר לו השם הזה לכלימת נצח".

שתיקת המקטרגים בשירת ה'המנון'

לסיום נביא בזה אותיות מחכימות מפי מרן האמרי חיים מויזניץ זצוק"ל שהיה מרבה ברוב שירה ורינה ביום הדין. וביאר פשר הדברים על פי מה שמצינו כי מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא, וכמו שנהג בארץ כי בעת שמזמרים את 'המנון המלך' כולם חייבים להיות בדומיה בלי לפצות הפה כן גם במלכות הרקיע בעת שישראל אומרים שבחים ומזמרים זמירות להקב"ה המקטרגים חייבים לשתוק.

ראש השנה תשפ"ו | המבשר תורני | יא

אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית?

מספרים על הקדוש רבי אהרן מקארלין זיע"א שכאשר הגיע לתפילת 'המלך' בראש השנה נפל על אתר והתעלף וכששבה אליו רוחו שאלוהו על סיבת עלפוננו,

נענה הקדוש רבי אהרן זיע"א ואמר: "בשעה שאמרתי 'המלך' נזכרתי במה שמוכא בגמרא גיטין המספרת על ר' יוחנן בן זכאי שהלך לשר צבא הרומאי אספסינוס לבקש ממנו על אנשי התורה ביבנה שלא יהרגם המלך בשעת כיבוש ירושלים ופנה אליו בתואר המלך, ובתגובה אמר לו השר בכעס 'אתה חייב מיתה שאתה משטה בי וקורא לי מלך ואני רק קצין המלך, והנך לועג עלי' ואם אמנם כנים דבריך ואכן מלך אני בעיניך - 'אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית?' כלומר, היכן היית עד עתה? ומדוע לא באת לחלות פני ולבקש על עצמך?

"מעתה", סיים הקדוש רבי אהרן מקארלין זיע"א בקול בוכים "נזכרתי שהבורא עולם מלך מלכי המלכים גם כן עלול לשאלני - אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית?, ואזי "מה אענה ומה אדבר? ואיך אכסה את כלימתי?" ולכן, הסביר, 'התעלפתי על אתר'.

שם את ארנקו שהיה גדוש במעות.

כחלוף דקות מספר בא לשמה עוד איש אחד וכמעשהו של הראשון אף הוא הניח עצמו לפוש, והנה רק התעורר משנתו וכבר מצא ארנק גדוש, לקח האיש את הארנק והלך לדרכו. חלפו עוד כמה דקות ועתה בא לשם איש אחד עני ונכה רוח והוא עייף ויגע ואכל את פתו אשר היה לו ושתה מן המעיין והניח עצמו לפוש ולישון.

אז בא בחזרה האיש הראשון ושאל שאל מאיש העני "היכן הוא הארנק עם המעות אשר שכחתי כאן?" והוא באמת לא ידע מאומה ולא הבין מה שזה מדבר אליו. אולם זה לא הועיל לו: וזה הראשון החל להכות את העני מכות רצח ופצעו בטענה שישחזיר לו מעותיו.

מיד בהגיע השעה שש נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו ומיהר לספר לרבו הבעש"ט את אשר ראו עיניו.

אמר לו הבעש"ט זי"ע לפשט את תמיהתו, כי האיש הראשון הזה היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני הסך המסויים הזה שהיה עכשיו בארנק ולא היה משלם לו, ובאו אז לדין לפני זה האיש השלישי שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרו מבלי שום חקירה ודרישה, ולכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו והדיין קיבל עונשו.

ומעתה על פי גילויי של הבעש"ט התברר למגיד ממעזריטש כמין חומר מה שאמר הזוה"ק על ואלה המשפטים - דא רוא דגלגולא.

לעולם הבא כולו הטוב והמטיב

ובאמת צריך האדם לידע כי כל מה שמנת חלקינו הוא שאת והשבר, הכל הוא הכנה וזיכור לעולם הבא שהוא עולם שכולו טוב, וכפי שמבואר בגמרא בפסחים

(ג,א): "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". [זכריה יד, ט],

ומקשה הגמרא: "אטו האידנא לאו אחד הוא? - אמר רבי אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה - על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב".

הנהגת הקב"ה שהוא דיין אמת

בטרם כל שיח יצמח, ולפני שנעסוק באופני ההנהגה של הקב"ה נפתח תחילה בקטע מתוך ספר הברית שמיטיב להגדיר את גודל הרחמים והחסד שטמון בהנהגת הדין של הקב"ה,

וזה לשונו הזהב: "כי באמת ראוי לך לדעת קורא משכיל שהתשובה היא חסד גדול מאת הבורא יתברך עלינו שהרי אין דבר זה נוהג בדרי מטה אצל

וּחְפִּיץ בְּהַצְדָּקָה

הקב"ה אוהב את אלו המליצים טוב על ישראל • במקום הפלפול קודם התקיעות פתח הרבי השפע חיים מצאנו זי"ע במליצות זכות על בני ישראל ק"ו מהגר וישמעאל • מליצת הרה"ק רבי דוד מלעלוב על הקבלות שמקבלים ישראל מידי שנה מחדש • יריעה מיוחדת על מליצות זכות של צדיקים על בני ישראל • באין מליץ ישר מול מגיד פשע

פָּקֵד אֶת שְׁרָה כְּאִשָּׁר אָמַר, ואיתא בקדמונים שזהו על פי דאמרינן (ר"ה י, ב) כי בראש השנה נפקדה שרה אמנו ע"ה, נמצא שיש שייכות לקריאה זו בראש השנה. אולם יש להתבונן: מה טעם ממשיכים לקרוא את פרשת שילוחו של הגר וישמעאל? ואיזה שייכות יש למעשה זה בראש השנה?

ומביא הרה"ק רבי שמואל שמריהו מאוסטרווצא זי"ע בספרו "זכרון שמואל" (פרשת וירא), בזה הלשון: "שמעתי מאדומ"ר הרב המגיד (=מקאז'ניץ) זי"ע כשקרא בראש השנה הפסוק "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא", אמר בלשון לע"ז: "רבונו של עולם, אין אינץ נישט?" (=ואנחנו לא?).

ומבאר שם: "והבנתי דבריו הנעימים, על פי המדרש (ב"ר נג, יד) על הפסוק (תהלים לט, יג) שְׁמֶעָה תְּפִלָּתִי ה' וְשִׁוְעֵתִי הֶאֱזִינָה אֶל דְּמִעָתִי אֶל תַּחֲרֹשׁ: אל דמעתה של הגר לא החרשת! אל דמעותי אתה מחריש? ואם כן זה ששמע לקול הקריאה הוא מליצה על בני ישראל, כדי שלא יהיה פתחון פה לשטן, והקב"ה צפה שיקום דוד ויתפלל בזה הטענה. וזה פירוש הפסוק (בראשית כא, יג) "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא" היינו בכדי שיהיה טענה "לזרעך", זרע אמת, זרע יצחק ויעקב, כשיצטרפו. והוא פירוש נחמד ונעים בעזרת ה' יתברך".

פלפול וקל וחומר של זכות

אירע פעם אצל הרה"ק השפע חיים מצאנו זי"ע שלפני תקיעת שופר החל לבכות בבכיות נוראות, וכה אמר: "האמת שהתכוונתי לומר עכשיו פלפול בהלכה אשר הכינותי לומר קודם התקיעות, כנהוג אצלנו מקדמת דנא, אולם עצור במילין מי יוכל... קראנו עכשיו בפרשת היום כי שלח השי"ת מלאכים להרגיע את הגר שפחת שרה כשהייתה שרויה בצר ומצוק. רבונו של עולם! הייליגער באשעפער! הגר - אמו של אותו רשע ישמעאל - רק הייתה מעט בעת צרה וכבר שלחת מן השמיים מלאכים להשיב את רוחה, ואנו בניך אהוביך, בני רחל אמנו אשר כמה אלפים שנים בוכה וזועקת נהי בכי תמרורים על בניה הכבושים בגולה, ועדיין לא פדית אותם?... הלא קל וחומר הוא בן הגבירה מבן השפחה". והמשיך שעה ארוכה בהמלצת טוב על אחינו בני ישראל כדרכו בקודש, מתוך סערת נפש ובכיות גדולות.

אף שבסוף לא קיימנו - קבל תשובתנו

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע היה אומר: לפיכך קוראים פרשה זו בראש השנה, יען נזכר שם שכאשר התפללו הגר וישמעאל נשמעה תפילתם במרומים. ויקרא אליה מלאך ויאמר לה "אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנצנץ בפאשר הוא שם". ואמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) והובא ברש"י שם: "כאשר הוא שם - לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נידון, ולא לפי מה

במשך כל הדורות נהגו צדיקי ומאורי הדור להמליץ טוב על ישראל ולדון אותם לכף זכות, הרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב זי"ע שהיה ראש וראשון לכך, וזכה לכינוי "סנגורן של ישראל", היה רגיל לפרש: "מה שמביאים חז"ל שהיו תנאים ואמוראים שאמרו על עצמם שלא הלכו ד' אמות בלא תפילין, ולכאורה איך יכולים היו להתנהג כן, והלא שבת ויו"ט אינם זמן תפילין, ואף בחול כשהולכים למרחץ ובמבואות המטונפות וכדו' צריך לחלוץ את התפילין, אלא הפירוש, כשהפסיקו מתפיליהן התעסקו בתפילין דמארי עלמא, שכתוב בהם שבח ישראל, להמליץ טוב ולהפוך בזכותן, נמצא שלא הלכו מעולם ד' אמות בלי תפילין, או בתפיליהן או בתפילין דמארי עלמא".

וידועים דברי הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק יט): "אין הקב"ה חפץ באבדן הרשעים, אלא מצוה מוטלת על החסידים להשתדל לזכותם ולכפר עליהם, וזה צריך שיעשה בכוונת עבודתו, וגם בתפלתו בפועל דהיינו שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב בתשובה מי שצריך לה, וללמד סניגוריא על הדור כולו: וכבר אז"ל (יומא עז, א): על הפסוק וְאֵנִי בְּאֶתִי בְּדִבְרֶיךָ" שלא חזר גבריאל ונכנס לפנים מן הפרגוד אלא כשלימד סניגוריא על ישראל, וגדעון נאמר לו (שופטים ו'): "לָךְ בְּכֶחֱךָ זֶה", לפי שלמד סניגוריא על ישראל, כי אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את ישראל וכל מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל, גם הקב"ה מגדיל עליו, ואלה הם הרועים האמתים של ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולבטל הגזירות הקשות ולפתוח עליהם שערי הברכה".

במיוחד בימי הרחמים והרצון השתדלו והתאמצו גדולי הדור לעורר זכות על ישראל, וחיפשו כל סיבה שהוא להתלות בה ולהמליץ על ידה לזכות, בא וראה מה שכתב בזה בספר פלא יועץ (ערך סנגוריא): "ידוע שהקב"ה חפץ שילמדו סניגוריא על ישראל על הכל ועל הפרט... והטעם הוא, כי כל אשר ידבר האיש עושה רושם ומעורר פמליא של מעלה, אם מדבר קטיגוריא מעורר המקטרגים, ואם מדבר סניגוריא מעורר סניגורים ודבריו עושים פירות".

ואזנינו שמענו שבזמן שמד שהיו כמה נפשות מישראל יוצאים ליהרג על קדושת השם, יצאה אישה אחת לקראתם ואמרה רבש"ע, "יפה ידעת מה שבחרת מי כעמך כישראל שנהרגים על קדושת שמך". וגילה מגיד אחד שתכף בשל דיבורה, נתבטלה הגזרה, ובהנה רבות. הנה כי כן מה מאד צריכים ליזהר הדרשנים, ובפרט בימי הדין ימים נוראים שלא לעורר דין ושלא ללמוד קטיגוריא בדרושים ובהזכיר חטא רבים ח"ו, רק יאמרו מה צריך לעשות ומה צריך ליזהר השומע ישמע. וכל הדין לכף זכות המקום ידין אותו לכף זכות.

במאמר שלפנינו הבאנו אסופה נפלאה ממליצות זכות של צדיקי הדורות על בני ישראל, כשהם מחפשים כל טענה ואיצטדקי כלפי שמיא לזכות את ישראל.

ואנחנו לא?

ביום הראשון של ראש השנה קוראים פרשת "נה'

השכחה היא מליצת זכות על ישראל

"כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך". יש לדקדק, מדוע יש צורך לומר "ואין שכחה לפני כסא כבודך", אם כבר נאמר קודם לכן שהקב"ה "זוכר כל הנשכחות"? הדברים נראים ככפילות מיותרת.

בספר נחלי צבי (קאהן) מביא פירוש נפלא על דרך רמז המלמד זכות על בני ישראל, על פי מה דאיתא בספה"ק ייטב פנים (לחנוכה אות א') מליצה ישרה עבור בני ישראל, על פי מה שאומרים בשבת קודש ש'כן חובת כ'ל היצורים ר"ת שכח".

הענין כי איך יצאנו ידי חובותינו מה שאנו חייבין להלל ולהודות לשמו ית' בכל עת ובכל שעה על רוב נפלאותיו וטובותיו, וכמו שנאמר (תהלים קנ, ו) 'כל הנשמה תהלל' ואמרו ז"ל (ב"ר פ"ד ט) על כל נשימה ונשימה תהלל, ומי גבר יזכה לזה לפרוע חובות השבח וההודאה לשמו ית', אבל המליצה ישרה עבור זה, כי ר"ת הוא שכח"ה, שמה שאינו משבח ומהלל הוא מחמת שנטבע בנו כח השכחה לשכוח טובותיו ונפלאותיו אשר הם בכל עת ובכל שעה, ואין בעל הנס מכיר את ניסו (נדה לא, א) עיי"ש דבה"ק. מכאן אנו למדים שהשכחה היא המקור לחובותינו כלפי ה'. על כן, אנו מבקשים בתפילה "מחוק ברחמך הרבים כל שטרי חובותינו" - שגם ראשי תיבות אלו הם שכח"ה. אנו מבקשים שהחובות של ההודיה לא יעמדו כנגדנו.

ואז אנו מוסיפים בקשה מיוחדת: "ואין שכחה לפני כסא כבודך" - אנו מבקשים שהקב"ה יעזור לנו שלא תהיה לנו כלל שכחה, כדי שנוכל לזכור תמיד להלל ולשבח אותו בכל עת ובכל שעה.

הממליך מלכים ולו המלוכה

וחפץ בהצדקם

הוא: על פי התורה והמשפט, מכיוון שישראל מקיימים מצוות שהן חוקים בלא טעם, הרי זה משפט צדק, מידה כנגד מידה, לזכותם ולהושיעם מבלי טעם.

וזהו פירוש הפסוק: "תקעו בחדש שופר וכו' כי חק לישראל הוא" - כי כשישראל מקיימים חוקה מבלי טעם, הדבר נעשה "משפט לאלקי יעקב", שכן המשפט הוא, שמכיוון שהם מקיימים חוקים מבלי טעם, אז ראוי להושיעם מבלי טעם. והבן.

בהתאם לפירוש זה, הבני יששכר מוסיף ומפרש את הפיוט "באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט". על דרך הפירוש שהתבאר לעיל, יובנו הדברים בטוב טעם: "באין מליץ יושר מול מגיד פשע" - כשהמקטרג, המגיד פשע, טוען טענות חזקות שאין בהן זכות להושיע, אזי אתה, הקדוש ברוך הוא, "תגיד" למקטרגים, ש"ליעקב" הגם שתושיעם בחוקה מבלי טעם, הרי זה "משפט" צדק, שכן ראוי להם במידה כנגד מידה שייושעו מבלי טעם, כי גם הם מקיימים חוקים מבלי טעם. ואז "צדקנו במשפט המלך המשפט" - הגם שאתה "מלך המשפט" ואי אפשר לעשות דרך של ויתור, הרי באופן זה זהו "משפט" צדק, ואין כאן ויתור, ועל כן אתה יכול "לצדקנו במשפט" גם בהיותך "מלך המשפט". עכ"ד הנפלאים.

ה'גניבה' של הקדושת לוי

ונסיים בסיפור על סגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, ששנה אחת בראש השנה ראה את השטן כשהוא נושא על שכמו שקים מלאים בחטאים ובעוונות, ומעלה אותם לבית דין של מעלה, ללמד קטגוריא על בני ישראל, רח"ל. בראותו כן רעדה אחזתו, וכיון שהסתובב מלאך המוות להביא

שקים נוספים, תפס הרה"ק את השקים בידיו, והשליכם אל תוך אש הגיהנם, עד שנשרפו כולם. כאשר חזר השטן וראה את כל עמלו יורד לטמיון, החל זועק מרה, 'מי גנב את השקים? לשווא יגעת כל השנה!', לאחר חקירה ודרישה נודע לו כי ידו של הרה"ק הקדושת לוי במעל, ויתבע אותו לדין לפני בי"ד של מעלה.

דנו הדיינים בענין ויצא הפסק, ככתוב מפורש (שמות כב ב): 'אם אין לו ונמכר בגביתו'. מיד יצא הכרוז שהקב"ה חפץ לקנות את הרה"ק מבארדיטשוב לעבד, וגאל אותו מיד השטן. וביאר הוא ז"ל ואמר, שזהו הכוונה במה שאנו אומרים בתפילה (בפיוט לא-ל עורך דין) 'לקונה עבדי בדין', שהקב"ה קונה את חסידיו לעבדים להצילם מיד השטן. והנה, אף שמעשה זה הוא למעלה מהשגתנו, אך מכל מקום יש להבין פשוטן של דברים, כיצד הצליח הקדושת לוי לגנוב את כל העבירות ולשורפם, וכי משוא פנים יש בדין!

וביאר בזה הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א (גליון המאיר) על פי מה שאמר הרה"ק ר' פינחס מקאריץ זצוק"ל (אמרי פנחס, פר' קדושים אות רמ"ג), שמי שאינו משקר אין גנוב ממנו שום דבר, ואסמכיה אקרא דכתיב (ויקרא יט יא): 'לא תגנבו ולא תבחושו ולא תשקרו', דהא בהא תליא, כל זמן שלא תשקרו, לא ישלטו בכם גנבים.

ולפי זה יבואר העניין אל נכון, שה'קדושת לוי' טען אל השטן, מזה שהצלחתי לגנוב ממך את כל השקים, סימן ואות היא כי אינם חטאים אמיתיים, שהרי אמת אינו גנוב כלל, אלא ודאי שכל אלו החטאים שקיבצת, כולם בשקר יסודם, ובזה יצאו בני ישראל זכאים.

ראש השנה תשפ"ו | המבשר תורני | יג

שהוא עתיד לעשות. לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים: ריבוננו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר? והוא משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזה: באשר הוא שם.

והנה רוצים אנו להזכיר זאת לפניו יתברך, שהגם כי גלוי וידוע לפניו שלא כל הקבלות שאנו מקבלים עתה - יצאו מן הכוח אל הפועל, ולא תמיד עושים פרי הרהורי התשובה של ראש השנה, מכל מקום "עכשיו הוא צדיק". ואתה יתברך כבר הורית כי אינך דן את האדם אלא "באשר הוא שם", לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נידון ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות.

יהי חסדך ה' - כאשר יחלנו לך

בענין זה לימד הרה"ק הקדושת יו"ט זצ"ל זכות על בני ישראל קודם אמירת "לשנה הבאה בירושלים".

פעם אחת בליל הסדר קודם שאמר הרה"ק הקדושת יום טוב מסאטמאר זצ"ל "לשנה הבאה בירושלים" עמד ואמר אז לפרש הפסוק בתהלים "יהי חסדך ה' עלינו כפאשר יחלנו לך", דהנה בכל שנה ושנה בימים הנוראים, כאשר כלל ישראל עומדים ומצפים להיכתב ולהיחתם לחיים טובים, ושבים בתשובה שלימה ומתחרטים על חטאם, אז בא השטן ומקטרג, ואומר שאין להשגיח על תשובתם, מאחר שבכל שנה ושנה חוזרים בתשובה ואחר כך שוב חוזרים לסורם. ועל זה ממליץ המליץ טוב ואומר, הרי כמו כן בכל שנה ושנה אומרים לשנה הבאה בירושלים, ומצפים ומקווים ומאמינים באמונה שלימה שבשנה הבאה

נהיה כבר אחרי הגאולה, ובעונותינו הרבים עדיין לא נגאלנו, ואף על פי כן לא יפלו בני ישראל מאמונתם בכל שנה לגאולת ישראל, ועל כן מהראוי במדה כנגד מדה שכמו כן נאמין להם לישראל בכל שנה כשחוזרים בתשובה ולהשפיע להם כל טוב.

ובזה יש לפרש הפסוק "יהי חסדך ה' עלינו" שאנו מבקשים רחמים וחסדים שבורא כל עולמים ישפוט עלינו כל טוב, "כאשר יחלנו לך" כמו שאני מאמינים לו יתברך בכל שנה ושנה שיגאלנו, ובכל זאת לא נפלו מאמונתנו זו שהקב"ה גאל אותנו בקרוב, כמו כן נאמין לנו הקב"ה שנשוב בתשובה שלימה, אף שבכל שנה ושנה חוזרים על הדברים הללו. (מושיען של ישראל - ח"א עמ' קעו).

להושיעם במשפט בלי טעם

מליצה נפלאה על הפסוק (תהלים פא, ד) "תקעו בחדש שופר בפסח ליום תגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב" מביא הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע, בעל הבני יששכר, (מאמרי תשרי, מאמר ג', דרוש ב') בשם דודו, הסבא קדישא מוה"ר משולם זושא זלה"ה מהאניפולי, הוא תמה על הפסוק, שכן נראה שהוא נותן טעם לתקיעת השופר - "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", אך הטעם הזה אינו מובן.

וכה אמר הרב הקדוש: כאשר הקדוש ברוך הוא רואה את טענות המקטרגים, והוא רוצה להושיע את ישראל ולזכותם, הרי הוא יתברך שמו "מלך המשפט יצמיד ארץ" (משלי כט, ד), והמקטרגים שואלים: מה הטעם להושיע את ישראל, שהרי אין להם זכות חלילה? אזי אומר הקדוש ברוך

הצופה לרשע וחפיץ בהצדקו

אמרות צדיקים על מה שמצינו שהקב"ה כוסף ומתאוזה להם לישראל שישוּבו אליו בתשובה שלימה. על תפילתו של הקב"ה על עם ישראל, משלו המופלא של המגיד מדובנא אודות דרכי התשובה והסיפור מרטיט על רחמי האב על הבן

ובאמת מי שיתבונן בפיוטי הסליחות יראה בפיוט "אז מאז מקדם הקדמת תשובה" (סליחות לצום גדליה) שמונה הפייטן את כל העוונות הרבים שבהם מיהרו בני ישראל החוטאים לשוב אליו באמת והקב"ה שש על תשובתם כמוצא שלל רב מרוב תשוקתו למחול להם עוונותיהם.

תשובה חביבה לפני הקב"ה

התשובה חביבה עד למאוד לפני הקב"ה וכפי שמובא במדרש (פסיקתא רבתי מד) "תשובה חביבה לפני הקדוש ברוך הוא, שהוא מבטל דבריו בשביל התשובה. היאך, כתב בתורה "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות ושנאה האיש האחרון" וכתב "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה", אחרי אשר הוטמאה (דברים כ"ד א' ועד ד'), אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אף על פי שעזבו אותו ועבדו לאחר אמר להם עשו תשובה ובואו אצלי ואני מקבל אתכם".

די בהושטת יד

מחסדי הבורא עם בראיו הוא מה שטבע שלא נצטרך לעשות לפני תשובה גמורה, שהלא בדורנו דור דלות שקועים אנו בגלותינו ברוב עוונות שעולים ומשתרגים למעלה ראש, ומי האיש שיוכל להרהיב עוז לזכות עצמו ולהעיד שהוא ראוי לעמוד לפניו כבר בלי תבן. ואולם האב הרחמן ברוב כמיהתו לתשובתו טבע בדרכי הבריאה שיהיה די להם לישראל במה שיושיטו ידם לקריאת החיבה של הקדוש ברוך הוא "שובו אלי ואשובה אליכם" בהתחזקות והתעוררות תשובה, ובהשתדלות זו גרידא כבר ישוב ויערה עליהם רוח טהרה ממרום. סימוכין לדבר מצינו במדרש (שם): "שובה ישראל עד ה' אלוהיך משל לכן מלך שהיה רחוק מאביו מהלך מאה יום, אמרו לו אוהביו חזרו אצל אביך, אמר להם איני יכול, שלח אביו ואמר לו הלך מה שאתה יכול לפי כחך ואני בא אצלך בשאר הדרך, כך אמר להם הקדוש ברוך הוא שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג' ז').

והדברים הלא מפורשים המה בגמרא בשלהי ערבי פסחים (דף קי"ט) "אמר ר' כהנא משום ר' ישמעאל ברבי רובנן אמרי משום רשב"ל משום ר' נשיאה, מה דכתיב וידי

"ואולם האב הרחמן ברוב כמיהתו לתשובתו טבע בדרכי הבריאה שיהיה די להם לישראל במה שיושיטו ידם לקריאת החיבה של הקדוש ברוך הוא "שובו אלי ואשובה אליכם" בהתחזקות והתעוררות תשובה, ובהשתדלות זו גרידא כבר ישוב ויערה עליהם רוח טהרה ממרום"

יש בידו לחזור בתשובה.

מרגלא בפומיה דהגה"ח רבי לייבל קוטנר ז"ל (תלמיד חכם מחסידי גור) להמשיל הדבר לייצור של רכב חדש, שכאשר מייצרים אותו מוסיפים לייצר גם חלקי חילוף כדי שאם יינזק הרכב יוכלו לתקנו ולהחליף החלקים הצריכים תיקון, וכעין זה ברא הקב"ה את התשובה קודם בריאת העולם שאם חלילה יקלקלו הגבראים במעשיהם, יוכלו לתקן מעשיהם על ידי תשובה.

עוד מצינו בגמרא (ברכות ז', א) שהקב"ה בכבודו ובעצמו מתפלל על עמו ישראל שיוכל לנהוג עמהם בהנהגת רחמים של לפני משורת הדין: "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מניין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושימחתים בבית תפלת, תפלתם לא נאמר אלא תפלת, מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין".

בפרוש היום הנורא והנשגב בו יעמיד המלך במשפט כל יצורי עולמים, שומה עלינו לעצור ולהתבונן קמעא בדרכי התשובה אותם חקק הקב"ה בכיסא הכבוד, ובהנהגת הרחמים של הקב"ה כפי שהיא באה לידי ביטוי דווקא בשבתו על כיסא הדין.

וכמו שמצינו בצוק העיתים שעל אף שחטאו ישראל לפניו ברוב חטא ועוון לא השחית הקב"ה ארץ והמתין להם לבניו בקריאה של חיבה "שובו אלי ואשובה אליכם", למען יסורו בניו השובבים מדרכם הרעה ויפנו לדרך טובים.

מבין המקומות השונים בהם מצינו שהמתין הקב"ה והאריך אף בטרם מתח את הדין, ניתן למנות את "המבול" שם שלח הקב"ה את נוח להתריע לבל יוסיפו לחטוא עוד, כך גם מה שמסופר בספר יונה שם התבקש יונה להתריע ביושבי נינווה שישוּבו מדרכם הרעה, ועוד מצינו בחורבן הבית ששלח הקב"ה את ירמיה הנביא להרבות תחנונים בפני עם ישראל שיסורו מהעוונות בטרם יענישם.

בשורות אלו נלקט עומרים ואמרים מערוגות הבושם של רבותינו הקדושים, וכפי שהרכו לדרוש לטובה את הנהגת הרחמים של הקב"ה בדרכי התשובה, בתוספת נופך ובדברים המאירים כספירים.

גדולה תשובה שקדמה לבריאת העולם

המקור הקדום והראשון לכך שהקב"ה מייחל לבניו שישוּבו אליו בטרם יבוא עמהם במשפט הובא בפסוק ביחזקאל "אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב הרשע מדרכו וחיה". (לג יא) הרי לנו מקור לכך שהקב"ה אינו חפץ במות הרשע ומעדיף שישוּבו מדרכו.

ובאמת עניין זה כבר נמסר להם לעם ישראל על ידי הקב"ה בשבועה וכפי שמובא במדרש שנשבע הקב"ה על התשובה: "ועד היכן התשובה עושה, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא אינו נשבע, אלא בקבלת שבים שכן אמר יחזקאל חי אני נאם ה' אם אחפוץ במות הרשע (יחזקאל ל"ג י"א), אמרו הואיל ונשבע שהוא מקבל השבים, ובדין הוא שנלך אצלו". (פסיקתא רבתי פסקא מד).

וכבר אמרו בזה (שו"ט מזמור צ'): "גדולה תשובה שקדמה לבריאת עולם". ויסוד הדבר הוא, שהקב"ה הקדים וברא רפואה לכל אחד ואחד שאף אם חלילה הרבה לפשוע

הממליך מלכים ולו המלוכה

חפץ בהצדקו

מעומק ליבו שהשי"ת יתקרב אליו שוב וירצה בו, אזי השי"ת מצידו גומר את התשובה ומטהר ליבו לגמרי גם מנטייה לחטוא בבחינת "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם" (יחזקאל לו, כו) ועל ידי זה נעקר החטא לגמרי מהעבר."

תשובה - חזרה של היהודי אל מקומו הטבעי

והלא דבר הוא זה, כי הגם שירבה האיש הישראלי לחטוא עדיין אם יושיט ידו לתשובה יחזור הקב"ה ויושיט לו ידו, כי שורש צור מחצבתו של האיש הישראלי צלולה כבדולח במהותה ואין זה אלא שאור שבעיסה שמעכו מלשוב אל הקב"ה בתשובה גמורה, ומשכך כל כמה שמשנה מגמתו להתקרב אל אביו שבשמיים הרי ממילא הוא זוכה לרחמי האב על הבן.

על הדרך הזאת מדמה המגיד מדובנא את תהליך התשובה, והוא ממשיך זאת במתק אמרו לשחרור של ציפור לחופשי. המקום הטבעי של הציפור הוא בהרים וצמרות העצים, ומעתה כאשר ציפור נמצאת בכלוב היא בשבי ובמקום שאינו טבעי עבורה. עם זאת כאשר האדם משחרר את הציפור לחופשי הוא אינו נדרש לעשות את כל הדרך הסבוכה ולטפס במעלה ההרים עד לצמרות העצים, די לו במה שהוא משחרר אותה מכלובה, ומכאן ואילך היא כבר תעשה את דרכה לבד אל ביתה הטבעי.

כך היא גם מצוות התשובה, מצידנו מספיק מה שיעזוב רשע דרכו ואיש אוון מחשבתו וממילא מאליה ישוב הוא אל מקומו הטבעי - ישוב אל השם וירחמהו ואל אלוהינו כי ירבה לסלוח.

מחירת חתורה עד ניסא הכבוד

דברים מבהילים
מצינו בפירוש רבינו
חננאל על מסכת יומא
(פו) על מה שאמרו

אדם תחת כנפיהם, ידו כתיב, זה ידו של הקב"ה שהיא פרושה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מפני מדת הדין."

הקב"ה גומר התקרבות התשובה

ואולם זאת יש לידע שאין זה מדרכי הטבע אלא אחד מן החסדים המופלאים שעשה עמדתו הבורא יתעלה, וכפי שכותב המכתב מאלהו להמשגיח רבי אליהו דסלר זצוק"ל לדיין בפסוק "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג ז, ט), שמהפסוק הזה משמע שגם לאחר תשובת האדם ואף השלימה ביותר שהקב"ה מעיד עליה שהיא בבחינת 'אלי' עדיין צריך הוא ל'ואשובה אליכם'.

היינו שהשם יתברך ישלים את תשובתו, ואלמלא שתהיה התקרבות מצד השי"ת בעצמו אל האדם עדיין רחוק האדם מדביקות בה' ואין תשובתו גמורה.

וכל כך מדוע?

וביאר בזה "כי גם לאחר תשובתו של האדם ואף המעולה ביותר, לולי היה מתקרב אליו השי"ת בעצמו בחסדו הגדול לא היה בכל מאמצי האדם אפשרות להשיג שוב את מדרגת טוהר הלב שהייתה לו לפני חטאו."

"שאמרו חז"ל קידושין (מ, א) "עבר אדם עבירה ושנה בה הותרה

לו", ופירשו שם שנעשית לו כהיתר ואפילו בפעם אחת ודאי שיש בזה השרשת קלות דעת כלפי חומר החטא. וממילא בלי השלמת התשובה מצד הקב"ה הייתה בחינה זו של קלות נשאת רשומה בו גם לאחר שעשה תשובה עד מקום שידו מגעת, וכשהיו מזדמנים לו המקום והמצב שגרמו לו לחטוא אזי גם אם לא היה חוטא בפועל מעתה כי הרי זהו גדר תשובתו, אבל על כל פנים היה מתעורר בו הרצון לעבירה. "ועל זה נאמר "ואשובה

אליכם", והיינו שאם האדם מצידו עשה את כל אשר בידו להשלים תשובתו ולעקור החטא מליבו ומתפלל

שם "גדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד שנאמר (הושע יח, ב) שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ".
ופירש רבינו חננאל שכוונת חז"ל באמרם "גדולה תשובה שמגעת עד כיסא הכבוד", שכוונתם "דגדולה תשובה המועילה למחוק ולכפר אפילו אם הגיע חטאתו עד כיסא הכבוד".
והיינו שאפילו אם הרבה לחטוא כל כך עד כיסא הכבוד, עדיין מחתרת חתורה לפניו דרכה יוכל לשוב אל חיקו של הקב"ה.

לשמוח למרות יום הדין

משל נאה מביא הנצי"ב בספרו דבר העמק (ספר דרשות וכתבים) לפרש בו את הפסוק "אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון": "העניין על פי משל אחד היה לו משפט קשה לפני שרי המלך במדינה אחרת אבל המלך חפץ בהצדקו באשר יודע כי אוהב הוא למלך בכל נפשו ובכל זאת לא היה לו להמלך במה להצדיקו באיזה פעולה טובה, מה עשה המלך, צווה לקבוע משפטו באותו יום ידוע לו וכשהגיע אותו יום נכנס המלך לאותה מדינה וכל העם יצאו לקראתו בשמחה כנהוג וגם הוא שכח כל דאגותיו ויצא בשמחה ובטוב לב וגם משמח לאחרים והכל ראו גודל אהבתו להמלך, אף שהוא אינו מיושב כל כך להיות שמח ובטוב לב שהלא דואג בליבו מחמת עתידו, ובזה גופא זכה בדין.

כך גם קבע הקב"ה את דינו ביום המלוכה אשר הוא יום חג ה' כאשר בארנו הפסוק בהושע ט' "ומה תעשו ליום מועד וליום חג ה'" ולולא יום הדין היה לנו שמחה עצומה שזכינו להמליכו ואנחנו לבד עבדיו הממליכים אותו אבל גם אימת הדין לנגדנו, ובכל זאת מי שידוע בנפשו שאהבת ה' בקרבו משליך עצבונו מלבבו ושמח בשמחתו ית"ש וזה עצמו הוא זכות גדול. רק שיהא באמת ולא מהול בשמחה של הכל כשמשכח עצבונו שלא בשביל כבודו ית"ש".

הנה כי כן מפרש הדבר העמק ומבאר את הפסוק "אשרי העם יודעי תרועה" - והיינו דכתיב אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון רצה לומר שיודעים אימת הדין ומכל מקום הולכים בשמחה באור פני ה' ". עד כאן לשונו הזהב.

זמן של חיבה המסוגל לישועות

בספר יריעות שלמה הוא פורט לפרוטות את רוב החסדים הרבים שטמונים בין נבכי הדין של הקב"ה: "בהקדם דהנה זה ידוע לכל כי היום יום דין נורא יום המשפט מי לא נפקד כהיום הזה אולם חיבה יתירה יש לנו אשר נודעת לנו אימתי יום המשפט, ולא עוד שבחר לנו יום המשפט בעת רצון כי כל עקרות נפקדו לרחמים ביום ההוא כידוע

"ובמה שידוע לנו אימת יום המשפט הוא כבר חיבה יתירה למען כל אדם, וכל בר נש יכול להכין צדה ולחזור בתשובה מקודם טרם יעמוד במשפט, ומתוך זה ראינו כי ה' לא יחפוץ במות רשע כי אם בשובו מדרכיו וחי וחפץ בהצדקו ולמען שיחזור כל אדם בתשובה וזה חסד גדול".

הולכים ריקנים ושבים מלאים

כעין זה מצינו במדרש פסיקתא על רוב אהבתו וחביבתו של אבינו שבשמים לבני ישראל: "בשר ודם כועס על חבירו והוא מוליך לו דיוון שיקבלנו ספק מתקבל ספק אינו מתקבל, והקדוש ברוך הוא אינו כן אלא מתפייס בדברים, קחו עמכם דברים (הושע י"ד, ג'), ולא עוד אלא אדם שהוא הולך לכבד את המלך הולך אצלו מלא וחוזר ריקם, והקדוש ברוך הוא אינו כן אלא הולכים אצלו ריקנים ושבים מלאים".

על עניין זה אמר הרה"ק ה'יהודי הקדוש' מפרשיסחא זי"ע דברים כדורבנות, שכל השב בתשובה אל ה' יש בידו שטר חוב על השי"ת כביכול שהקב"ה מחויב לקבלו בתשובה שהרי כך כתוב בתורה דברים (ד', כט) "ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת" ולכן אחר שהוא יקיים ובקשתם מובטח לו שיזכה ל "ומצאת", אמנם הכתוב מסיים בתנאי קודם למעשה כל זאת אך ורק "כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך".

"כאפ זיך אהז איז מיר"

בסעודת רעוא דרעוין דשבת שובה נהגו אדמו"רי בית בעלזא זי"ע לשבת ליד הפתח כרמז לעני העומד בפתח ומתחנן לפני בעל הבירה שירחם עליו ויקבל אותו בתשובה. שנה אחת חזר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע כמה

עד כאן רחמי האב על הבן

דברים מבהילים מופיעים במדרש אגדה (תנא דבי אליהו פרק לא) שכותב: "מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה לה' לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאישה לבעלה, שיעשו תשובה".

ובעניין זה מצינו מעשה שממחיש את דברי המדרש. מעשה ברופא יהודי צעיר שהשואה הנוראה ניתקה אותו ממשפחתו, כאשר אשתו וילדו נשלחו ברכבות המוות אל הלא נודע ורק הוא נותר לפליטה.

לאחר השואה הוצב להתמחות בבי"ח פסיכיאטרי שהיו בו הרבה נפגעי שואה. הוא טיפל במטופליו מתוך מסירות ואחריות רבה, ואולם את עיקר תשומת ליבו משך נער צעיר שהיה בגיל בנו שאבד בשואה. מחלתו של הנער הייתה חמורה, בשיגיונותיו לא הייתה שואה ורק אנשים רעים עוצרים אותו במעצר ומונעים ממנו את השיבה הביתה לוורשה עירו, מצבו של הנער היה כה קשה עד שהוא הוחזק במחלקה סגורה, נשך כל מי שניסה לדבר עמו, וטופל ביד קשה ובתרופות.

הרופא היהודי שגם היה ורשאי הזדהה עם הנער, מחשבותיו נדדו כל העת לאשתו ובנו , ובעיני רוחו ראה את בנו שהיה בגילו של נער זה. והוא ישב שעות ארוכות בספריית בית החולים מנסה למצוא בספרות הרפואית תרופה ומזור לחוליו של הנער.

והנה הבריקה מחשבה במוחו, הרי הנער בוודאי שוב אינו זוכר את מראה הוריו ומעתה יציג הוא את עצמו כאביו ואולי על ידי זה יוכל לנער שימצא את אביו, ולו עצמו יקל בכך שיאמץ ילד המזכיר לו את בנו.

ואז חלפה במוחו מחשבה שניה, מחשבה שהעבירה רטט בגופו, אולי זה באמת בנו? הרי הוא לא ראה את בנו שלו מת, יד אכזרית של קלגס גרמני הפרידה בינו ובין רעיתו ובנו, מאז לא ראה אותו יותר. העלו אותם לרכבת הנוסעת לשם אותו שם ממנו לא שבים, אבל שמא ואולי הצליחה אשתו להעביר את הילד לידי מכר חסיד האומות, וכך עבר הילד מיד ליד והתגלגל לכאן?

מחשבות אלו הטרידו אותו מאד, אך הוא פכר ידיו כיצד יוכל לדעת אם נער זה הוא בנו האבוד לפתע פתאום נזכר כי לבנו מחמד עינו הייתה שומה על זרועו השמאלית, חיש מהר הבזיקה המחשבה במוחו, הוא יגיע בבוקר כבכל יום לבית החולים, ויבדוק את הנער.

אומר ועושה, מוקדם בבקר למחרת הופיע הרופא על מפתן בית החולים, נכנס למחלקה, והודיע לנער שהוא מתכוון לבדקו. הנער סרב, מספר סניטרים שהוזעקו לעזרתו הרימו גבה אף הם לא הבינו מדוע הרופא מתעקש לבדוק נער זה שוב ושוב, הרים הרופא את זרועו השמאלית ואכן, שומה גדולה נגלתה לעיניו, הכל התחיל להסתחרר סביבותיו הוא התעלף.

מהומה נוצרה סביבו חבריו הרופאים חשו לעזרתו הוא החל מתעורר כשהוא ממלמל משהו על שומה על הזרוע השמאלית של הנער, לרעיו המשתאים הוא הסביר כי מצא את בנו.

הכל יושבים המומים בלי יכולת לפצות פה נוכח הדרמה שנקלעו אליה. הראשון שהתאושש היה דווקא הנער שאמר לנוכחים בקול צלול ולעגני: אבא שלי, כן אבא שלי ! - כמה פעמים כבר בדקת אותי, כמה פעמים ראית את השומה הזו, ובגללה אתה רוצה שאני אאמין לך שאתה אבא שלי?

הנער מוסיף להלוט ברופא, הוא פנה אל הרופא ואמר לו: "אני אמנם מחפש את אבא שלי אך לי יש סימנים אחרים, אבא שלי היה שר בכל יום שישיר שיר שמאד מאד אהבתי והיום אינני יודע אף מילה יהודית. אבל אם אתה באמת אבא שלי תן לי בבקשה טון אחד, טון אחד בלבד, אני מבטיח לך נאמנה לשיר אתך את השיר כולו". הרופא מתקשה לדבר, רוחו סוערת, הוא לופת את הנער ומושיבו על ברכיו כאילו היה תינוק, וראה זה פלא, הנער אינו מתנגד התנוחה הזאת כמו מוכרת לו. הרופא מכעז בגרונו ושר הוא את השיר 'שלוס עליכם', הנער בתגובה לא נע ולא נד, הוא מנסה במקום זאת 'אשת חיל' אבל עדיין אין תגובה, הוא שר 'מנוחה ושמחה' ואף הגיע כבר ל'צור משל' ותגובה אין. דממה של ייאוש ממלאת את חלל האוויר, הרופא מתעשת. הוא מקמט את מצחו ומנסה להיזכר אולי הכוונה לזה. הוא לופת שוב את הנער כאילו היה תינוק והנער שוב מסכים, הרופא מתחיל בנעימה של הטעמים שיר השירים אשר לשלמה...

ענינו של הנער אורר, הוא שאיננו יודע מילה יהודית אחת ממשיך את הנעימה "ישקני מנשיקות פיהו". והרופא ממשיך "כי טובים דודיך מיין". והנער ממשיך ומצטרף "לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבך". הרופא והנער מתחבקים ומתנשקים, האב ובנו פושטים את חלוקיהם הלבנים, זה את חלוק הרופא וזה את חלוק החולה, עיניהם זולגות דמעות ומבט של אושר ותדהמה ממלאים אותם. חבוקים צועדים הם לבית האב, לא עוד מכות חשמל לא עוד בית חולים, הבן מצא את אביו והבריא.

(הגדתי היום עמוד ר"ג)

פעמים בניגון ובתנועה המיוחדת המקובלת בחסידות על לשון הפסוק שאומרים בהפטרה לשבת שובה "אני כברוש רענן" (הושע יד, ט), ופירש רש"י: "אני לו נכפף להיות אווז ידו בי כברוש רענן הנכפף לארץ שאדם אווז בענפיו".

ובהשתפכות הנפש היה מעורר את הקהל על מה שכביכול הקב"ה מתכופף אלינו ומתחנן ומבקש מכל יהודי בכל מצב שהוא "כאפ זיך אהז אין מיך" (כלומר: "אנא תחזיק בי ותחזור אלי") וכן פירש רש"י את הפסוק (ישעיה נה, ו) "דרשו ה' בהמצאו - בעוד שהוא אומר לכם דרשוני".

וכן פירש "שובה ישראל עד ה' אלקיך" (הושע יד, ב) תני משום רבי מאיר בעוד שהוא ה' - במדת הרחמים, ואם לאו אלקיך - מדת הדין, עד דלא יתעבד סניגוריא קטיגוריא".

והלא כשיתבונן בשר ודם בזה הדבר יבוא לידי התעוררות עצומה ונפלאה שהרי מלך מלכי המלכים הקב"ה כביכול מתכופף אליו ומבקש מקרוב מחומר שפל ונבזה כמוהו שיחזיק בו ויתקרב אליו ומי הוא שוטה ופתי שיסרב לבקשה כזו

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע ב"ערות דבש' (ח"א

"כאשר האדם משחרר את הציפור לחופשי הוא אינו נדרש לעשות את כל הדרך הסבוכה ולטפס במעלה ההרים עד לשובן שבצמרות העצים, די לו במה שהוא משחרר אותה מכלובה, ומכאן ואילך היא כבר תעשה את דרכה לבד אל חיק מקומה וביתה הטבעי"

הממליך מלכים ולו המלוכה

חפץ בהצדקו

"וכש מקרבין ומכניסים אותם לפנים - זהו כבודו"

בליקוטי מוהר"ן (תורה י"ד) מבאר בזה את גודל חביבותו של הקב"ה, דייקא כלפי החוטאים ששבים אליו יתברך. בתחילה מביא לייסוד מה שמצינו בזהר: "בשעתא דשאר עכו"ם אתין ואודן לקודשא בריך הוא, כדין אסתלק ואתייקר שמא דקודשא בריך הוא עלא ותתא", (בשעה ששאר אומות העולם מגיעים ומודים להקב"ה, אזי מתייקר שמו של הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה) ועל פי זה מבאר הוזהר את מה שמצינו לגבי יתרו שאמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים" ופירש, שזהו כבודו של הקב"ה שעל ידי שמתייקר מבני אדם שהם מחוץ לקדושה כמו יתרו, אזי בזה ניכר כלפי כל העולם כולו שהקדוש ברוך הוא גדול מכל האלוקים - כמו גבי יתרו, בשעתא דאמר יתרו, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים, כדין אסתלק ואתייקר שמא דקוב"ה. ומעתה מייסד רבי נחמן זיע"א: "כשבני אדם שהם מחוץ לקדושה מקרבין את עצמן לפנים מהקדושה - הן גרין שמגיירין, הן בעלי תשובה שגם הם היו מחוץ, וכש מקרבין ומכניסים אותם לפנים - זהו כבודו".

דרוש ו' נתן טעם לבאר מדוע הקב"ה מקבל את הבקשות והתפילות דווקא באותה העת בה מלך יושב על כסא דין דהלא לכאורה איפכא מסתברא שבימי דין לא יתקבלו תחינות ובקשות לזכות לרחמים וחסדים.

ועל זה הביא לבאר על פי הידוע מחוק ונימוס הדין שאין לדיין לכעוס על בעל דין בעת המשפט וזאת משום שני טעמים: האחד. שלא יסתתמו טענות הבעל דין, וגם כדי שלא יוציא פסק דין מעוקל מתוך כעסו. ומשום הכי בעת ישובו על כסא משפט אינו יכול לכעוס כלל ומאריך אפו ולכן אף כי רבו עוונות כחול לא יכעוס כלל וביד האדם לבקש מנה גדושה של רחמים.

וכי מי מנע ממך לחזור בתשובה

יסוד גדול אמר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע בחכמה, שבבית דין של מעלה לא ישאלו את האדם למה נכשל בחטא כי שערי תירוצים לא ננעלו וישיב מאה ואחד תירוצים מדוע לא הצליח להתגבר על יצרו ויתכן שיתחשבו בשמים בטענותיו אלו, אך עדיין תהיה עליו טענה גדולה מדוע לא שב בתשובה ועל כך לא ימצא שום תשובה, וכי מי הפריע לו להתחרט על העבר ולקבל על עצמו להשתפר בעתיד, ובפרט בימים אלו שהקב"ה נותן את ההזדמנות לחזור בתשובה וידו פתוחה לקבל את כולם.

ובאמת המתבונן יראה לעיניים שהדברים הלא המה מפורשים להדיא במדרש פרשת נשא, (במד"ר פרשה יג, ג), כי טרם שגורש אדם הראשון מגן עדן ביקש ממנו הקב"ה שיחזור בתשובה ואמר לו 'אפילו עכשיו עשה תשובה ואני מקבלך' ומאחר שלא עשה תשובה גירשו אותו.

והן הן הדברים, שעל עצם החטא היה בידו להצטדק וכמו שטען בעצמו בראשית (ג יב) "האישה אשר נתת עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואוכל" אך על הטענה מדוע לא חזר בתשובה לא היה לו מה להשיב ומשום הכי נענש מן השמים.

תשובה - תנאי קודם למעשה

ואף ששערי התשובה פתוחים לרווחה בפני כל חוטא, כל זה הוא בתנאי קודם למעשה שיחזור כפי יכולתו באמת ובתמים וכפי שכתב מרן החפץ חיים (אגרות ומאמרים הערות סימן ד) : "ואל יטעה האדם את עצמו לומר הנה ברור לי שעל כמה וכמה עברות עברתי ועל כל זה כבר עברו עשירות בשנים ולא נפרעו ממני, ומסתמא מחלו לי אף שלא עשיתי תשובה עליהם. ומזה יתיר לעצמו לעבור עוד על כמה וכמה עבירות". וכאן מוסיף החפץ חיים: "דע שטעות היא, שכל אותן העונות שעבר עליהן אפילו בנעוריו ולא עשה תשובה עליהן, שמורים לו לרעתו ליום הדין, שאז יבאו כל המקטרגים שנבראו מאותן העונות ויעידו עליו על עשייתו אותם ומה שלא נפרעו ממנו עד עתה עליהם, הוא מפני שהקב"ה ארך אפים וממתין עליו שמא ישוב מעצמו בתשובה. כי איננו חפץ במות רשע כי אם בשובו מדרכו וחיה. אבל סוף סוף יהיה מוכרח ליתן דין וחשבון עליהם ואין משוא פנים בדין".

היודע יצר כל יצורים

וכל מאמינים שהוא טוב לכל היודע יצר כל יצורים. פיסקה זו כרוכה ברזא דרזים של יצירת האדם. מה פשר ידיעתו של הקדוש ברוך את יצרו של האדם? ואיך זה קשור לנאמר קודם שהוא טוב לכל? יש המסבירים שבשביל זה שהקב"ה יודע יצרו של זה כמה הוא קשה, ודאי ידינתו לזכות ויצא זכאי בדינו. ויש הסברים מרתקים נוספים. עיון במהות טובתו של השם יתברך ובריאת יצר הרע

יצרו של זה לא כיצרו של זה, כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. ולכן בשביל זה שהקב"ה יודע יצרו של זה כמה הוא קשה, ודאי ידינתו לזכות ויצא זכאי בדינו. את השייכות בין הפסקאות, ביאר באופן אחר רבי שלמה קאליש מסוסנובין. הוא שואל: בתפלת ימים נוראים אומרים אנו וכל מאמינים כי הוא טוב לכל היודע יצר כל יצורים, ויש להבין מה שייכות יש למדת טובו יתברך לענין שידוע הוא יצר כל יצורים. ומיישב: "ונראה דהנה כתיב בתורה (שמות לג, יט) וחנתי את אשר אחון וריחמתי את אשר ארחם. ויש להבין מפני מה כפל הלשון וחנתי את אשר אחון וריחמתי את אשר ארחם, די שיאמר וחנתי ורחמתי. ופירש הג"ר מאיר אויערבך זלה"ה משל לאדם ששפך רפש וטיט על חברו ואח"כ בא לבקש ממנו מחילה ובעת בקשת המחילה עדיין ידיו מלאות רפש וטיט, ונראה שרוצה לשוב ולהשליך על חברו בודאי שבצורה כזו לא ימחל לו חברו. אבל הקב"ה אין מדתו כך כי כאשר אדם חוטא הרי זה כאלו משליך רפש וטיט כביכול כלפי מעלה וכאשר בא האדם החוטא לבקש מחילה מלפניו יתברך עדיין קיים בו אותו יצה"ר שהביאו לחטא, וגלוי וידוע לפניו יתברך שקרוב לודאי שאותו חוטא ישוב ויחטא לאחר המחילה, ואחר כך שוב יבקש מחילה, ויצטרך הקב"ה שוב למחול לו. ואעפ"כ הקב"ה חונן ומחיל לו כבר עתה וכך היא מדת טובו יתברך. וזהו וחנתי את אשר אחון שאומר הקב"ה אני חונן ומחיל עתה, אע"פ שידוע אני העתידות שאצטרך לשוב ולחון ולמחול כיון שישוב ויחטא כנגדי, וכן ורחמתי את אשר ארחם אני מרחם עתה אע"פ שידוע אני שעתידי הוא לחטא ואצטרך לשוב לרחם עליו (באופן שאינו בגדר אחטא ואשוב).

"ובזה יש להבין גם דברי הפיוט וכל מאמינים שהוא טוב לכל היודע יצר כל יצורים, שכיון שהקב"ה יודע יצרו של זה יודע הוא בעת בקשת המחילה ביום הדין שאותו אדם עתיד לשוב ולחטא, ואעפ"כ הקב"ה מוחל לו, א"כ זה מעיד על גודל מדת טובו יתברך שהוא טוב לכל אע"פ שידוע יצר כל יצורים." (זכרון שלמה, מאת רד"א מגדלבוים).

בתוך עמי אנני יושבת

בספרי החסידות עסקו הרבה בעניין של הצטרפות יחד של כלל ישראל, ושכל אחד יכליל עצמו בתוך הכלל,

משל לאדם ששפך רפש וטיט על חברו ואח"כ בא לבקש ממנו מחילה ובעת בקשת המחילה עדיין ידיו מלאות רפש וטיט, ונראה שרוצה לשוב ולהשליך על חברו בודאי שבצורה כזו לא ימחל לו חברו. אבל הקב"ה אין מדתו כך כי כאשר אדם חוטא הרי זה כאלו משליך רפש וטיט כביכול כלפי מעלה וכאשר בא האדם החוטא לבקש מחילה מלפניו יתברך עדיין קיים בו אותו יצה"ר שהביאו לחטא

בספרו עומר התנופה, "ומה טוב ומה נעים לשמוע בזה דברי חכמים וחידותם בפיוט ראש השנה שכתוב שם 'וכל מאמינים שהוא טוב לכל, היודע יצר כל יצורים', ומה שייכות יש לדברים הללו זה לזה. וכפי האמור נכונים הדברים. כי הקב"ה בא לחזק ידיים הרפות ביום הדין, למען לא ירך לב המאמין במקרא שכתוב טוב ה' לכל וגו', שהאיך אפשר זה שייטיב ית' לכל, אפילו למי שחטאו מרובין ח"ו. והנה, כל איש יודע נגעי לבבו, ומה יעשה ביום הדין איך יתקרב לבקש תפילה ותחנונים, לכן השמיענו הקדוש הזה שלא יפול לב המאמין בזה. כי כל המאמין שטוב ה' לכל, לא יחוש בשביל רבוי חטאיו מלבקש רחמים על עצמו, כי לעומת זה הלא הוא יתברך יודע גם כן 'יצר כל היצורים'

פיסקא זו, מדוקדקת היטב ע"ד הקבלה. ברש"י לספר איוב על הפסוק (כח, כג), א-להים הבין דרכה והוא ידע את מקומה, כתב: א-להים הבין דרכה נסתכל בה וברא את העולם באותיותיה כסדרם ומשקלן יצר כל היצורים כאשר כתוב בסוד ספר יצירה. לא לנו לנסות להבין את עומק הלשון ע"ד הקבלה. אולם נביא מעט ממה שכתבו אלו שהבינו בחכמת הקבלה, על מעלתו המיוחדת של הפיוט הזה. ואכן, בכמה וכמה ספרים כתבו על הלשון "היודע יצר כל יצורים" ועל הקשר שלו לפיסקאות שלפניו ושלאחרי. וכל מאמינים שהוא טוב לכל, היודע יצר כל יצורים.

רבי אברהם מסוכטשוב בעל ה"אבני נזר" אמר בקצרה. השי"ת דן את האדם כפי יצרו, ונאמר "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" (סוכה נב). ועי' הקב"ה מוציא לצדיק דינו של המתפלל, וזהו הכוונה בלשון "היודע יצר כל יצורים". עצם עניין זה מובא כבר בכמה ספרים קודמים. ביום הדין עומד השטן לקטרג על בני ישראל. אמנם עצמותו של השטן, הוא הסניגוריה. שכן היצר הוא המסית ומדיח את האדם, ואם כן זו הסניגוריה לאדם, שהוא לא חפץ לעשות רע, אולם היצר הכשילו. וזו כוונת הפייטן "היודע יצר כל יצורים" הקב"ה שהוא ואין בלתו יודע את פעולתו ותחבולותיו של היצר הרע, כל אחד ואחד, לפי מדרגתו. ובגין כך ביום הדין אנו מבקשים מהקב"ה שיפקוד אותנו לרחמים שהרי יצר סוכן בנו.

וכל מאמינים שהוא טוב לכל

מקובל בקהילות ישראל, שהחזן והקהל אומרים את הפיוט כך שפותחים בפיסקא וכל מאמינים שהוא... ואחר כך אומרים את שבח הקב"ה. כך אומרים "וכל מאמינים שהוא א-ל אמונה, הבוחן ובודק גנאי נסתרות". אמנם יש שכתבו שמלשון הפייט, וגם מסדר הא"ב, נראה שהסדר הוא כפי שנפתח הפיוט: האוחז ביד מדת משפט, וכל מאמינים שהוא א-ל אמונה. ואחר כך: הבוחן ובודק גנאי נסתרות, וכל מאמינים שהוא בוחן כליות, וכך הלאה. וכבר נאמרו דברים בזה. אמנם מנהג ישראל הוא לומר קודם וכל מאמינים, ומנהג ישראל תורה, ונאמרו הסברים רבים לצירוף הפיסקאות.

וכך אנו אומרים: וכל מאמינים שהוא טוב לכל, היודע יצר כל יצורים. ועמד על כך רבי אלעזר ישראל מראדזיל מתלמידי "שר בית הזוהר" רבי צבי הירש מזידיטשוב

הממליך מלכים ולו המלוכה

היודע יצר

וגם לאחריו. הוא מקשה: "הטוב ומטיב לרעים ולטובים". הדבר צריך ביאור כמובן כי המלך במשפט יעמוד ארץ. וגם מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קכה ד), "הטיבה ה' לטובים". ומביא את דברי הישמח משה והייטב לב, וכותב: והרי כל חרוז מ"וכל מאמינים" יש לו שייכות לשלפניו ומתחיל תמיד מהעניין שלפניו. וזהו לאחר שאמר "הטוב ומטיב לרעים ולטובים", חוזר ומתמה "וכל מאמינים שהוא טוב לכל" בתמיה "היודע יצר כל יצורים". כלומר, הרי יודע מחשבות אוון של כל אחד, שהרי "וכל מאמינים שהיא יוצרם בבטן",

ולכן יודע מה שכליכם והאריך הוא טוב לכל. ומתריך "הכל יכול", הכל יכול לעשות "יכולם יחד", על ידי שכוללם יחד.

טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך

על הפסוק בתהלים (כה, ח) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, מובא ב י ר ו ש ל מ י (מכות דף ז): "אמר רבי פינחס טוב וישר, למה הוא טוב שהוא ישר ולמה הוא ישר שהוא טוב, על כן יורה חטאים בדרך שמורה דרך תשובה". ובספר שבט מוסר כתב: "הלא כמו זר נחשב מה ששואל על הקב"ה למה הוא טוב ולמה הוא ישר, דכיון שהוא מקור הרחמים הוא טוב, וכיון שהוא א-ל אמונה ואין עול הוא ישר כדכתיב א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. עוד להבין איך בעבור אומרו שהוא טוב בעבור היותו ישר נמשך מזה לשאל ולמה הוא ישר.

"אמנם בהיות שהתורה והחכמה והנבואה מחייבים שנפש החוטאת היא תמות וקשה לקבלו בתשובה, לבד הקב"ה שעושה טוב זה עם האדם שיעשה תשובה ויתקבל, לזה שואל למה הוא טוב לקבל האדם בתשובה שהדין נותן כיון שחוטא ימות מיד. ומתריך מפני שהוא ישר, וכיון שהוא ישר צריך לעשות היושר לקבלו בתשובה משום שהוא גורם כביכול לאדם לתוצא בהיות שברא יצר הרע דכתיב (מיכה ד) ואשר הרעותי, כביכול אומר הרעותי שבראתי יצר הרע, כמו שאמרו רבותינו ז"ל ברכות ל"ב. וכיון שכן היושר הוא לקבלו בתשובה. ועכשיו שואל ולמה הוא ישר כלומר אעיקרא דדינא פירכא, ולמה ברא יצר הרע שגורם שחוטא האדם וצריך להיות ישר לקבלו בתשובה. וזהו ולמה הוא ישר, שטוב שלא יברא יצר הרע כדי שיוצרך להיות ישר עם החוטא לקבלו בתשובה. ותריך מפני שהוא טוב ומדת הטוב להטיב לכן ברא יצר הרע כדי שיהיה האדם בעל בחירה ורצון להרבות לו שבר ולהטיב עמו בעוה"ז ובעולם הבא" (פרק לח).

והגה"ח רבי יחיאל מיכל היבנר רבה של גיזנוב, בספרו הלולא דרבי, ביאר על פי זה את הלשון בפיוט: שהוא טוב לכל - היודע יצר כל יצורים, שהוא טוב לכל והוא יודע יצר כל יצורים. שמכיוון והשם הוא טוב לכל ומדת הטוב להטיב לכן ברא יצר הרע כדי שיהיה האדם בעל בחירה ורצון להרבות לו שבר ולהטיב עמו בעוה"ז ובעולם הבא. (פרק לח).

ובפרט בימי הדין. וידועה האגרת של רבינו בונים מפשיסחא בה נכתב "כתיב, בתוך עמי אנכי יושבת, וכתוב מרחוק ה' נראה לי, וזה סוד ראש השנה". ומקור הדברים בזה"ק, על הפסוק במלכים שאלישע אמר לשונמית (ב, ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. ואמר הזוה"ק (בראשית דף טז): "רבי אלעזר אמר תא חזי בשעתא דדינא שריא בעלמא לא ליבעי ליה לאיניש דיכרך שמיא לעילא, דהא אי אדכר שמיא ידכרון חובוי וייתון לאשגחא ביה, מנלן משונמית דההוא יומא יום טוב דראש השנה הוה וקב"ה דאין עלמא וכדין אמר לה אלישע היש לדבר לך אל המלך דא קב"ה דכדין אקרי מלך, מלך הקדוש מלך המשפט, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת לא בעינא דיכרון לי וישגחון בי אלא בתוך עמי, מאן דעייל רישיה בין עמא, לא ישגחון עליה למידן ליה לביש בגיני כך אמרה בתוך עמי". היינו שאותו יום היה ראש השנה, והמלך הוא הקב"ה שיושב בדין, והיא אמרה שהיא רוצה שלא יזכרו ויסתכלו עליה בפני עצמה אלא בתוך הכלל.

בספר ישמח משה (פרשת קרח) מביא את השאלה על הפסוק בפרשת קרח (במדבר טז, ג), כי כל העדה כולם קדושים שלכאורה התיבה 'כולם' יתירה, שהרי כבר אמר כל'. וכותב: ונ"ל בהקדים לפרש הפסוקים (תהלים לג) רננו צדיקים בה' וגו'. כי צדיק היינו מי שרובו זכיות, וישר היינו שאינו נוטה כלל מדרך הישר ואין בו חטא כלל. והנה הדעת נותן שאין ראוי להלל להשי"ת, רק אותו שאין בו חטא ועון, והקב"ה משתעשע בו והוא מרכבה לשכינה ומום אין בו. מה שאין כן מי שחוטא, מום בו לא ירצה, כי איך יערב למלך שיר מורדי. אבל השי"ת ברוב רחמיו שומע לקול שירות ותשבחות עבדיו, וראיה מחלבנה המעורב בקטורת. ונקרב אל השכל מכלי זמר שיש בו נימין הרבה, וכל נימא ונימא יש לו קול אחר, ומתוך כל בהצטרפות כולם יתהוו קולות מקולות שונים וניגונים מהודרים מאד, ויכול להיות שיש ביניהם נימות שהנימא

ההיא בפני עצמה אין קולה יפה ונעים וערב ודק, רק גס ועב, אף על פי כן יפה מאד אל הצירוף... והנה מובן מזה דלפעמים דפרטים מישראל כל אחד בפני עצמו אינו בכלל קדוש, ומכל מקום כללותו קדוש, לכך אי הוי קאמר כל העדה קדושים, לא הוי משמע רק דכללות העדה קדושים, אם כן לא הוי קשיא קושית קרח מדוע תתנשא, דהרי הם משה ואהרן קדושים כל אחד ואחד בפרטות, לכך חזר ואמר כולם, לומר דכל העדה כולם קדושים כל אחד ואחד בפני עצמו, ואם כן קשה שפיר ומדוע תתנשא, ונכנס בספר ייטב לב, צירף לזה את דברי המסורה: ויאמר אליו בלק וגו' אפס קצוה תראה וכולו לא תראה (כג, יג). ובמסורה, דין, ואידך (שיר השירים ה, טז) וכולו מחמדים. וביאר שזה מה שאמר בלק אפס קצוה תראה, שישים עינו הרע על קצתה, וכולו לא תראה, שלא ישגיח על הכלל כולו, כי הלא כולו מחמדים. ומרחיב עוד וכותב: על כן לעולם אל יוציא אדם את עצמו מהכלל, על דרך שנאמר בתוך עמי אנכי יושבת, וכדמפרש הזוהר הק' (דברים כט, ט) אתם נצבים היום כולכם וגו', כשהקב"ה משגיח בכללות ישראל הם נצבים לפניו בקומה זקופה.

על פי אלו הדברים, ביאר רבי שמואל יעקב רוט מקלינווארדן בספרו שיר חדש, את הקשר בין הפיסקא "היודע יצר כל יצורים", לפסקאות שלפניו

החותך חיים לכל חי

מדוע נהגו צדיקי הדורות לרכוש סכינים לראש השנה. משלו של ה'ישמח משה' על החותך חיים והסיפור על הרבי רבי בונם שאדם חולני ביקש ממנו ברכה לניתוח מסוכן. רעיונות ומנהגים, זוויות והיבטים מרתקים ונפלאים המאירים באור יקרות את לשון הפיוט "החותך חיים לכל חי"

אולי יזכו בדיון והוא ספק ספיקא לקולא. בחינה הב' שבודאי כולם נידונים, בזה יש חרדה גדולה דהא אף להחיות מכל מקום יזכר ויפקד, וכיון שיזכר ויפקד צריך לראות במה יזכה אם יש לו פרקליטים גדולים. והנה הנמשל אם לא היו נפקדים רק המומחין לא היה החרדה כל כך אבל כאן הכל נפקדין, ועוד יותר ממה שמבואר בהמשל כי שם החיות ממילא אם אין מתחייבין מיתה אבל כאן אין חיות רק הנקצב ונחתך לו כהיום הזה כאמור 'החותך חיים לכל חי', ואם כן אף אם יהיה הצד הטוב מכל מקום על כל פנים נפקד וכיון שנפקד על כל פנים ופנקסו מתבקר צריך האדם לראות במה יזכה."

בראש השנה מקציבים חיים לאדם

בדרשתו בערב יום כיפור לפני 'כל נדרי' דין הראב"ד דירושלים עיה"ק, הגה"צ רבי ישראל יעקב פישר זצוק"ל (אבן ישראל - מועדים) על מה נידון האדם בראש השנה: "יש לעיין הא דנחתם לטובה ולחיים, אי הביאור הוא דלכל אדם בראש השנה מקציבין לו חיים עד ר"ה הבא או הביאור הוא דדנין אי ליקח ממנו החיים.

ויש נפקא מינה גדולה אם דנין את האדם ליקח ממנו את החיים או דנין להקציב לו חיים, כדחזינן בשבת (ל"ב, א) דאמרו התם 'לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והיפטר', ומבואר דשלא יחלה אין צריך זכותם להיפטר אלא סגי בתפילה לחוד, אבל אם כבר חלה צריך זכותם להפטר מהחולי, והכא נמי אם האדם נדון להקציב לו חיים צריך זכותם לזה". על כך מביא ה'אבן ישראל' את דברי הגמרא (יבמות ג, ב) דאמרו שם 'לא זכה פוחתין לו', ומבואר שהדין בשמים הוא האם לפחות מן החיים, אבל בפייט אנו אומרים 'החותך חיים לכל חי', דמשמע דהאדם נידון אם להוסיף לו חיים, והיינו דלא כגמרא יבמות הנזכר. ונראה דהפייט סמך על מה דאמר ר"י בראש השנה (טז, ב) 'ג' ספרים נפתחים בראש השנה אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינונים, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר, לחיים רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינונים תלויין ועומדין מר"ה עד יוה"כ וזכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה ע"כ. ותמוה, אמאי צריך ספר מיוחד לבינונים? הא אם זכו נכתבין בספר החיים ואם לא יזכו יכתבו בספר הרשעים,

מרתק בספרי רבותינו המבאר ומאיר את מילות הפיוט המפורסמות על דרך הפרד"ס.

כולם עוברים ונסקרים

הרה"ק בעל ה'ישמח משה' זי"ע מסביר את משמעות 'החותך חיים לכל חי' במשל (הפטרות פר' וישב): "התעוררות הראשון של ראש השנה הוא שמי לא נפקד כהיום הזה כי זכר כל המעשים לפניך בא ועלילות מצעדי גבר" (מוסף ר"ה זכרונות). והנה ביאור ההתעוררות הזה, וגם מה שיסד הפייטן ונתנה תוקף מי יחיה ומי ימות, אם כוונתו היה לעורר הלבבות לא היה לו לומר רק מי ימות - כי מהכתיבה לחיים אין חרדה, וגם לבאר דברי הפייטן זכר החיים וגו' הן למות ואם לחיים חי חי יזכור (זכרונות של יום א'). והענין הוא על דרך משל אסירי המלך, בבוא יום ידוע לדין אזי יחרדו מאימתו, ויש בזה שני בחינות, א' שקצתם יהיו נידונים אם להמית או להחיות וקצתם לא יפקדו בזה היום כלל, אין החרדה גדולה כל כך בחשבם שיהיו מאותן אשר לא יפקדו ואם אולי יהיו מהנידונים

פעם אחת בא איש אחד לפני הגה"ק הרבי מרן מוה"ר שמחה בונים זצ"ל מפרשיסחא אם לעשות ניתוח וענה לו הרבי זצ"ל "החותך חיים לכל חי - מען שנייט א שטיק טוט מען לעבען - כאשר חותכים, עושים ניתוח, אזי בעזרת השם מבריאם וחיים

תפילת מוסף של ראש השנה, בית הכנסת מלא ביהודים מטוהרים מעוטפים בטליתות וקיטל'ך צחורים, את הדממה בהיכל ניתן לחתוך בסכין כשקולו האדיר של בעל התפילה מהדהד ברמה ומרעיד את הלבבות "וכל מאמינים שהוא... החותך חיים לכל חי". ארבע מילים שדי בהם כדי להמחיש בבירור את מה שמתרחש ברגעים אלו בישיבה של מעלה, כל באי עולם עוברים כבני מרון והקב"ה 'החותך חיים לכל חי' יושב על כיסא רם ונישא ודן כל אחד וקובע את גורלו בשנה הבאה לטובה.

כל כך הרבה סודות ורמזים עמוקים חבויים בתיבות ספורות אלו. במילה 'החותך' עצמה רמוז עניין הפרנסה הנקצבת לכל אדם בראש השנה, כפי שמטעים הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע בספרו הקדוש 'זרע קודש' לראש השנה, וזה תמצית דבריו: "מה שיסד הפייטן 'החותך חיים לכל חי', להבין ענין 'חתיכה' זאת, כי כתיב פותח את ידך וכו', הנה הסופי תיבות של הפסוק פותח' את ידך הוא שם חת"ך (שם של פרנסה, ש.ט.) להורות כנ"ל שחותך ית"ש כביכול ומחלק את החסד שיתפשט לכמה בחינות ליתן לכל אחד די פרנסתו ומחסורו ולכן שם זה הוא שם הפרנסה וכן הענין על דרך זה גם כן בהשפעתו יתברך שמו חיים וזהו שנאמר 'החותך חיים לכל חי'".

רמז זה שנזכר בעוד רבים מספרי החסידות, עומד מאחורי מנהגם של צדיקי קמאי לקנות סכינים לראש השנה כסגולה לפרנסה, וכפי שמוכא כי "הרה"צ הקדוש ר' יצחק מנעסכין זי"ע סיפר שהרה"צ הקדוש (החזוה) מלובלין זי"ע היה מחלק סכינים בראש השנה להמקורבים לסגולה על פרנסה וכמו שאומרים 'החותך חיים לכל חי' וכמו שכתוב פותח' את' ידך' וסופי תיבותיהם חת"ך כנודע".

גם הגאון רבי יחיאל מיכל היבנער זצ"ל אבד"ק גיזנוב מביא בספרו 'מעשה יחיאל' (פרשת בשלח אות י') "יש קבלה מהרה"צ הקדוש מלובלין זצ"ל להיות בראש השנה בכיסו סכין חד וחלק נגד השם של פרנסה המרומז בס"ת של פותח את ידך, וכמו שאומרים החותך חיים לכל חי וכמ"ש פותח את ידך וס"ת חת"ך כנודע".

עוד נחזור למנהג קניית הסכינים בערב ראש השנה ולמנהגים נוספים המיוסדים על לשון הפיוט הזה, אך עצם הדבר מלמדנו כמה עומק ומשמעות נשגבה טמונה במילים אלו, "החותך חיים לכל חי". הבה נצא למסע

הממליך מלכים ולו המלוכה

החותך חיים

הלומד כל התורה נותן מתורתו החצי להמחזיקו, ואם כן מגיע לכל אחד ח"י מסכתות, וזהו שאמרו שהקב"ה חותך התורה חיים ונותן החצי להמחזיק תורה, ועל ידי זה מגיע לכל אחד מהם ח"י."

המלאך הממונה על החיים

גם במנהג הכפרות פוגשים אנו את לשון הפיוט 'החותך חיים לכל חי', כמו שכתב הדרכי משה בשם מהר"י וויל (שו"ת סימן קצ"א) "בערב יום הכיפורים יעשה כפרות ויאמר חת"ך, ראשי תיבות זה ח'ליפתי זה ת'מורתי זה כ'פרתי, כי המלאך הממונה על החיים חת"ך שמו, וזהו בפיוט וכל מאמינים 'החותך חיים לכל חי', ויחשוב בליבו שהוא חייב מיתה כתרנגול זה אלא שזהו היא כפרתו."

החותך - המנהג לחלק חתיכת עוגה

מנהג נוסף המיוסד על לשון הפיוט הוא לחתוך עוגת 'לעקח' בעריו"כ ולחלק כפי שנהג הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף זי"ע כמסופר בספר 'רזא דעובדא' ש"אחר תפילת שחרית בעריו"כ חילק עוגת לעקח שנילושה בדבש לכל בני ביתו, וצאצאיו והיה חותך בעצמו לכל אחד ואחד, והיה אומר החותך חיים לכל חי". וכך מקובל בחצה"ק קרעטשניף עד היום "אחר תפילת שחרית בערב יוה"ק נוהג רבינו שליט"א לחתוך האניג לעקעך ולחלק לכל צאצאיו ובני ביתו ולומר החותך חיים לכל חי, ומברך אז את כל בניו וצאצאיו" (לקט מנהגי קודש - הקבצו ושמעו).

להשתמש בסכין החדש בסעודות ר"ה

כאמור צדיקים רבים נהגו לקנות סכין לכבוד ראש השנה, וכך מסופר בספר 'לעילא ולעילא - לעלוב' על מנהגם של צדיקי בית לעלוב: מנהג רבוה"ק לקנות סכינים חדשים בערב ראש השנה, ע"ש לשון הפיוט 'החותך חיים לכל חי'. ב"ק מרן אדמו"ר ה'ברכת משה' מלעלוב זי"ע נהג לקנות סכינים כנגד כל אחד מילדיו, והיה מקפיד שיהיה הסכין חלק (כחלק) בדווקא, ללא פגומות, וכן שידית הסכין תהא בצבע בהיר, ונהגו רבוה"ק להשתמש בסכינים החדשים בכל סעודות ראש השנה. ומספר הרה"ח ר' שמחה קרקובסקי שליט"א נאמן ביתם של אדמו"ר לעלוב: "באחת השנים הבחנתי לפליאתי שכ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זי"ע אינו משתמש כדרכו בסעודות ראש השנה בסכינים החדשים שרכש, שאלתי את רבינו לטעם הדבר, והשיב שמצא כיתוב על הסכינים: 'מייד אין ג'רמני - מיוצר בגרמניה, ומטעם זה לא אבה להשתמש בהן כלל'".

החותך - המתקה ע"י ניתוח

בסעודת הודיה שנערכה בבית מדרשו של הגה"ק בעל הזיוחי יוסף' מפאפא זי"ע, לאחר שעבר ניתוח מסוכן וב"ה נתרפא מחליו, וכלשונו 'שהייתי חולה ל"ע בחולי מסוכנת עד שהוצרכתי לניתוח באיברים הפנימיים וחסדי ה' כי לא תמנו ולא כלו רחמי ממני, ובזכות תפלת רבים ותפלת צדיקים שהשתתפו בצערי נושעתי וזכיתי בעזהש"ת לחזור למשמרתי לעמוד לשרת את אחיי ותלמידיי בעבודת הקודש". באותו מעמד דרש הזיוחי יוסף' את לשון הפיוט 'החותך חיים לכל חי' מלשון חיתוך ועריכת ניתוח, וז"ל: "הנה אנו אומרים בתפילת מוסף של ימים נוראים 'וכל מאמינים שהוא זוכר הברית החותך חיים לכל חי', ואינו מובן מהו הכוונה בתיבת 'החותך' ופירוש המקובלים ידוע, ונראה לפרש הכוונה דלפעמים צריך לחתוך ולעשות ניתוח באברים הפנימיים של האדם, והגם שיכול להיות סכנה גדולה בדבר - הקב"ה עוזר ומוסיף לו שנות חיים", וכל"ק.

ובעניין זה מובא בספר 'שיח שרפי קודש': פעם אחת בא איש אחד לפני הגה"ק הרבי מרן מוה"ר שמחה בונים זצ"ל מפרשיסחא אם לעשות ניתוח (אפערציע) וענה לו הרבי זצ"ל "החותך חיים לכל חי - מען שנייט א שטיק טוט מען לעבען (כאשר חותכים, עושים ניתוח, אזי בעז"ה מבראים וחיים) ונתקים מאמר הצדיק וחזר לבריאותו".

ועל כרחק מוכח דבראש השנה נידון האדם להקציב לו חיים, להכי שפיר הוצרך ספר ג' להבינונים להקציב להם לעת עתה חיים עד יוה"כ"פ, ועל גמרא זו סמך הפייט דמבואר דבראש השנה דנין אם להקציב לו חיים.

הקב"ה ממתיק ו'חותך' את הגזירה

שח בקדשו הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינעשט זי"ע: מנהג העולם הוא בעת שיהודים שותים 'לחיים' מברכים אחד לשני בנוסח 'לחיים עם כל הפירושים', ואני אומר שצריכים לומר לחיים ולשלום והכוונה "א גאנצער לחיים - לחיים בשלימות".

ופירש הרבי את דבריו, "הנה אנו אומרים בתפילות ימי הנוראים 'החותך חיים לכל חי', ויש לעמוד על מלת החותך, וכי החיים צריכים חתיכה? אלא העניין הוא שלפעמים ח"ו נגזר על האדם גזירת מיתה רח"ל, אבל הלא הוא ית' לא יחפץ במות המת, לכן ברוב רחמי וחסדיו הוא מהפך את עונשו שיסבול במקום זה דלות ועניות ויחשב לפניו כאילו התקבלתי, וזאת לפי דבריהם ז"ל שאמרו (גדרים סד) דעני חשוב כמת. והנה תיבת חיים"ם עולה במספרו ס"ח, וחצי מהמספר עולה כתיבת ד"ל, וזהו 'החותך חיים', כלומר הקב"ה בטובו חותך תיבת חיים"ם לחצאין, והיינו ד"ל, ממתיק את המיתה בדלות, כדי שיהיה "לכל חי", כדי שיוכל האדם להישאר בין החיים".

וסיים הרה"ק משטעפינעשט: לכן אני אומר שצריכים לברך 'א גאנצער לחיים' פי' שלא נצטרך גם לזה שיחתכו תיבת חיים לחצאין, אלא שזוכה לחיים עם עושר וכבוד (אמונת אמת שטפנשט, בשם כתבי הרה"צ רבי מנחם מנדל ברייאר זצ"ל).

החותך חיים - מי שהופך את חייו לרוחניים

ב"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל' מסאדיגורה זי"ע האיר פעם בשיחות קדשו (ש"ק קדושים) על חובת האדם לדעת שעיקר חייו גם בעולם הגשמי הם החיים הרוחניים, "דהיינו שיתרומם מן הגשמיים והחומריים, ויהיה קבוע בלב ודעתו שלא הם עיקר החיים, אלא החיים האמיתיים הם חיי דביקות בהש"ת חיי תורה ועבודה מצות ומעשים טובים, וכו' וככל שהדברים האלו יהיו קבועים בלב ויתר כן יזכה יותר ויותר לחיות חיי עולם הבא, כאן בעולם הזה".

לפי היסוד הזה ביאר הרבי ה'עטרת ישראל' את הפיוט 'החותך חיים לכל חי', "היינו גם מי של"ע נגזר עליו גזירה של היפך החיים רח"ל, העצה לכך היא שיהפוך את חייו הגשמיים לרוחניים, וברוחניות הרי אין קצבה וגבול, וממילא יומתק הדין מעליו. וזהו 'החותך חיים' - שמשנה את החיים הגשמיים והופך אותם לרוחניים, יזכה ל'כל חי' חיים ארוכים".

החותך חיים - חצי ש"ס

פנינה נפלאה מביא בספר 'שמן ראש' להגה"צ אב"ד קהל יראים ווינץ שליט"א: "בש"ס יש ל"ו מסכתות וכיון שיששכר חולק בתורתו עם זבולון מגיע לכל אחד מהם ח"י, ולכן גם עמי הארץ חיים על ידי שמהנין לתלמיד חכם וזה נרמז במה שאומרים בתפילת ראש השנה 'החותך חיים לכל חי', כי הקב"ה חלק עולמו לתלמידי חכמים ולמחזיקי תורה, אם כן נתחלקו החיים לב' חלקים כמו שחותכין חפץ לשנים שהאחד משלים לחבירו, והתלמיד חכם

הַמַּמְלִיךְ מַלְכִּים וְלֹא הַמַּלְוָכָה

"לא נברא העולם אלא כדי שיקרא השם מלך". מהי מהותה של מלכות שמים ומה למלכות הארצית למלכות ה' ומה בין 'מלכות' ל'ממשלה'? עיון מעמיק בנושא שהוא עיקרו של יום ראש השנה. על מלכות שמים והמלכת הקב"ה בראש השנה. מתוך ספרי צדיקים וגאוני ישראל

שלימות המלכות היא כאשר הבריות שהוא מולך עליהם, יכירו בזה ויטייחסו לשמו בהערצה והכנעה כראוי למלך. ידוע פירושו של הגר"א על הפסוק (תהלים כב, כט) "כי לה" המלוכה, ומושל בגויים", שעל הגויים מתאים לשון "מושל" ששולט בהם בעל כרחם, אולם כשיכירו כח מלכותו, אזי בעצם לה" המלוכה.

רעיון זה מובא בצורה מבוררת בספה"ק "קדושת לוי" (פרשת בשלח ד"ה ה" ימלך לעולם ועד) "צריכין להבין מה חילוק יש בין מלוכה ובין ממשלה, מה שהכתוב כופל לשונות כאן. אמנם הענין הוא כך, כי בחינת מלך הוא בדעת ורצון העם שכולם מסכימים על המלוכה בלב שלם ובנפש חפציה. אכן בחינת מושל הוא מחמת שיש לו עוז וממשלה למלך להיות מולך מעצמו אפילו שלא ברצון עבדיו. וזהו פירוש הפסוק כי לה" המלוכה, רצה לומר להבורא המלוכה ודאי שייך, רק שאין אומה ולשון מכיר בזה ואין להם תבונה להסכים בזה, רק עתה בזמן הזה אנחנו עמו ישראל ממליכים ומכתירים כבודו יתברך שמו שימלוך עלינו בבחינת מלכות. וזהו לה" המלוכה, מדעת ישראל כנאמר בים ומלכותו ברצון קבלו עליהם כו", אבל ומושל בגוים, באומות הוא מושל בחזקה אפילו שלא ברצונם.

תכלית הבריאה היא בנדי שה' יקרא מלך

ומבואר בספרים הקדושים שרצונו זה הכמוס של השי"ת שיקרא שמו "מלך", הוא סיבת כל המציאות שאנו חיים בתוכה, ולשם תכלית זו נברא העולם כולו.

מקור הדבר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ג): "נתייעץ הב"ה בתורה ששמה תושיה לבראות עולם, השיבה ואמרה לו רבון כל העולם אם אין צבא למלך ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך, אם אין עם לקלס למלך אי זה הוא כבודו של מלך."

ובספה"ק "דגל מחנה אפרים" מביא בשם הבעש"ט: "נודע תכלית בריאת העולמות היה להיקרא שמו מלך, ומחשבה קדומה זו הביאו לידי צמצום בהירות אין סוף כביכול, שאין מלך בלא עם, ועל כן על מדת מלכות נאמר (בישעיה מ"ד) אני ראשון ואני אחרון."

ורעיון זה מלא בספרי הסוד ובספרי החסידות ואנו מציינים רק מספר דוגמאות: (פרי הארץ - פרשת בא) "שהרי עיקר יסוד מוסד הבריאה כשעלה ברצונו הפשוט הוא למען הראות כוחו ומדותיו שיקרא רחום חנון מלך כידוע, ולמען התגלות א-להותו כמאמר (ישעיה מג, ז) כל

(פרק ז) "הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתרה הזו שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם, פירוש עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך וכו", רק ברוב עם דווקא, הדרת מלך, ושם המורה על מדת מלכותו יתברך, הוא שם אדנות וכו'."

כותב בספר "נפש החיים" (שער ג - פרק יא): "מאמרם ז"ל (פסחים ג"א) בענין השבח בשכמל"ו ביחוד ק"ש שהתקינו שיאמרוהו בחשאי. משל לבת מלך שהריחה ציקי קדרה וכו' התחילו עבדיה להביא לה בחשאי. ולכאורה יפלא משלם ז"ל הלא שבח גדול הוא: ועפ"י פשוט יש לבאר דלפי האמת אינו שבח כלל. כמו האם יחשב לשבח למלך ב"ו לומר שהוא מולך על רבי רבבות נמלים ויתושים. והמה מקבלים עליהם עול מלכותו ברצון, כ"ש וק"ו ואין ערך כלל שהוא יתברך אשר אין ערוך לקדושתו ועוצם אחדותו הפשוט וכל העולמות כלא חשיבין קמיה. ודאי באמת אינו שבח כלל שנשבחוהו יתברך שהוא ברוך ומפואר בכבוד מלכותו על עולמות נבראים שכולם שפלים ולא חשיבין קמיה כלל. רק שהוא יתב" במקום גדולתו תמצא ענוותנותו, שגורה רצונו לקבלו מאתנו לשבח. לזאת המשילוהו ז"ל לציצי קדרה. והתקינו שעכ"פ לא נאמרוהו אלא בחשאי."

וראה מה שכתב בספר העקרים (מאמר שני פרק יד): "וכן מה שתיארו הנביאים את השם כמלך יושב על כסא, באמרו ואראה את ה' יושב על כסא (ישעיה י"ו) ושם נאמר כי את המלך ה' צבאות ראו עיני וכו', כל זה הוא לתת הבנה אל האנשים מעוצם כבודו והדרו וזה שאמר דוד כבוד מלכותך יאמרו וגו' להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו (שם קמ"ה) כלומר אינם מתארים אותו בכך אלא להודיע לבני האדם, אבל לא שידמה מלכותך למלכות כל עולמים, ואמנם נאמר כדי לתת הבנה אל בני אדם, לא זולת זה."

בין מושל למלך

עצם הדבר שה' מושל ושולט בכל הנבראים לבד אכן גם נקרא "מלכות", אולם אין זו המלכות השלימה, כל עוד שחסרה ההכרה של הבריות נקרא יותר בלשון "ממשלה", וכלשון הפסוק הנזכר "ומלכותו בכל משה", ואולם

עניינה של מלכות השם מרכזי הוא למהותו של יום ראש השנה, וחז"ל למדו שזה עיקר תוכן היום מתוך שהשיגו ברוח קדשם את מהות מצוות תרועה בשופר, ככתוב (תהילים צח, ו) "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'".

ותחילה עלינו לברר, מה היא הכוונה במושג מלכות ה', ובאיזה עניינים זה מתבטא בעיקר. שהרי כשאנו מדברים על השי"ת, אנו מתייחסים אליו עם תכלית השבחים, כאלוהים, א-ל יחיד, אדון הכל, בורא ויוצר הכל אשר עשה עושה ויעשה לכל המעשים, ובכן איזה חלק בכל זה נקרא "מלכות", ומה מתחדש בראש השנה בעניין זה יותר מכל השנה.

אנו מוצאים שעניין מלכות ה' באופן כללי משמעותו בעיקר מה שהוא יתברך מנהיג בפועל את כל מאורעות העולם מהגדולים ביותר עד לפרטי פרטים הזעירים ביותר, ככתוב (תהילים קג, יט) "ה" בשמים הכין כסאו, ומלכותו בכל משה". פירוט באופן תמציתי של פעולות מלכות ה', אנו יכולים ללמוד ב"אשרי" הוא מזמור "תהלה לדוד" (תהילים קמה) שתוכנו הוא כלשון הכותרת "ארוםך אלוהי המלך". ואכן כל פסוקי דזמרה שהם המשך והרחבה של אשרי עוסקים בתהלות על מלכות ה' המתגלים בבריאה ובמאורעותיה.

אמנם, המושג "מלכות" הוא מושג ארצי, מציאות בה המלך הוא אכן למעלה מכל העם אך הוא מתייחס אליהם, וכל כבודו וגבורתו הם כלפי הציבור שהוא מולך עליהם, שעבורם הוא מלך ובגין הוא מתכבד ועליהם הוא מטיל מוראו. דבר שח"ו לומר כן על ה' יתברך. שהרי כשאנו מנסים להשיג דבר בעצם מהותו אנו נרתעים מיד באמירת קדוש קדוש קדוש, כי הוא נשגב ונעלה מכל מחשבה ורעיון, מחוייב המציאות, לית מחשבה תפיסא ביה כלל. נמצא עניין המלכות שמבחינתו הוא פיסגת המעלה, עבור השי"ת לגודל נשגבותו ועילאיות קדושתו, המלכות על נבראים הוא בחינה של ירידה וצמצום עבורו, אולם כך היה רצונו יתברך שיהיה נקרא "מלך" על נבראים.

מצד ה' מלכותו על הנבראים היא ירידה

ומידת ענוותנות

בספר התניא וב"לקוטי תורה" מאריך בעניין זה פעמים רבות ראה לדוגמא: מה שכתב ב"שער היחוד והאמונה":

הממליך מלכים ולו המלוכה

הממליך מלכים

ואינו מתמרמר ומאשים את עצמו על הפסד ומאורע קשה, מתוך הכרה שהכל מאת המלך ה', וזאת היא מלכות שמים יותר שלמה. ועיין ספה"ק "ערבי נחל" (פרשת נח): "מבואר בכתבי אריז"ל על פסוק בטחו בה' עדי עד וכו' מקום ושוורש הבטחון, ושם זה הוא במדת המלכות, הרי שם היכל האמונה ובטחון".

דרגה נוספת היא קבלת עול מלכותו, לשמוע בקולו כמלך שאמר ונעשה רצונו, ועל זה נאמר "שתמליכוני עליכם", ראה לשון ספר "רמתיים צופים" (על תנא דבי אליהו - פרק ג') "וזה שאמרו אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, ויקיימו בודאי המצוה זכרו תורת משה וכל הקדושה יהיה חקוקים בלבבנו. ולא נסיח דעתנו מעול מלכות שמים. וכנגד זה יהיה זכרונו לטובה לפני יתברך תמיד, ויהיה מקויים בנו זה שאומרים העליון ועינו אל יריאיו.

ובספה"ק קדושת לוי: (פרשת בשלח) "ואמר קודם ימלוד, שמקבל עליו עול מלכותו לעשות מצותיו ותורתו, ואחר כך היה בא לדביקות". ועיין מה שכתב בספר "מאור ושמש" (ראש השנה ד"ה ואמרו): "יש להבין במה שאמר כדי שתמליכוני עליכם, וכו' כי הקב"ה ברא תבל ומלאה וכל העולמות, כדי שידע כל פעול כי הוא פעול, ולהכיר מלכותו שהוא מושל בכל ומלך על כל הארץ, ולהגדיל שמו ולספר הודו, ואותו לקח להיות לו לעם סגולה ולשמור מצותיו וליחדו בכל יום פעמים באהבה ולהמליכו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ובארבע רוחות השמים, וכו'.

וראה מה שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק לר"ח אלול - אות א): "היראה בא מכח שמכיר מדת מלכותו יתברך שמו כמו שנאמר אם אדונים אני איה מוראי.

וזה היה על ידי קבלת התורה שקבלו אז עול מלכותו יתברך שמו". דרגה יותר רמה היא שהאדם שואף שמלכות ה' יתברך תתחזק ותישאר בעולם גם אחריי שלא רק הוא יהיה מכיר במלכותו אלא גם צאצאיו ימשיכו את ההכרה הזאת. ראה בספר "מי השילוח" (ר"ה ד"ה בארבעה פרקים): "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם היינו שאוציא מכם זדון לבבכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם כו' היינו שתהיו כלכם שומרי מצוה ולא תדעו דבר רע בשום זמן כמו אברהם אבינו ע"ה שהיה עוסק תמיד שישאר אחריי בעולם הכרת עול מלכות שמים וע"ז כרת עמו הש"י ברית.

הבחנה הנעלית ביותר במלכות ה'

למעלה מכולם היא השאיפה הרמה שאנו מביעים בתפילת "ועל כן נקווה" כלומר לא רק שאני וצאצאי יכירו במלכות ה' אלא כל שאיפתי ומשאלתי וזה מה שמטריד אותי, שכבר הנבראים כולם יכירו במלכותו יתברך. "וכל בני בשר יקראו בשמך וכו' ויקבלו כולם את עול מלכותך, כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד".

וחז"ל רמזו שאיפה זו במה שפירשו בברכת שופרות שתקיעת שופר רומזת לקיבוץ גלויות ותחיית המתים שאלו שלבי התיקון וגילוי מלכותו העתיד לבוא. כלומר שבני ישראל תוקעים בכוונה לומר להקב"ה תקע אותה בשופר גדול, ותחיש את קץ הימים שמלכותך תוכר על הכל.

אנו רומזים כל זאת בסיום ברכת קדושת היום שהיא למעשה חתימת ברכת מלכויות ובה אנו מביעים את השאיפה הגדולה הזאת של כל היקום ומתחננים בגעגועים לאותו היום: "הופע בהדר גאון עווןך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו". זוהי המדרגה הנעלית ביותר של קבלת עול מלכותו יתברך, כמוכן שאמירה לבד אין בה די, אלא שיבער בלבו רצון עז שכבר יבוא אותו היום, שיתוקן הכל, ויתקיים הכתוב: (זכריה יד, ט) "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו".

ועיין בספה"ק "מאור עינים" (פרשת יתרו) שביאר שגם רצון זה שיקרא מלך, עיקרו במידת חסדו ורצונו להיטיב: "כי הנה השם ב"ה אין סוף והנה דרך הטוב להטיב, ואם בא השם להטיב לנו אי אפשר לנו לקבל רוב טובה כי היינו בטילים ממצאות מחמת שהוא אין סוף ב"ה, ומדרך הטוב להיטיב, ואם לא היה מגלה טובו לנו על ידי בריאת העולם איך יתקרי רחום וחנון וארך אפים, וכו' כי אצל השם הוא שוה מה שבכחו ובמה שיצא מכח אל הפועל וכו', רק לעת נעשה בחפצו כל, אחר שיצא אל העשיה שברא את הכל בחפצו, אזי מלך שמו נקרא, שאנו קוראים אותו מלך, ויכול השם ב"ה להנהיג מדותיו הטובים אתנו להראות רחמנותו וחנינותו ואריכות אפיו".

ועיין של"ה (עשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי): "כי הקדוש ברוך הוא נקרא "מלך" מצד מהותו, אף קודם שנברא העולם, שהיה הוא ושמו בלבד (פרקי דרבי אליעזר פ"ג, ה) מלך, והוא יתברך מלך בעצם, לא כמלך בשר ודם, שאין מלך בלא עם (פרקי דרבי אליעזר פ"א; כד הקמת, ראש השנה ע, א), אבל הוא יתברך אין צריך לעם, כי די לו במציאותו וגם ביכולתו להיות עם בעת שירצה, ואינו חסר. וזהו השבח "ה' מְלֶכֶךְ" קודם שנברא העולם, "ה' מְלֶכֶךְ" בפועל כשברא העולם, "ה' ימלוך" לעתיד כשיתחדש העולם".

ובספה"ק שפת אמת (פסח תרנ"ד): "במדרש נכון כסאך מאז אע"פ שמעולם אתה לא נתישבה כסאך עד שאמרו לפניך שירה בים כו'. דאיתא בנ"י המליכוני תחלה על הים ע"ש. כי לא נמצא שם מלך על הקב"ה בתורה עד כאן דכתיב ה' ימלוך. כי אין מלך בלא עם, ולתכלית זה נברא כל העולם להיות מלכותו ית"ש מתגלה".

הממליך מלכים ולו המלוכה

אחד מביטויי מלכות ה' החשובים, הוא

מה שמזכירים בפיוט בו פתחנו "הממליך מלכים ולו המלוכה", כלומר שכל הצורות של שלטון ומלוכה שיש בעולם, הכל הוא ביטוי של מלכות ה', שהוא אשר חולק מכבודו ומוראו לבשר ודם, והוא מעין דוגמא לבריות לצורת הכבוד והמורא הנדרשת כלפי המלך ה', וכן יש בכך הכשר בנפש האדם לקבלת עול מלכות ה'.

כלומר שתכונת האדם שהוא מקבל מרות, ותכונת המנהיגים שיש בהם כח להטיל מרות נובע ממידת המלכות שהקב"ה האציל למנהיגים, והשריש בבריות. וכך דרשו חז"ל על הפסוק "לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש", ופירשו בגמרא: (בבא בתרא צא, ב) "אפילו ריש גרוגותא, מן שמיא מוקמי ליה", פירוש, אפילו ממונה לשאיבת מים מעמידים אותו מן השמים.

וכמו שאמר דניאל בשבחו של מקום: (דניאל ב, כא) "מְהִלָּה מְלִכִּין וּמְהִלָּה מְלִכִּין, יְהִי חֻקְמָתָא לְחִפְיָא וּמִנְדָּעָא לְיָדָעִי בִּינָה". וזה אחד הפירושים בפסוק: "מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור", שכל ההתנשאות ומנהיגות וראשות שיש בעולם, מגדול שבגדולים עד קטן שבקטנים הכל השתלשלות של מידת מלכותו יתברך.

וראה ב"שפת אמת" (וארא תרל"ה): "הממליך מלכים ולו המלוכה. כי בזה שנותן מלכות לבשר ודם. ניכר שהוא המלך. וזהו שהראה הקב"ה למרע"ה כי היה תמה על הד' מלכויות למה נתן הקב"ה מלוכה להם. ועל זה התירוץ כי אדרבא מזה ניכר מלכותו ית". כי בשר ודם ירא למסור המלכות לאחר כי יטלנו מידו. אבל מלך האמת נותן מלוכה לאחרים. ועכ"ז אין המלוכה יוצא מתחת רשותו. כי הוא המלך האמת. ונקרא מלך הכבוד כנ"ל.

בחירות נוספות במלכות ה'

גם בקבלת הנבראים את מלכותו שכאמור בזה יהיה נחשב מלך, יש בזה כמה וכמה מדרגות, המדרגה הראשונה היא עצם ההכרה והידיעה שה' הוא מלך על כל הארץ ומלכותו בכל משלה, וכשהבריות מכירות בגדולתו ובמלכותו, אזי מלך שמו נקרא.

אולם יש מדרגה יותר חשובה, שההכרה הזאת אינה רק ידיעה בעלמא, אלא האדם מחזיר אותה לסדרי חייו וחי על פיה, וזוכר שה' מנהיג הכל, והדבר משפיע על רוגע נפשו והליכותיו שאינו נחפז לחטוף ולהשיג דברים,

הנוהג בחסדו כל דור

גם בקושי, גם בהסתר גם בחושך יש לראות את ניסיו וחסדיו של הקדוש ברוך הוא. על החובה להתבונן בחסדו של הקדוש ברוך הוא בכל עת, לראות מכותיו כמכות אב אוהב ולמצוא את נס ההצלה גם בעת הקשה ביותר. נקודות אור מבליחות באפלה עם רעיונות וסיפורים מגדולי ישראל

מקבלים את ה'מכות', דווקא אז ניכרת האהבה העמוקה והרצון להיטיב עמנו.

משל למה הדבר דומה, כאשר מחממים מים בתוך סיר בשעה שמגיע חום המים למאה מעלות, המים מתחילים להתאדות. לעולם לא יעלה חומם של המים מעל מאה מעלות, ואפילו לא מאה ואחד. אולם, כל זה כאשר הסיר פתוח או אפילו בהיותו מכוסה במכסה כלשהו, אבל כאשר המים סגורים בסיר לחץ' חומם עשוי להגיע לאלפי מעלות, כי דוקא לחום חיצוני ישנם גבולות, אבל לחום הפנימי אין גבול ומידה.

אמנם, הזמן שבו ניתן לנו על ידו חסד גלוי, הינו זמן נעים ונחמד - אולם בשעה שהעולם מלא בסבל, בתקופות נוראות של 'הסתר פנים', אף שבמבט פשוט זה לא נראה כך, אולם לאמיתו של דבר דוקא אז מתגלה חסד השי"ת העמוק ביותר שניתן להעלות על הדעת, כעין המים

ברם, לאמיתו של דבר יופי החבוי של השי"ת גדול לאין ערוך מיופיו הגלוי. דווקא הנהגת ה'הסתר פנים' הינה גילוי של שיא החסד מאיתו יתברך.

כדי לבאר זאת עלינו להביא את המשל של אב ובנו. לפני האב ישנן שתי אפשרויות לבטא את חיבתו לבנו, או בנתינת סוכריה או בהכאתו לצורך חינוכו. ואם נתבונן, אהבתו העמוקה והרצון להיטיב עם בנו באה לידי ביטוי אצל האב דווקא בנתינת המכה ולא בסוכריה. שהרי סוכריה גם אדם זר יכול להעניק, ואילו הזכות לתת מכה שמורה אך ורק לאב.

כדי להכות מוכרח המכה לאהוב את המוכה אהבת נפש, מדובר במכה הנובעת מתוך רחמים, כי ללא זאת נחשב המכה רשע, לעומת זאת סוכריה - ניתן להעניקה גם למי שלא אוהבים באמת. כמו כן, יופיו המיוחד של חסד השי"ת עמנו מתגלה דוקא בתקופות של 'הסתר פנים' - כאשר

אמנם אנו עומדים בעיצומה של תפילת ראש השנה, אבל יש לנו כאן בהחלט תזכורת לפורים.

מדוע דווקא פורים?

כידוע, בימי הפורים ישנה 'קבלת התורה מרצון' - מאהבת הנס, כלשון רש"י [שבת פח.], זוהי אהבה שבאה על ידי ההכרה, שגם בתוך החושך ישנם ניסים, וכי עיני הקב"ה עלינו גם בגלות, ובתוך כל הסתר פנים שהוא. ומה הקב"ה רוצה מאתנו? - "כך בטחו אבותינו!" הוא רוצה את הביטחון, ו"אליך זעקו ונמלטו", דהיינו: התפילה וההתקשרות. תכלית הצרה היא רק, שנכיר את אהבתו והביטחון הזה מביא את ההצלה, כי כל חפצו ורצונו של הקב"ה מאיתנו הוא אהבתו אליו, הביטחון בו, ההתקשרות אליו, לשם זה באה הצרה, ומכוח זה באה הישועה. את התובנה הזו אנו למדים רבות מנס פורים, אבל זה דבר שנוגע כל השנה, ואף בעיצומה של יום ראש השנה, כאשר אנו אומרים את המילים הקדושות: "הנוהג בחסדו כל דור".

מכה מתוקה יותר מסוכריה

הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל הבהיר את הענין הזה של חסדי שמים המבליחים בתוך האפלה הגדולה וההסתר פנים. "ראשית עלינו לדעת כי הגדרת כל סבל המתגלה בעולם הוא 'הסתר פנים' של הקב"ה מהסובלים, בבחינת 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא' [דברים לא יח], ומאידך, כל שמחה הינה בגדר הארת פנים' מאיתו יתברך, בבחינת 'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך'.

אף מעמד הר סיני היה מעין 'חיוך' מהשי"ת אלינו, זוהי אפוא כוונת המשך מילות התפילה 'כי באור פניך...' - כאשר כביכול 'חייכתי' לעברנו, התוצאה הייתה 'נתת לנו ה' אלוהינו תורת חיים ואהבת חסד' - כל אותן מעלות רוחניות נשגבות שזכינו להן במעמד הר סיני. מדובר בענין עמוק. ישנו מצב של 'גילוי', בו הכל פתוח ונראה לעינינו, וישנו מצב של 'הסתר', בו הכל כביכול סגור וחבוי בפנים. כאשר הקב"ה מנהיג בעולם הנהגה של 'הארת פנים' הרי שהכל נעשה ע"י היופי הגלוי של השי"ת, אבל במצב של 'הסתר פנים', העולם נשלט ע"י היופי החבוי והנסתר שלו יתברך.

תאונת דרכים ונס נפול

בשולי היריעה ליקטנו נקודת אור אחת מתוך רבות מסע ההצלה של כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ואחיו מרן מבילגורייא זי"ע אשר ראו אותות ומופתים, גילויי אורה בתוך החשכה.

באחד משלבי ההימלטות, כאשר עברו ליד העיר טארנא, בעודם מתרחקים מן העיר המשיכו בדרכם על כביש סואן, שמלא היה במכוניות ומשאיות של הצבא הנאצי, ולכן נאלצו לנסוע על שולי הכביש. נסיעה קשה כזו הפכה להיות קשה שבעתיים, לאחר שהיה הנהג מבושם מעט. הנוסעים היגעים מטורח הדרך התנמנמו, ולפתע, כתוצאה מן הנסיעה על השוליים הבלתי סלולות, התהפך הרכב וטלטלה עזה זעזעה את הנוסעים.

הם התגלגלו כולם לתוך חפירה בצדי הדרך, כאשר כולם פצועים מהתאונה הקשה. הם היו בסכנה גדולה, ובלב חרד צעקו "שמע ישראל", בעודם בטוחים כי קיצם הגיע. כך שכבו ארבעת הנוסעים מתחת למכונית ההרוסה, בתוך שברי ברזל וזכוכית, כאשר כל אחד לוחץ על השני בגופו והנשימה קשתה עליהם מאוד.

כ"ק מרן מהר"א זי"ע אף כבר החל לומר וידוי אחר שהיה במצב קשה יותר מכולם. כ"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע סיפר לימים כי אין הוא יודע ומבין מה קרה אז, ומאמין הוא כי זכות אבותיו הק' עמדה להם.

בדרך נס ופלא עצום הוא הרגיש לפתע הטבה מסוימת וגם אויר לנשימה, ובדרך לא דרך הצליח להשתחל מתוך הרכב כשהוא מסייע לאחיו הק' ולשאר הנוסעים להיחלץ החוצה.

אם לא די בנס זה, לא עברה דקה מאז הצליחו לצאת אל המרחב, והנה נדהמו כולם לראות את יד ה' שהצילה אותם פעמיים. פתאום נשמע פיצוץ עז ביותר. מנוע הרכב התפוצץ והרכב כולו הפך למאכולת אש.

מבהיל לחשוב מה היה קורה, לו לא היו מצליחים לצאת החוצה ברגע האחרון. פצועים ושותתים דם עמדו כולם על הכביש בשעה שלש לפנות בוקר במקום מסוכן ביותר. מכוניות הצבא הגרמני נסעו הלך ושוב לידם, שכן המרחק ממקום התאונה למפקדת הגסטפו לא היה רב. היה זה שלב נוסף בשרשרת הניסים - שהחייילים הרבים שעברו שם לא הבחינו בהם עומדים לצד הכביש. [אור הצפון]

הממליך מלכים ולו המלוכה

הנוהג בחסדו

מִרְן הַגִּרְמִי"ל לִפְקוּבִיץ זצ"ל דִּיבֵר פֶּעַם הַצּוּרֶךְ לִרְאוֹת אֶת חֹסֶד הַשִּׁי"ת בְּתוֹךְ הַצְרוּת: "עוֹמְדִים אֲנִי בִימֵי קִשִּׁים, עַתְּ צָרָה הִיא לִיעֶקֶב, מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב שֶׁל פִּיגּוּעִים וְרִצְיָחוֹת, וּמַחְדָּרִים אִימָה שֶׁל מַחְלוֹת נוֹרָאוֹת רַח"ל, וְהִנֵּה כֹה דִיבֵר הַנְּבִיא בְּדִבְרֵי ה': "זְכֵרְתִּי לָךְ חֹסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלוֹתֶיךָ לַכֶּתֶךְ אַחֲרֵי בְּמַדְבֵּר בָּאֶרֶץ לֹא זִרְעָה", וְהַדְּבָרִים נִפְלְאִים לְמַתְבוֹנָן, הִרִי כָלִל יִשְׂרָאֵל הָיוּ תַּחַת שִׁיעֲבוֹד מִצָּרִים בְּעִבּוּדָה קִשָּׁה, בְּרִדְפוֹת וּנְגִישׁוֹת, וּגְזִירוֹת נוֹרָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁתּוֹאֲרוּ הַדְּבָרִים בְּדִבְרֵי חוֹז"ל הֵק', וְהַקְב"ה הוֹצִיאָם מִשָּׁם בְּזִרְעוֹ נְטוּיָה לְאַחֵר שֶׁהִכָּה בְּמִצְרַיִם, וּבִאלוֹהֵיהֶם עָשָׂה שְׁפָטִים גְּדוּלִים, בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁלֹּא כְּדֹרֶךְ הַטֵּבָע, הִרִי כָל זֶה לְבַד הוּא חֹסֶד גְּדוֹל עִם כָּלִל יִשְׂרָאֵל, אֲמַנָּם עוֹד הוֹסִיף הַקְב"ה וּנְתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְזִיכְנוּ לְמַעֲמַד הַנִּשְׁגָּב בְּהַר סִינַי, וְהִבִּיאָנוּ לְאַרְץ זִבְתָּ חֶלֶב וְדִבְשׁ, וְכָל זֶה נִחְשָׁב וְנַעֲרָךְ בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ כ"חֹסֶד נְעוּרֶיךָ", כִּאֵילוֹ יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ חֹסֶד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ? הִרִי אוֹתָן הַטּוֹבוֹת שֶׁהַקְב"ה עוֹשֶׂה עִמָּנוּ נְעֻרִים בְּעֵינָיו כְּחֹסֶד שֶׁאֵינוֹ עוֹשִׂים עִמּוֹ כְּבִיכּוֹל, וְאִ"כּ זֶהוּ חֹסֶד הַשִּׁי"ת שֶׁאֵין לוֹ גְּבוּל וְקִצְבָּה.

"כִּשְׁאֵנוּ חַיִּים בְּתַקּוּפָה זֹו עֲלִינוּ לְזָכוֹר וּלְרְאוֹת שֶׁגַם בְּמִצְבַּע זֶה זֻכְרִים ל"זְכֵרְתִּי לָךְ חֹסֶד נְעוּרֶיךָ" - אֵין אֲנִי מִבְּיָנִים חֲשׁוֹנוֹת שְׁמִים, אֶךְ כָּל בַּעַל שָׁכַל שִׁיתְבוֹנָן עַל הַהִנְהָגָה כִּיּוֹם, עַל הַנְּהָגָת שְׁמִים בְּאוֹפֶן שֶׁאֵינוֹ מְשַׁעֲרִים שֶׁכֶּךְ יִהְיֶה, בְּתוֹךְ כָּל הַחוּשׁ אֲנִי רוֹאִים כְּמָה שְׁמִירָה הַקְב"ה שׁוֹמֵר עֲלֵינוּ כְּמָה נִסִּים יֵשׁ בְּכָל יוֹם שְׂרָח"ל הִיא יֹכֵל לִהְיוֹת אֲסוּנוֹת כְּבָדִים בִּיּוֹתֵר".

"מְצִילִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם"

וְכֹה סִפֵּר מִרְן הַגִּרְמִי"ל קְרִלִיץ זצ"ל: בְּזִמָּן שֶׁהָיָה מִצּוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם בְּמַלְחַמַת תש"ח, הַמִּצְבַּע הָיָה קִשָּׁה מְאֹד וְתוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם עֲצֻמָּם לֹא יָדְעוּ מַה יִּהְיֶה הַסּוּף, הָאֵם יִהְיֶה לָהֶם אוֹכֵל וּמִים, בְּנוֹסֶף לָכֶךְ הִירְדָּנִים הִפְגִּיזוּ לֵלֵא הָרֶף עַד שֶׁהַתּוֹשְׁבִים חָשׂוּ שֶׁאֵינָם יֹכֻלִים יוֹתֵר לִסְבּוֹל אֶת הַמִּצְבַּע הַזֶּה. וְהוֹסִיפָה עַל כֵּךְ הִרְכַּנִּית ע"ה, בְּתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי הָעֶרְשֶׁל קוֹפְשִׁיץ זצ"ל, שֶׁאֲבִיָּה הָיָה מִחֻזֵּק אוֹתָם בְּכָל עַתְּ בְּאֲמוּנָה וּבִיטְחוֹן וּשְׂרִירָאוֹ אֶת גְּדוּלַּת הַנִּסִּים בְּתוֹךְ הַחוּשׁ הַגְּדוֹל, וְאֶכֶן רָאוּ אוֹ נִסִּים רַבִּים. הִיא סִיפֵרָה שֶׁאֵז לֹא יִכְלוּ לַצָּאת מִהָעִיר אֲפִילוֹ כְּדִי לְהִבִּיא אוֹכֵל. הַקִּמָּח שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הָעִיר הָיָה מִסְפִּיק לְתוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם רַק לַעֲוֹד שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּלִבְד... [-לְפִי חֲשׁוֹנָן שֶׁל פְּרוּסָה אַחַת לַיּוֹם לְכָל נֶפֶשׁ] וְלֹא פֶרְסָמוּ זֹאת מְטַעֲמִים בִּיטְחוֹנִיִּים, רַק לְכַמָּה מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר סִיפְרוּ זֹאת כְּדִי שִׁתְּפִלְלוּ.

וְאִז, בְּאַחַת הַהִפְצָצוֹת נִפְצַע בְּרִגְלוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי אִיסֵר זֶלְמָן מִלְצֵר זצ"ל, וְכֹאשֶׁר סִיפְרוּ זֹאת לְמִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ, הַתְּבִטָּא מִרְן כִּי הוּא רוֹאֶה בִּזְוֵה שְׁמִצִּילִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם... כְּפִי שֶׁכְּתוּב בְּנִבְיָא [יְחִזְקָאֵל ד'], שֶׁהִיתָה לוֹ נְבוֹאָה מִן הַשָּׁמַיִם "אֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מִרְדּוּ בִּי, וְאַתָּה שָׁכַב עַל צִדְךָ הַשְּׁמָאֲלִי..." וְכָל הָעֲנִין שֶׁם שְׂרוּאִים כִּי הַצְדִּיק, יְחִזְקָאֵל הַנְּבִיא, הִיָּה סוֹכֵל בְּגוֹפּוֹ כְּכִדִּי לְהַצִּיל אֶת הַדּוֹר - אֶת תּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקּוֹדֶשׁ, כְּמוֹ כֵּן סִבֵּר ה'חֲזוֹן אִישׁ' כִּי יֵשׁ כָּאֵן עֲנִין שֶׁל כְּפָרָה, שֶׁהַצְדִּיק רַבִּי אִיסֵר זֶלְמָן קִיבֵּל עַל עֲצָמוֹ עֲבוּר הַדּוֹר, לְהַצִּיל הָעִיר מִכִּיבוּשׁ וְהַשְׁמָדָה רַח"ל.

וְאֶכֶן, מִיָּד לְאַחֵר מִכֵּן הוֹדִיעָנוּ הִירְדָּנִים עַל הַפִּסְקָת אֲשֶׁ, וְהִיָּה זֶה פֶּלֶא גְדוֹל שֶׁלֹּאֲחֵר כְּשִׁבְעִיִּים שֶׁל מַלְחָמָה קִשָּׁה וְרִגַע לִפְנֵי שִׁיכְלוּ לְכַבּוֹשׁ אֶת הָעִיר לְגִמְרֵי רַח"ל, הֵם הַחֲלִיטוּ לְקַבֵּל אֶת הַכְּנִיעָה שֶׁל זִקְנֵי הָרֹבֶעַ הַיְּהוּדִי וְכֵךְ נִצְלוּ חַיֵּיהֶם שֶׁל אֲלָפֵי יְהוּדִים.

אִזִּי רָאוּ וְהִבִּינוּ לְמַפְרַע כִּי מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ הַסֵּתֵכֵל עַל הַדְּבָרִים בְּצוּרָה הַפּוֹכָה מְכוּלָם. דּוּוּקָא בְּשִׂיא הַשְּׁפֵל שֶׁל הַמִּצְבַּע, כְּעַתְּ שֶׁהַמִּצְבַּע הַבְּטְחוֹנִי הִיָּה חָמוּר בִּיּוֹתֵר וְדוּוּקָא כֹּאשֶׁר שְׁמַעְנוּ עַל פְּצִיעָתוֹ שֶׁל צְדִיק בִּישְׂרָאֵל, וְנוֹכַח כָּל הַצְרוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁהָיוּ אֹז, רָאֵה הַחֲזוֹן אִישׁ בְּעֵינָיו רוּחוֹ כִּי יֵשׁ כָּאֵן קֶרֶן שֶׁל אֹרֶה בְּתוֹךְ הַהִסְתָּר פְּנִים. [חוּט שְׁנִי - חוֹבוֹת הַלֵּב].

הַרְתוּחִים בְּתוֹךְ סִיר הַלַּחֲץ שֶׁבְּכוּחָם לְרִתּוֹחַ עוֹד וְעוֹד. אֵם נִיקַח לְדוּגְמָה אֶת הַשּׁוּאָה הַנוֹרָאָה, הִנֵּה לָנוּ דּוּגְמָה נִפְלְאָה שֶׁל קִירְבַת הַשִּׁי"ת מִתּוֹךְ הַהִסְתָּר.

בְּתַקּוּפַת 'הַשּׁוּאָה' הַנוֹרָאָה שֶׁעֲבָרָה עַל עֲמָנוּ, גַּם בְּאוֹתָהּ עַתְּ אֲשֶׁר חוּשֶׁךְ וְהַסְתָּר פְּנִים שֶׁרָרוּ בְּעוֹלָם, אוֹתָם אֵלֹו אֲשֶׁר זָכוּ לַצָּאת מִעַמְק הַבְּכָא מִסְפָּרִים עַל נִסִּים גְּלוּיִים שְׁמַעוּלָם לֹא נִרְאוּ כְּמוֹתָם בְּזִמָּנֵי שְׁמַחָה. כָּל נִיצוּל מִן הַתּוֹפֶת יֹכֵל הִיָּה לְהַגִּיעַ לְגְדֻלוֹת וּקִירְבָה לְהַשִּׁי"ת בְּדִרְגָּה שֶׁאֵף יְהוּדִי אַחֵר לֹא הִיָּה יֹכֵל לְהַגִּיעַ אֵלֵיהָ, יִשְׁנָם מֵאוֹת סִיפּוּרִים עַל גּוֹיִים שֶׁבְּאוֹתָהּ תַּקּוּפָה זָכוּ לְהַצִּיל אֲלָפֵי נַשְׁמוֹת מִישְׂרָאֵל, וְהִרִי יְדוּעָה לְכוּלָּנוּ הַמְשַׁמְעוֹת וְעוֹמֵק הַזְכוּת הַטְּמוּנָה בְּהַצִּילָת נֶפֶשׁ אַחַת מִישְׂרָאֵל.

הֵרֵב פִּינְקוּס מְגוּלָּל בְּלִשׁוֹנוֹ הַזֶּה: "אַחַד הַמַּעֲשִׂים הַמוֹפְלְאִים שֶׁשְּׁמַעְתִּי הוּא עַל יְהוּדִיָּה אַחַת מִגְּטוֹ וּרְשָׁה שֶׁנִּזְקָקָה לְטִיפּוּל רְפוּאִי דְחוּף וְלְצוּרֶךְ כֵּךְ הַסְתַּנְּנָה מִן הַגְּטוֹ אֶל הָעִיר, וְשֶׁם נִכְנְסָה לְרֹפְאָה שֶׁאִינָה מִבְּנֵי בְרִית. לְאַחֵר שֶׁגִּמְרָה אֶת הַטִּיפּוּל, בִּיקָשָׁה הָאִשָּׁה לְשׁוּב לְתוֹכִי הַגְּטוֹ, אוֹלָם אוֹתָהּ רֹפְאָה עֲצָרָה בְּעֵדָה וְאִמְרָה לֵה "אֵין טַעַם שֶׁתַּחֲזִירִי לְמָקוֹם שֶׁבּוֹ וְדֹאִי תִקְפָּחִי אֶת חַיִּיךָ - הִישְׁאָרִי אֲפּוּא כָּאֵן בְּבִיתִי", "אֶכֶן רוּצָה אֲנִי לְהִישְׁאָר" - עֲנָתָה הַיְּהוּדִיָּה - "אֵךְ מַה אַעֲשֶׂה וּמִשְׁפָּחָתִי בְּתִ שְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה הַנְּפִשּׁוֹת מִמִּתְנִיָּה לִי בְּגִטּוֹ?" ---

"הִבִּיאִי אֶת כּוֹלָם לְכֹאֵן!" - הַשִּׁיבָה אוֹתָהּ גּוֹיָה, וְכֵךְ אֶכֶן הִיָּה. הַמְשַׁפָּחָה בְּעֵלֶת שְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה הַנְּפִשּׁוֹת הוֹבָאָה לְשֶׁם וְהוֹחֲבָאָה בְּעֵלִית הַגָּג שֶׁל אוֹתָהּ רֹפְאָה בְּמִשְׁךְ כָּל שְׁנוֹת הַמַּלְחָמָה, עֲשָׂרִים וְשִׁנִּים חוֹדְשִׁים, כֹּאשֶׁר כָּל צָרְכֵיהָ הַגְּשָׁמִיִּים מִסּוּפָקִים עַל יָדָהּ, זֹאת בְּשַׁעָה שֶׁמִּשְׁרָדִי הַגְּסֻטָּפוֹ יִמ"שׁ שֶׁכָּנוּ לִיד מָקוֹם מְגוּרִיָּה (!).

אוֹתָם יְהוּדִים נִשְׁאָרוּ שֶׁם עַד סוּף הַמַּלְחָמָה וְכֵךְ נִיצְלוּ.

לְפָנֵי זִמָּן לֹא רַב - סִיפֵר הֵרֵב פִּינְקוּס זצ"ל - הַתִּקְיָמָה בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית שְׁמַחָה מִשְׁפָּחָתִית, שְׁבָה הַשְּׁתַּתְּפוּ כְּמֵאֲתִיִּים אִישׁ (!) מִצָּאצָאִי אוֹתָם הַנִּיצְלוּ. כֹּאֹת הוֹקְרָה לְמַצִּילָת מִשְׁפָּחָתָם הֵם נִסְעוּ לוֹוֶרְשָׁה לְהִבִּיא אֶת מַצִּילָתָם לְהַשְׁתַּתֵּף בְּאוֹתָהּ שְׁמַחָה.

וְכַעַת נְתַבּוֹנָן, מֵהִיכָן בָּאָה זְכוּת זֹו לְאָדָם שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי בְרִית לְקִיִּים מִצּוּהָ כֹה חֲשׁוּבָה כְּהַצִּיל נַפְשׁוֹת רַבּוֹת מִישְׂרָאֵל? - אֵין זֹאת אֲלֹא שְׁבִזְמָנִי צַעַר וְסִבֵּל בְּגִלָּל שֶׁחֹסֶד ה' הוּא חֲבוּי וְנִסְתָּר, הִינּוּ כֹה חֻזֵּק עַד שֶׁאֲפִילוֹ הָאָדָם הַפְּשׁוֹט בִּיּוֹתֵר יֹכֵל לְזָכוֹת לְרְאוֹתוֹ וְלַהֲגִיעַ לְגְדֻלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְעוֹלָם לֹא הִיָּה מְגִיעַ אֵלֵיהָ בְּזִמָּנִים רְגִילִים.

אֲמַנָּם, אֵינָנו יוֹדְעִים לְנִצֵּל רְגַעִים אֵלֹו שֶׁל הָאָרֶה, כִּי אוֹתוֹ יוֹפִי חֲבוּי וּמוֹסְתָר, אוֹלָם עֲלִינוּ לְדַעַת כִּי הוּא קִיִּים [שִׁיחוֹת רַבִּי שְׁמַשׁוֹן פִּינְקוּס - גְּלוֹת וּנְחַמָּה].

הַמְשַׁקְפִּיִּים לֹא נִשְׁבְּרוּ

כֵּךְ הָיוּ נִיצְלוֹי שׁוּאָה רַבִּים שִׁסִּיפְרוּ עַל אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, נְקוּדוֹת שֶׁל אֹור שֶׁהִבְלִיחוּ לָהֶם בְּאַפְלָה.

בְּסִפֵּר 'זְכוּר זֹאת לִיעֶקֶב', מְסוּפֵר עַל הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב סִנִּיידֶרס זצ"ל אב"ד בְּאוֹזֶעַל שְׁוִיִּיץ שֶׁהִיָּה מִשְׁחֹזֵר כְּמָה וְכְמָה נִסִּים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּמַחֲנוֹת, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, כִּשְׁהוֹבֵלוּ לְמַחֲנֵה הֵם הָיוּ חֲמִשָּׁה יָמִים סְגוּרִים בְּקֶרֶן, וְנִסִּים הָיוּ לוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה צָרִיךְ לְנִקְבּוֹי כָּל הַזִּמָּן הַזֶּה, כְּמוֹ כֵּן רָאֵה נִסִּים שֶׁהַמְשַׁקְפִּיִּים שֶׁלֹּא נִשְׁבְּרוּ כָּלִל אֶף כֹּאשֶׁר הָכּוּ אוֹתוֹ כְּמָה פַעֲמִים כִּשְׁהִיָּה בְּמַחֲנֵה.

עוֹד פֶּלֶא סִיפֵר כִּי בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת הִיָּה מְגִיעַ מִישְׁהוֹ וְהִבִּיא לוֹ כְּרִטִּיסִים כֹּהֵם הִיָּה אֲפֶשֶׁר לְקַבֵּל לָחֶם, לֹא הִיָּה לוֹ צֵל שֶׁל מוֹשֵׁג מִיְהוֹ אוֹתוֹ אָדָם וְאִמֵּר שֶׁהִרְגַּשְׁתּוּ הִיתָה שְׁאוּלִי זֶה אֵלֵיהוֹ הַנְּבִיא.

כְּמוֹ כֵּן פֶּעַם אַחַת הוֹבִילוּ אוֹתָם לְעִיר הַבִּירָה וּבְדֶרֶךְ הָיוּ צָרִיכִים לְכַסּוֹת אֶת הַטִּלָּאִי הַיְּהוּדִי, מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה, וּפְתָאוּם נִשְׁמַט הַכִּיסוֹי שֶׁעַל הַטִּלָּאִי וְהַתְּגָלָה לְעֵין כָּל שְׁהוּא יְהוּדִי. הוּא נִתְקַף בְּפָחַד גְּדוֹל אֶךְ לְמַעַשְׁתּוֹ רִיחַם עֲלִיו אַחַד מִהַעֲרָלִים וּנְתַן לוֹ לָחֶם...

וְכַנְהֵנָה רַבּוֹת, הָיוּ רוֹאִים יְהוּדִים נְקוּדוֹת שֶׁל אֹור בְּתוֹךְ הָאֲפֶלָה הַגְּדוּלָה וְהַנוֹרָאָה.

שהוא שופט צדק

מה למד המשגיח הרה"צ מאיר חדש זצ"ל ממעמד הכתרתו של הצאר ניקולאי ברוסיה. המלך היושב על כסא רם ונישא ביום המשפט, אוהב צדקה הממוזגת עם משפט, כמידת בריותיו שעושים צדקה במשפט, ובזכות זה המלך יוציא לאור משפטנו. על המבט הנכון על היום הקדוש המשלב יראה ורעד לצד חדרוה ושמחת יום טוב

יתברך כבני מרון, גם בו אנו מוצאים שני פנים הפכיים; מחד גיסא כבר דוד המלך ע"ה ביטא את תחושתו הפנימית ואמר סֶמֶר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי וּמִמְשַׁפְּטֶיךָ יִרְאָתִי, ועל עצם יום הדין אמר דוד המלך וְאַל תִּבּוֹא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדְּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לִפְנֶיךָ כָּל חַי.

ומאידך גיסא אנו קוראים בנבואתו של נחמיה וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנֵי וּשְׁתוּ מִמֶּתְקִים וְשָׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נָכוֹן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנֵינוּ וְאַל תַּעֲצְבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מַעֲשֶׂיכֶם. ואם כך מהי התחושה הנכונה ומהו המבט הנכון להתייחס ליום הדין הגדול והנורא.

וביאר המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל ש אמרו חז"ל שהעולם נברא במידת הדין ולכן נאמר בראשית ברא א-להים וכשאר ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים במידת הדין, שיתף עמו את מידת הרחמים, כמו שנאמר ביום ברא א-להים אדם, הרי יש לנו דין וחסד.

עולמו של הקב"ה זועק מתוכו חסד; השמש זורחת, הגשם יורד, הארץ מניבה את פירותיה. כל כולה של הבריאה נוצרה לשימוש של האדם, ועל כל צעד ושעל יכול הוא להרגיש את החסד הגדול שנעשה עמו בבריאה הנפלאה הזו שנבראה במידת הדין. מכאן למדנו שגם דינו של הקב"ה חסד הוא.

כשאנו מתבוננים על יום הדין בראש השנה, למרות הוא שלכאורה אצל האיש היהודי המציאות היא ההיפך הגמור מדרך העולם, שהרי אדם העומד לדין דואג ומצטער בלבו, כי הדאגה אינה מניחה לו לשמוח, ואם כן קל וחומר אנו העומדים לדין בפני דיין האמת. ולשמחה מה זו עושה?

אלא הסיבה היא שאנו בטוחים בקב"ה שיעשה לנו נס ויוציא לאור משפטינו לחיים טובים ולשלום. ועל מה אנו בטוחים בכך? לפי שדינו של הקב"ה הוא קיום העולם, והוא ציוה עלינו אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליהם ובמה בשופר.

הוסיף וסיפר המשגיח, שמילדותו הוא זוכר את טקס הכתרתו של הצאר ניקולאי לשליט רוסיה. זמן רב התכוננו ברחבי המדינה ליום הנספך הזה. שוטרים גדרו את השטח המיועד לטקס שהשתרע על פני קילומטרים רבים, חיילים עמדו הכן ושמרו מבחוץ שאיש מלבד המוזמנים לא יוכל להיכנס פנימה.

מי שהיה בידו כרטיס כניסה לטקס, היה מתגאה ומתפאר בכך, וגם בני משפחתו וידידיו היו מתפארים בכך לאמר; אנו ממשפחתו של פלוני שיש בידו כרטיס כניסה לטקס ההכתרה. והנה הגיע היום המיוחל. שעות

משפט, אלא אוהב צדקה ומשפט זה הצורה שהקב"ה אוהב את המשפט - אוהב משפט ממוזג בצדקה. יסוד זה נשען על דברי חז"ל במדרש רבה (שופטים ה, ז): אמר הקב"ה מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל שנא' כי נער ישראל ואוהבהו, ומכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין, שנא' כי אני ה' אוהב משפט. אמר הקב"ה, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב. וממשיכים חז"ל א"ם אתם עושים משפט, אני אעשה צדקה. שנאמר "ויגבה ה' צ' במשפט והא-ל הקדוש נקדש בצדקה". היינו שעיקר רצונו הוא משפט עם צדקה, הקב"ה אוהב משפט אבל אעפ"כ אנחנו אומרים שהקב"ה אוהב צדקה ומשפט, והכונה שהמשפט של הקב"ה ממוזג עם הרבה צדקה, וצדקה זה רחמים בדין.

ויתנו לך בתר מלונה

למעשה ביום המשפט בו כל באי העולם עוברים לפניו

עולמו של הקב"ה זועק מתוכו חסד; השמש זורחת, הגשם יורד, הארץ מניבה את פירותיה. כל כולה של הבריאה נוצרה לשימוש של האדם, ועל כל צעד ושעל יכול הוא להרגיש את החסד הגדול שנעשה עמו בבריאה הנפלאה הזו שנבראה במידת הדין. מכאן למדנו שגם דינו של הקב"ה חסד הוא.

האמונה התמימה המפעמת בלבו של כל יהודי בעמדו לפני כס המשפט ביום הדין הגדול והנורא, מוצאת ביטוי נלהב בכל יום ויום בעיצומה של תפילת העמידה, בברכת 'השיבה' בה אנו חותמים את הברכה בשבחו של המלך שהוא מלך אוהב צדקה ומשפט.

בהשקפה הראשונה שני המושגים צדקה ומשפט, זהים בתוכנם וברעיונם. כך מתקבל הרושם בכמה מקומות בתורה"ק כששני היסודות הללו מופיעים בצמידות או בתקבולת, נציין שני מקראות להמחשת הענין: בספר בראשית אנו מוצאים את חיבתו של הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית יח, יט) כִּי יִדְעָתִי לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְוֶנָּה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. ובנבואת ישעיה על הגאולה העתידה (ישעיה א, כז) נאמר כִּי צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וּשְׁכִינָה בְּצִדְקָה.

עלינו אפוא להבין האם אמנם הזהות הלשונית בין הצדק והמשפט היא מהותית, או שמא שני יסודות אלו שונים הם בתכליתם כרחוק מזרח ממערב.

חז"ל האריכו במסכת סנהדרין (ו, ב) בעניני עשיית פשרה בבית דין בין שני בעלי דין, והגמרא מציינת את הכתוב בספר שמואל (ב, ח, טו) וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ. והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה וצדקה - אין משפט? אלא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע (פשרה). ומביאה הגמרא דוגמא לכך "דן את הדין, זיכה את הזכאי וחייב את החייב, וראה שנתחייב עני ממון ושלם לו מתוך ביתו - זה משפט וצדקה; משפט לזה וצדקה לזה. משפט לזה שהחזיר לו ממון, וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו. וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו".

מתוך דברי חז"ל אנו למדים כי הנהגת הבורא על כס המשפט, מוזגה בצדקה שמשפיעה שפע של ישועה ורחמים על עצם המשפט עצמו, כפי שהוא עצמו יסד בראשית בריאתו מיוזג של דין ורחמים המשולבים כחדא מחתא. רעיון זה מקבל ביטוי עמוק בברכת 'השיבה' שופטינו' שבתפילת העמידה, בחתימת הברכה בה אנו מדגישים את אהבתו של הקב"ה לשני העקרונות גם יחד: צדקה ומשפט, הממוזגים בשילוב נפלא של אהבת עמו ישראל בעשותם גם הם צדקה ומשפט.

הרב דסלר זצ"ל, זיקק את הרעיון באמרו כי התואר שאנחנו מתארים פה את הקב"ה אוהב צדקה ומשפט, אין הכונה שאוהב שני דברים אוהב צדקה ואוהב

הממליך מלכים ולו המלוכה

שופט צדק

וזהו הכוונה "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", היינו שהקב"ה משלם לו רק כמעשהו בלבד, ללא החשבונות של ההרס הגדול שגרם במעשיו הרעים.

שמעתי מאחרי הפרגוד

התחשבות מדוקדת זו להיכנס לפני ולפנים במידת הרחמים, נעוצה אף היא ברחמי הבורא יתברך, שרחמי מתעוררים ומתגוללים על צאן מרעיתו בזכות רועי ישראל שמסרו נפשם לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

מרגלא בפומיה של כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'מקור ברוך' זי"ע מסערת ויז'ניץ, לחזור ברטט ובזיע על אמרתו הנוראה של חותנו מזיו"ר מרן הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, לפרש את נוסח התפילה: "כמו שכבש אברהם אבינו את רחמי לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו".

והנה הקושיא עולה מאליה, מהיכן אנו נוטלים את היומרת לדמות רחמי בשר ודם של אברהם אבינו ע"ה, לרחמי הקב"ה שהוא אין סוף ברוך הוא?

ביאור הדברים הוא ע"פ המובא במדרש חז"ל ובגמרא (סנהדרין פט, ב), שבשעה שהלך אברהם אבינו לעקוד את יצחק, בא השטן וטען לאברהם כל מיני טענות על מנת למונעו מללכת לעקידה, עד שטען לו שהרי הקב"ה הבטיח לו "כי ביצחק יקרא לך זרע", ואף גילה את אוזנו: 'כך שמעתי שמאחורי הפרגוד, השה לעולה ואין יצחק לעולה', ואיך אתה הולך עכשיו להקריבו? אבל אברהם אבינו ענה לו: על אף שטענתך צודקת ודברי אמת בפך, אבל הבעיה היא שהדברים יוצאים מפך ולכן איני שומע לך..

וזהו עצם בקשתנו בימי הרחמים והסליחות: "כשם שאברהם אבינו כבש את רחמי לעשות רצון הבורא, ולא אבה לשמוע לדברי השטן, על אף שטענתו היתה טענת אמת, "כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו", ואל תשמע לדברי השטן המקטרג על בני ישראל, גם אם הוא דיבר אמת חלילה. והיה מסיים מרן המקור ברוך' זי"ע אמרה זו כשדמעות נקשרות בין ריסי עיניו בבואו להמליץ יושר על ישראל קדושים. והיה מצוין שבשעה שחותנו הרה"ק מבעלזא אמר דברים אלו, היה אחוז בהתלהבות נוראה עד אין לשער, תוך שהוא אחוז בשני השרוכים של הכתונת בידו, וגם כשסיים את דבריו עדיין נותרו השרוכים תלויים בידו, והיה נדמה כאילו לקחו גם אותו אל העקידה".

(מפי כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, שזכה לשמוע אמרה זו מפי קודשו עם התיאורים הללו; הובא בס' 'נועם הברכה' ח"א עמ' קכט).

מסיר את טמטום הלב

על הנהגה ייחודית שבה אווז הבורא עם ברואי, עמד הסבא מקלם זצ"ל, כשדקדק את לשון הפסוק בפרשת אחרי מות (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, שכן סדר הדברים הוא שקודם כל צריך האדם לטהר את עצמו מכל חטאיו ועוונותיו ורק אחר כך הוא זוכה לכפרה.

ועוד הוסיף הסבא לדקדק בלשון הנביא (ישעיה מד, כב) מחיתי כעב פשעיה וקצנן חטאותיה שובה אלי כי גאלתי. אף כאן מדוע קודמת מחיית הפשעים למעשה התשובה?

אלא ביאר הסבא זצ"ל (הדברים הובאו ב'ילקוט לקח טוב', ויקרא עמ' קמא) שמכאן יש ללמוד על הנהגה נפלאה שנוהג הקב"ה עם השבים בתשובה. מלכתחילה כשנברא האדם, עשהו האלקים ישר, כוחות הטוב היו במידה שקולה כנגד כוחות הרע, ובכך ניתנה לו לאדם אפשרות לבחור בין הטוב ובין הרע. אך כאשר חטא האדם, הגביר בזה את כח הרע והעבירה טמטמה את לבו, ומאז קשה לו מאוד לבחור בטוב. ומכיון שרואה הקב"ה שרוצה האדם לחזור בתשובה ביום הכיפורים, וכן כאשר רבים מבקשים לשוב בתשובה - כפי שמוכח במסכת ראש השנה שלתשובת רבים יש משקל השווה למעלת יום הכיפורים - הרי הוא עושה חסד מיוחד ומסיר את טמטום הלב, כדי שלכל יהודי אפשר יהיה לעשות תשובה שלמה.

וזהו כוונת הכתוב ביום הזה יכפר עליכם. תחילה באה הכפרה, וכל כך למה? בכדי להגיע למעמד העילאי והנשגב של לפני ה' תטהרו.

רבות קודם פתיחת הטקס, צבאו המונים על הגדרות וניסו להידחק שמא יעלה בידם להתקרב למקום ההכתרה. קורבנות רבים נפלו באותו יום, כל זאת בכדי לזכות לראות ולהביט במעמד ההכתרה.

נתאר לעצמנו כמה מאושר וכמה כבוד נפל בחלקו של אותו האדם ששם בידו את הכתר על ראש המלך, הלא אין לתאר זאת כלל, כבוד עצום! וכמה אם כן גדלה זכויותינו שאנו כביכול מניחים את הכתר על ראש המלך, ממליכים עלינו את מלך מלכי המלכים הקב"ה בורא העולמים, הרי ביום הדין אנו זוכים בזכיה עצומה "ויתנו לך כתר מלוכה".

אשר על כן אמת ונכון הדבר כי העומד לפני מלך בשר ודם מצטער ודואג מה יעלה בדינו, אך באמת יום דינו של הקב"ה הוא יום שמחה עבורינו, שהרי אנו זוכים להמליכו עלינו ואין לנו שמחה גדולה מזו.

חסד של בינוניים

בדרשות ה'חתם סופר', מבאר בנועם שיחו את רוב חילו של הבורא ורחמי עלינו, ועל כך שסדרי הדין מחושבים להפליא ביום הדין כדי לתת פתח של הצלה והרווחה לכל העוברים לפניו בדין.

בדרשה זו מיישב ה'חתם סופר' זי"ע את התמיהה השגורה בפי העולם, על מאמר חז"ל המתאר את יום הדין בפמליא של מעלה, שהקב"ה פותח שלשה ספרים לצדיקים לבינונים ולרשעים, כמבואר בגמרא (ראש השנה טז, ב) "אמר רבי יוחנן; שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים - תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, וזו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה".

ובאמת שיש מקום לתמוה למה הקב"ה פותח שלושה ספרים בראש השנה וממתין לבינונים עד יום הכיפורים, וכי לא יעדיף להמתין עם כל הספרים עד ליום הכיפורים?

אלא ביאר מרנא החת"ס זי"ע, שחסד מיוחד יש בהנהגה זו. כי אילו היו הבינונים נשפטים עם הצדיקים, הרי שלפי ערך הצדיקים היו הבינונים נחשבים לרשעים, כפי שאמרה האשה הצרפית לאליהו (מלכים א. יז, יח) וְתֹאמַר אֶל אֱלֹהֵיהָ מַה לִּי וְלָךְ אִישׁ הָאֵל-לֵהִים פָּאֵת אֱלִי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנֵי וּלְהַמִּית אֶת פְּנִי, וכפי שפירש"י (בראשית יט, יט) עד שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה ומעשי עמי, ואני צדקת ביניהם, ומשבאת אצלי לפי מעשיך אני רשעה.

נמצא לפי חשבון זה שאילו אכן היו הבינונים נידונים בחדא מחתא עם הרשעים, היו הבינונים סובלים מחמת ריבוי חרון האף הנובע מדין הרשעים. וכידוע שבעידנא דריתחא מדקדקים בדין ביותר. מטעם זה אפוא, את הצדיקים והרשעים דנים בראש השנה ואילו את הבינונים משאירים ליום הכיפורים שהוא יום רצון ומחילה, ועל ידי המתנה זו הם יוצאים זכאים בדינם.

חשבון מדוקדק

הנהגה נוספת על אופן מחשבת הדין בראש השנה, יסד הרה"ק מרוזין זי"ע על מאמר הכתוב בספר תהילים (סב, יג) וְלֹךְ ה' חֶסֶד כִּי אֶתָּה תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׁהוּ. ופירש הכתוב בדרך משל:

משל למה הדבר דומה, בהלך עני שנכנס לארמון המלוכה והביט סביבותיו וראה מגורות יקרות תלויים על התקרה, ובאחת המגורות היה תלוי כפתור קטן שעליו עמדה המנורה. וכראות העני את הכפתור הלז, חמד אותו מאד לעצמו והביא מספריים וגזז את הכפתור, וכמובן שכל המנורה היקרה נפלה על הארץ ונשברה לרסיסים קטנים.

כשמוע השומרים את קול הנפץ החזק, באו מיד ואסרוהו בנחושתיים והביאוהו לפני המלך לגזור את גזר דינו.

אמר המלך לשריו ויועציו, הנה אם אשפוט אותו בכללות על המעשה שעשה בשוכרו את המנורה היקרה, הרי אצטרך להענישו בעונש קשה מאד כי גדול עונו מנשוא, אבל כיון שידוע אני בעצמי שהוא ביקש לגנוב רק את הכפתור שזרכו מועט מאד, ולא ידע כי המנורה עומדת על הכפתור ואם יטול את הכפתור תפול המנורה, ע"כ אענישו רק על עוון גניבת הכפתור ויקבל עונש קטן.

והנמשל, דהנה כשהאדם עושה עבירה ח"ו, הוא גורם במעשיו לחורבנות גדולים בשמי מרומים, ואילו היה יודע מה גורמים מעשיו הרעים בודאי היה מושך ידי ממונה ולא עושה אותה, ועל כן הקב"ה ברוב חסדיו מענישו רק על העבירה עצמה בלבד, שהאדם חושב שהוא מעשה קטן, ואינו מחשיב גם את החורבנות הגדולים שגרם במעשיו הקלוקלים.

הַתָּם, וּמִתָּמָם עִם תְּמִימִים

"צריך אם להצטיין בחכמה יתירה כדי להיות תמים עם השם יתברך, אמר הרה"ק מרופשיץ זי"ע. עיון מעמיק בחשיבות התמימות דיוקא ביום דין ובשעה שעומדים מקטרגים להשטין על האדם. ומשל גדול שמשלו אודות האיש שזכה לחסדו של מלך ביום הכתרתו משום שנהג בתמימות

למי נטה המלך חסד

המשילו המגידים את זאת למעשה במלך שביום שציין את יום בו התיישב על כסא ממלכתו, היה מכריז וקורא לכל נתיניו ובני עמו, שכל הרוצה יכול להיכנס אליו ולבקש מחסורו, ובאם יראה המלך שבקשתו אכן כנה ונצרכת, ימלא לו המלך את שאלתו כטוב ליבו, וכמלא אוצרותיו.

ביום המיועד ניגשו אלפים מתושבי הממלכה לחלות פני המלך הנדיב. כל אחד שינן בראשו את בקשתו, ואת המילים הנכונות שישא מול המלך, לפרט את הבעיה, ולהסביר את הצורך ההכרחי במענק של המלך.

נכנס הראשון ואחר ברכת המלכות בכבוד הראוי סיפר למלך על עבודתו היגעה בשדותיו. כמה טורח הוא בכל מלאכת האדמה. הניכוש, חרישה, זריעה, השקיה, סיקול והדרך הארוכה עד שמצליח לראות פירות ולמכרן בשווקי הממלכה, ולהביא טרף לביתו. אך גובה המיסים המוטלים עליו, מקשים את חייו ואת פרנסתו. על כן מחלה הוא את פני המלך הטוב והרחום, העשיר והחכם שיותר לו על תשלומי המיסים, ויקל על הוצאות חייו.

**ההוא מדבר בשקט
ובהכנעה. הוא מודה למלך
על כל מה שנותן לעם
שבשלטונו. הוא מספר
על הדרכים המתוקנות
שבחוז מגוריו. על השווקים
הגדולים שמסייעים בקניית
צרכי הבית. הוא מודה
על הנקיון בכפרים, על
כל דבר שגרתו וטבעי**

אחד מגדולי תלמידי הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע ואחריו מתלמידי החוזה הק' מלובלין זי"ע, היה הרה"ק רבי שמעון מיעראסלאוו זי"ע שהאריך ימים. רבי שמעון נולד בשנת תק"ט ונסתלק בט"ו תשרי - א' דסוכות - תר"י, בהיותו בן צ"א, שבזמנו היה זה נדיר ביותר.

על סיבת אריכות ימיו מסופר כי כל ימיו נהג הרה"ק מיעראסלאוו לנסוע לצדיקי דורו. למאתיים וחמישים צדיקים נסע, כפי שסיפר בעצמו. הנהגה זו קיבל מרבו החוזה הק' שאמר לו, "אם תרצה להאריך ימים, תכניע עצמך בפני כל צדיק". וכך היה אומר, "למען תחיה והארכת ימים, צדק צדק תדרוך". שנסיעה לצדיקים מסוגלת לאריכות ימים.

בערוב ימיו החל רבי שמעון לסבול בעיניו, ובעשר שנים האחרונות לימי חייו כהו עיניו עד שחדל לראות רח"ל. אך עבודתו בקודש הייתה כבצעירותו, משנן היה לימודיו בעל פה, ובאופן מופלא המשיך לנסוע בעיניו העצומות לצדיקי הדור. בקיץ האחרון של ימי חייו שלח בית דין לציון רבו החוזה הק' מלובלין, שימחול לו הברכה שברכו על אריכות ימים, כי מאס כבר בחיי העולם הזה. וכשהגיע לזקנה מופלגת. שאלו אותו תלמידיו: במה הארכת ימים? השיב רבינו: "תמיד קבלתי הכל באהבה ולא הרהרתי אחרי מעשיו של הקב"ה. שהרי ברור כשמש כי כל מעשי ה' מוצדקים וטובים, אלא כשאדם שואל קושיות ומתלונן, מעלים אותו השמימה ומראים לו: ראה, הכל טוב, ובצדק. ואני, איני מתלונן, לכן לא קוראים לי למעלה להראות לי את צדקת ד'".

תמימות הדרך מהווה משקל ראשון בעבודת ה' ובקרבנו להקב"ה. ובזה פירשו הצדיקים את הפייט הנאמר בראש השנה ויום הכיפורים, 'התם ומתמם עם תמימים'. כשהאדם חי את חייו בתמימות, ומקבל כל דבר בשלוה ללא תרעומת וטענות חלילה, מתנהג עימו הקב"ה במידה כנגד מידה, בתמימות ובשלמות.

וכשניגש בן ישראל ימים הטובים, ומחלה פני האדון לריצוי על עוונותיו ושגיגותיו, ומעתיר על כתיבה וחתימה טובה ומתוקה, ועומד הוא כעבד דל ומושפל היודע ומכיר שאין אדונו חייב לו מאומה, וכל מה ששירת לאדונו במשך השנה, חסרים היו במעשה ובכוונה, ובכל זאת מתחנן אל האדון שיעניק לו מטובו, כי גדול חסדו של המלך, הרי האדון מתרצה עבורו ומעניק לו מתנה חינם מאוצרו הרב.

נהגן לו המלך בראשו. חשב לרגע וביקש משר האוצר שיחווה דעתו. מיד נשמעו טענותיו המשכנעות של השר, באמרו וכי איך יוכל המלך לנהל את עמו בשלווה, כשהכנסות אוצר המלך יופחתו מויתורים על המיסים. אין שום סיבה בעולם שאדם העובד ומרויח שלא ישלם מס. הרי כל המיסים נכנסים רק מאנשים העובדים קשה, ואחרי הכל אותו אדם הרויח את שכרו, פרנסתו מצויה, והרי הוא ככל אדם. בנוסף, טען השר וכי יש אחד שיעיד שכל הכנסותיו רשם באמת ובשלמות, ולא כיחש פה ושם! שמע המלך, הצדיק את המקטרג, ולא נענה לאותו אדם.

נכנס השני ובתיאור מעורר רחמים מבקש מהמלך מענק כספי גדול, לרגל היותו איש חסד, בעל ארגונים ואגודות צדקה לעניים ויתומים, ומגיע לו מתן שכר על היותו תורם כל כך לאחרים. וכשיקבל את מענקי המלך, הרי יהיה ראשו פנוי מדאגות, ויוכל להוסיף על פעולותיו ועסקנותו לכלל ולפרט.

אך גם הוא לא קיבל את מבוקשו. ובהסברו הפשוט של שר הרווחה שטען מול המלך. "הרי כל אחד ואחד מחויב מצד האנושות לתרום לחלשים. כל בעל לב וכשרון עוזר לאלו הנזקקים. מה גם שהתנהגה לאחרים מביאה סיפוק רב לאדם הנותן, ובנוסף, הכבוד שמקבל מאנשים הסובבים שמשבחים אותו בכל מקום, הלא גם הוא שכר לעצמו, ופרס על מעשיו. ומה גם שהוא מקבל את תקציבי המשרדים לארגוני החסד, ואין סיבה להוסיף על המענקים הרגילים".

וכך נכנסו כל אנשי הממלכה, כל אחד עם סיבותיו וטעמיו, ועל הכל היו למלך ולשריו טענות נכונות להשיבם ריקם.

עד שהגיע תורו של אחד קט ודל. בגדיו פשוטים. שפתו דלה, ולאחר קידה והשתחויה, מבקש הוא רשות מהמלך להתחיל לדבר. המלך ממרום כסאו מצביע לו על רשות הדיבור. ההוא מדבר בשקט ובהכנעה. הוא מודה למלך על כל מה שנותן לעם שבשלטונו. הוא מספר על הדרכים המתוקנות שבחוז מגוריו. על השווקים הגדולים שמסייעים בקניית צרכי הבית. הוא מודה על הנקיון בכפרים, על כל דבר שגרתו וטבעי.

בהכנעתו אינו מאריך בדיבורים, הוא מפטיר שיודע הוא כי המלך עסוק הוא ועל ראשו מונחים אלפי אלפים ענינים לסדר ולערוך. בעיות של פנים המדינה, ושמירה ממדינות שכנות וכו', ובכל זאת הוא רואה שהמלך מקדיש מזמנו לבני העם, ודואג על כל פרט ופרט,

הממליך מלכים ולו המלוכה

התם, ומתמם

גם כן מאוד. וכאשר ראה זאת הרב ז"ל נשא עיניו למקום ואמר, רבונו של עולם בודאי העת לעשות תשובה. אלא אין בי כח, ומה יכול זוסיא לעשות. יעלה לך האותיות תשובה, היינו הראשי תיבות ה'ת' רומז תמים תהיה עם ה' אלקיך. ש' שויתי ה' לנגדי תמיד. הו' ואהבת לרעך כמוך. ה'ב' בכל דרכיך דעהו. ה'ה' הצנע לכת עם ה' אלקיך. זאת יעבוד לך זוסיא. ואם כן קרא הוזה של תמים תהיה עם ה' הוא התחלת התשובה, כי הוא מרומז באות הראשון של תשובה, ואמרין הבא לטהר מסייעין אותו. על כן אדם המקיים תמים תהיה, מסייעין אותו לגמור כל הנוטריקון של תשובה. וזהו התם ומתמם עם תמימים, שהש"ת מסייע עם אותם התמימים שמקיימים תמים תהיה.

כשיש קטרוג הפתרון להיות תמים

ובדרך דומה ביאר בספר הק' שומר אמונים, את פיוט התם ומתמם עם תמימים. שכשיש קטרוגים על האדם, אזי אם האדם מתנהג באמונה ובתמימות לב, אזי הקב"ה ג"כ מתמם עצמו ועושה עצמו כביכול כאילו אינו שומע לקול המקטרגים. וזהו וכל מאמינים שהוא שופט צדק התם ומתמם עם תמימים וכל מאמינים שהוא תמים פעלו. שאנו מאמינים שהוא שופט צדק וכל דרכיו במשפט. אמנם ע"י שמתמם פי' שכביכול נעשה תמים. שע"י שמתנהג בתמימות גורם כן ג"כ בהנהגת ה', ועי"ז וכל מאמינים שהוא תמים פעלו שהקב"ה מתנהג בתמימות עם האדם. רמז נאה מובא במחזור 'עבודת השם'. מילוי אותיות של 'התם' זה איום. ה"א. תי"ו. מ"ם. היוצא מפסוק א'ז ישר משה ויבני ישראל. והקב"ה שהוא תם, מתמם עצמו עם ישראל הנקראים תמימים. ועל דרך זה מרומז גם התיבות, יוציא 'איום' לצדק דיננו.

על כן מבקש הוא שימשיך המלך בהנהגתו הטובה והמסורה לאורך ימים, ובזאת כורע הוא לפני המלך, ומבקש לפסוע לאחוריו ולצאת מהלשכה המלכותית.

או אז פוקד המלך לשריו, "מילאו את שקי באוצרות, ורישמו את כל מחסוריו, כי הוא היחיד שמבין כי כל מה שהאדם מקבל, הכל הוא בטובת המלוכה בחסד ולא בצדק. כל הקודמים אליו, באו עם חשבונות. עשיתי ומגיע שלי. פעלתי וחייבים לי. אבל הוא הקטן יודע ומכיר האמת והנכון ואליה מגיע עטרת השכר."

הנמשל מובן מתוך אמרתו של רבי שמעון מיעראסלאוו, ובזאת ניגשים אנו אל אבינו מלכנו, ביום הגדול בו תנשא מלכותו. מה אנו מה חיינו מה צדקותנו, כדלים וכרשים באנו לפניך, כי על רחמך הרבים אנו בטוחים ולישועתך אנו מקוים, והמלך הקדוש 'תם ומתמם עם תמימים', אינו מבקש כביכול את דעתם של השרים ומלאכי עליון, אלא מתמם וממלא מבוקשי של בני עמו.

חכמת התמימות

ואף זה עבודה גדולה הוא. וכמסופר על החוזה הק' מלובלין זי"ע ששאל פעם את הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, שהיה מוחזק בעולם לחכם גדול כידוע. "הרי לא כתוב בתורה חכם תהי' עם ה' אלוך, אלא תמים תהיה וגו'". והשיבו הרה"ק מרופשיץ, "לזה צריך חכמה גדולה להיות תמים עם ה'".

וענה פעם קדוש ישראל מרוזין זי"ע על הרה"ק מראפשיץ, "אז ער איז א חכם האב איך געוויסט, אבער אז ער איז אזא גרויסער חכם האב איך נישט געוויסט". (ידעתי שהוא חכם, אבל לא עד כדי

כך) ועמד שם איש אחד שלא היה חכם גדול. ושמע דיבורים אלו, ורצה ליהנות את הרבי מראפשיץ. קם ונסע אליו וציטט בפניו את אמרתו של הרבי מרוזין. נענה לו הרה"ק, "דאס האב איך געוויסט אז דו ביסט א נאר, אבער אז דו ביסט אזא גרויסער נאר האב איך נישט געוויסט". (ידעתי שאתה טיפש אבל לא עד כדי כך).

באותו ענין מובא ביאור נחמד על הפיוט מהגה"ק מסערדעהלי הי"ד, בספרו 'ולאשר אמר', על פי העובדא שפעם ישב הרה"ק רבי זוסיא מהאניפולי זי"ע על כסאו בדביקות גדול, וכל העם עומדים עליו. ואחד מהתלמידים התעורר בו הרהורי תשובה וזלגו עיניו דמעות. וכאשר ראו זאת האחרים נתלהבו

**מסופר על החוזה הק'
מלובלין זי"ע ששאל פעם
את הרה"ק רבי נפתלי
מראפשיץ זי"ע, שהיה מוחזק
בעולם לחכם גדול. "הרי
לא כתוב בתורה חכם תהי'
עם ה' אלוך, אלא תמים
תהיה וגו'". והשיבו הרה"ק
מרופשיץ, "לזה צריך חכמה
גדולה להיות תמים עם ה'".**

היכל המעשה

סיפור לחג

מאת:

יקותיאל יהודה גנזל

תפילה פשוטה ונשמה גבוהה

משולם, איש פרברי ירושלים היה. איש פשוט היה והתגורר בכפר קטן שבמורדות עיר המקדש. אך אין לך אדם פשוט בירושלים שגם הפשוט ביותר נשמה גבוהה לו. סיפור מיוחד לראש השנה על אנשי ירושלים

כל ניסיונותיו של הרב ללמדו אחת ולתמיד את סדר התפילה - השיגו שווא. לא היה מנוס מלהכין לו, כל שבוע מחדש, רשימה מפורטת ומדוקדקת של סדרי התפילה לשבוע הקרוב, בדיוק מה אומרים ביום ראשון ומה ביום שני, שלישי ורביעי ושבת. את הרשימה היה משולם מייקר יותר מכל רכוש. הוא שמר אותה קרוב לליבו והיא ליוותה אותו בכל אחד מימות השבוע. בתפילתו שחסרה אמנם הבנת מילות התפילה, אבל מלאה היתה בהתרפקות תמימה ובאמונה איתנה.

הגיעה תחילתה של חורף ירושלמית ובאחד מימי מר-חשוון נכנס משולם אל מעונו של הרב ובקשה חריגה בפיו: "היות ובימי החורף הקרים לא בטוח שיתקיים יום שוק מדי שבוע, אבקש שייכין לי רבנו רשימת תפילה לשבועיים מראש. רישום מסודר מה בדיוק מתפללים בכל אחד מהימים בשבועיים הקרובים". הרב כמובן ניאות בחפץ לב. הרשימה הוכנה והופקדה בידי משולם איש פרברי ירושלים.

בסוף צמחו הירקות שבגידתו ביבול מבוך ומשולם החליט כן לעלות ירושלימה חרף מזג האוויר. הוא ילבש אפוא את מעיל הצמר שקיבל בירושה מאבי-אביו והחמור יסתפק במרדעת שעליו. אחרת, אם ימתין שבוע נוסף, תקלקל הצינה את הירקות ותחתום קצם לאבדון.

משולם מגיע לשוק הירושלמי ומתפלא למצוא את עצמו מעוטר בסוחרים הערביים בלבד, כל הדוכנים השייכים לסוחרים היהודים שבעיר הקודש, שממו. ליבו של משולם צונח בקרבו צניחה כואבת, כסלע הניתק ממרומי הצוק וצונח אל התהום הפעורה. "יכול להיות שחלילה וחלילה טעיתי בחשבון הימים ועליתי הנה בשבת-קודש?" נפשו הסוערת שקטה מעט כשהבחין ביהודי החוצה את השוק ותחת שחיו תיק טלית ותפילין, משמע שלא שבת היום ולא חג ממועדי ישראל. הוא ניגש אל היהודי במרוצה, כמעט מחליק בשבירת גפיים כשהוא נתקל בארגז טקסטיל שלמרגלות אחד הדוכנים, הוא מברר אצל היהודי מבלי להרגיש שהוא שואג בבעתה: "מה? מה קרה היום? מדוע חנויות סגורות?" "תענית-ציבור יש היום", השיב היהודי קצרות והביט נדהם במשולם נוטש מאחוריו את העגלה והחמור וארגזי הירקות ופותח במרוצה טרופה.

משולם הגיע לבית הרב, נשמתו בקושי מוחזקת בקרבו וביקש לפגוש במרא דאתרא. "הרב נמצא בבית-הכנסת", ענוהו בנווהו ומשולם המשיך במרוצתו, הפעם לעבר בית-הכנסת שבמרכז של ירושלים שבתוך החומות. מרוב שנפשו עגומה עליו הוא אינו חש את ליבו ההולם ואת ריאותיו הרוטטות ממאמץ נשימתי. הוא מגיע לבית-הכנסת, מטפס במדרגות ורץ הישר למקומו של הרב, שם הוא שואל בדחילו ובכאב:

"רבי, מה זאת עשית לי? הרב לא כתב שהיום מתענים בתענית ציבור. גם אכלתי היום לשובע, חצי כיכר מרוח בחמאה, וגם לא אמרתי את התפילות והפיוטים שאומרים ביום צום-תענית. אוי לי שכך עלתה לי. בוש אני מאבי שבשמים. געוואלד. אללי".

פעמיים צהלו החסידים למראה פניו של האורח. פעם אחת מפאת זהותו, פעם נוספת מפאת ארץ מגוריו. צהלו חסידי לייובאוויטש למראה האורח מיד כשזיהו אותו, שמיוחס היה, הן מדובר בנצר לצדיקי חב"ד. וצהלו אותם חסידים בידיעתם שלא סתם אורח יחסן לפניהם, אלא יהודי של ארץ-ישראל. 'א גאסט פון ארץ-ישראל' (-אורח מארץ-ישראל). לא זמן רב המתין האורח עד שהוכנס אחר רגש אל הקודש - חדרו הפרטי של הרבי הקדוש רבי שמואל מליובאוויטש ז"ע, וככיניו לדורות - ה'מהר"ש'. הרבי צהל למראה פניו וגלגל עמו שיחה ארץ-ישראלית עורגת. כסף הרבי לשמוע על התפתחות היישוב החב"די בחברון ועל מאורעות ארץ האבות.

תוך כדי שיחה, פלט האורח: "רבי קדישא. הלא לימדונו רועי החסידות שבארץ-הקודש מתגוררים יהודים עם נשמות גבוהות מאד. ואני מזה שנים שאני מתגורר בה, אולם בנשמות הגבוהות הללו לא נתקלתי. אמנם ראיתי בה חסידים מופלגים וקדושים ואנשי מעשה מורמים מעם, אבל כאלה מצויים גם בחוצה-לארץ, בפולין ובליטא, בוואהלין וברוסיה-הלבנה. איה אותן נשמות מופלאות ומופלאות?" "ומה תבין בטיבן של נשמות גבוהות?" השיבו הרבי בשאלה. והוסיף: "הבה ואספר לך סיפור ששמעתי מפיו הקדוש של אבי, הצמח צדק מליובאוויטש ז"ע, ותבין דבר וחצי דבר על נשמות גבוהות שבארץ-הקודש".

משולם, איש פרברי ירושלים היה. איש פשוט היה והתגורר בכפר קטן שבמורדות עיר המקדש. לא איש של ידע ושל התבוננות היה, אופקיו צרים היו ופילוסופיות היו ממנו והלאה. שני שבילים היו לו בחייו, שביל אחד המוביל מכפר מגוריו אל ירושלים הקדושה והקרובה, ושביל נוסף המוליך מחלל ליבו הישר לכיסא הכבוד. את בוראו עבד בתמימות ובפשטות, בצניעות ובשלווה. ירא אלוקים היה ומשווה את בוראו לנגד עיניו בכל רגע, אבל מעולם לא הבין לטעמיהן של מצוות, הוא קיים את המצוות כפי שלימדו אביו - כי כך ציווה הבורא. יותר מזה, הוא לא ידע. אחת לשבוע הוא היה עולה, ישוב על עגלת עצים, פשוטה כמותו, המונהגת בסחיבתו של חמור ערבי זקן וחסון.

בירושלים היה מתקיים יום השוק ובשוק הציע מרכולתו ליהודי ציון המסולאים בפז ולערביי ציון המסולאים בחלודה. את הירקות שגדלו בגידתו בשבוע החולף - מכר במחיר שוק והיה משתכר כדי כך וכך זהובים. מספיק כדי לקנות - באותו שוק עצמו - מצרכי מחיה לו ולנפשות ביתו עבור השבוע הקרוב.

ומדי שבוע הוא גם היה נכנס אל ארבע אמותיו של הרב דמתא, מדי שבוע עם אותה בקשה. שכן משולם טהור הלב, בקושי ידע קרוא וכתוב. סידור היה לו בביתו אבל על מנת להתפלל בו הוא נזקק ל'הוראות הפעלה' פשוטות ולקוניות. אחרת איך ידע איה 'שיר של יום' אומרים מדי יום? מתי צריך לומר 'הלל' ומתי מתפללים גם 'מוסף'? מתי מברכים את החודש ומה מוסיפים בשבת?

הממליך מלכים ולו המלוכה

היכל המעשה

אם חשב הרב שהפעם הוא יקלע להבנתו של משולם, הוא רואה בפחי נפש את הכפרי שלפניו מביט עליו בתדהמה מוחלטת. "מה? לא יורד אצלכם גשם? אצלי יורדים גשמים. ובכלל, כשגשמים לא יורדים לא מצאתם משהו פשוט יותר מאשר לגזור צום ותענית על כל יהודי ירושלים? מתפלא אני עליכם?" כעת הגיע תורו של הרב להתבלבל מעט. "מה אתה חושב שצריך לעשות כשיש עציצת גשמים. ובכלל, איך יכול להיות שאצלך, מרחק נסיעה קצר מירושלים, יורדים גשמים? מה אתה עושה כשהגשם לא יורד מהשמים ולא מרווה את אדמת גינתך כדי צמיחה?"

"מאד פשוט" - משולם נענה בתמימות טהורה - "כשגשם לא יורד ואני רואה שהירקות לא יצמחו השבוע, אני פשוט יוצא החוצה, אל הגינה, פורש ידיים אל השמים ואומר בשפה משלי, הרי אני לא מכיר תפילות ונוסחאות: 'אבא שבשמים. אני צריך גשם! אבא, אני לא יכול לוותר על גשם, אחרת הירקות לא יצמחו!' וזהו. אני לא צריך יותר מזה. מיד כשאני מבקש מאבא שבשמים הוא שולח לי גשם. וכי קשה בשבילי להביא לי קצת גשם מאוצרו הטוב? אני מבקש והוא שולח לי. כמו שאבא שולח מנה משביעה לבנו הרעב." מנסה הרב להסתיר את פליאתו ומבקש ממשולם: "אם ככה, צא ותנסה לבקש מאבינו שבשמים גם כאן, עבור יהודי עיר הקודש" ומשולם נענה בחפץ לב. עומד לו כפרי טהור-לב בחצר בית-הכנסת. לבוש במכנסי בד חומים ובחולצת צמר מוכתמת. נעליו מגושמות ובוציות וכובע פרוותי לראשו. זקנו מגודל פרא וטוהר נשפך מעיניו אותן הוא מרים אל השמים בתמימות קדושה. הוא לא מכוון כוונות ולא מייחד ייחודים, אלא פונה אל אביו שבשמים בשפת איכרים פשוטה כשדמעות זולגות במורד החוטם: "אבא, אתה רואה את בניך בירושלים שזקוקים לגשם, לא תשלח להם מטר? תן להם אבא, תן להם מאוצרך הטוב." גשמי ברכה החלו שוטפים את עיר הקודש והמקדש.

מסיים מהר"ש מליובאוויטש את סיפורו ופונה אל אורחו הארץ-ישראלי בשאלה: "נו, האם תוכל עדיין להעריך ולדעת בקרב מי מבני ארץ-הקודש שוכנת נשמת גבוהה?"

נושא הרב מבט רחום אל משולם תמים הלב וזך הרעיון. רואה אותו מתפתל מרוב יראת השם הבוערת בקרבו. "משולם יקיר ליבי. אי משולם הצדיק, תנוח דעתך, אתה יכול להיות רגוע וגם שָׁלוֹ, חלילה לא אכלת ביום תענית וגם בתפילתך לא פספסת מאומה. יהודי כשר אתה וחלילה לי מלהטעות אותך ולו בשגגה. אכן, העם היהודי אינו מתענה היום בתענית-ציבור, לא עשרה בטבת היום, יום בו צר האויב על עיר האלוקים, ולא תשעה-באב, יום בו שרף מנאץ את היכל השם. רק אנחנו כאן, בעיר-הקודש ירושלים, גזרנו על עצמנו להתענות היום מבלי מאכל ומשקה. אבל התענית על כל הלכותיו ותפילותיו אינה תקפה כי אם לבני ירושלים בלבד. אתה, איש הפרבר, פטור אתה מן התענית. הִרְגֵּעַ נא יקירי."

מבטו הכאוב והנסער של משולם הופך באחת למבולבל. הוא לא מצליח להבין איך תתכן תענית לבני ירושלים בלבד. "וכי ביום פורים מדובר, בו חוגגים בני ירושלים בנפרד מכל העולם?" הוא תוהה בתמימות.

הרב מסביר לו פנים ומסביר לו דברים:

"מדובר בתענית-גשמים. לא תענית קבועה בלוח השנה. לא משהו של פעם בשנה אלא תענית חד-פעמית, תענית שגוזרים עליה רק בשנים שחונות במיוחד."

הבלבול בעיניו של משולם רק מעמיק. אישוניו זזות מאליהן ימין ושמאל. כמו מחפש הסבר פשוט, במילים שהוא מבין. מעולם הוא לא שמע על 'תענית גשמים'. "מענים את הגוף כדי שהבורא ימחל לעוונותינו. מתענים גם לזכר חורבן בית המקדש או רציחתו של גדליה בן אחיקם. אבל מה הקשר בין תענית לבין גשם?" כולו מלא פליאה.

והרב, כמו רבי פרידא, האמורא, שהסביר פרקו לתלמידו ארבע-מאות פעמים, בסבלנות אין קץ; מושיב את משולם לידו ומסביר לו כמו שמסבירים לילד שמתחיל ללמוד משניות מסכת תענית:

"כשחודש חשוון מתקרב לסיומו ועדיין כל סימן לגשם לא נראה באופק. הקור הגיע גם הגיע אבל אפילו טיפת מָטָר אחת לא ביקרה בירושלים. אנו מבינים שישנה גזירה בשמים העוצרת את הגשמים. יש משהו שמיימי שגורם לגשם מלהגיע ולהרוות את האדמה. כל איכרי ירושלים משועים למים בשביל שדותיהם וילדי ירושלים נושאים מבט דומע אל הבורות, ממתינים שהם יתמלאו במי גשמים ושוב יהיה להם מי שתייה בשפע. על כיבוס בגדים ורחיצת הגוף מי בכלל מעז לחשוב? לכן מתכנסים אנו, כל בני ירושלים יחדיו, מתענית בתענית-גשמים, שבים בתשובה ועורכים 'יום כיפורים' בשנית מתוך ייחול ותחינה שיפתח האלוקים את ארובות השמים וימטיר לנו מטר לרוב."

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: ויליאמסבורג, ארה"ב
הזמן: תשכ"ח

אני בעצמי הייתי אותו האברך

סיפר הרה"ח ר' עזריאל גליק ז"ל משב"ק אצל הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זי"ע: בימי הרחמים והסליחות בשנת תשכ"ח לפ"ק בא הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע לשבות בראש השנה תחת צילו של רבינו ה'דברי יואל' זי"ע.

כשנכנס ליקח שלום מאת רבינו ה'דברי יואל' זי"ע שאל אותו רבינו: "למה נסעתם מאנטווערפן ובאתם לכאן?"

השיב הרה"ק רבי איציק'ל שבא על יו"ט ראש השנה להיות בבית מדרשו של רבינו.

אכן רבינו ה'דברי יואל' לא היה ניהא לו שהרבי מפשעווארסק עזב את קהילתו ועדתו שם ובא לכאן, וציווה לו רבינו שיחזור ויסע לביתו להיות בבית מדרשו על יו"ט ראש השנה. פתח ואמר רבי איציק'ל לרבינו שרוצה לספר לו איזה עובדה, וכך סיפר:

אצל מורי ורבי הרה"ק ר' חנה מקאלשיץ זי"ע היה איזה אברך שבאחת השנים נאלץ להיות בראש השנה הרחק מביתו, בגלילות הונגריה, ולכן נכנס מבעוד מועד אל הקאלשיצער רב ושאל אותו באיזה מקום ישבות בראש השנה. אמר לו הקאלשיצער רב "סע לעיר אורשיווא ותהיה בצלו של המרא דאתרא" (הלא הוא בעל ה'דברי יואל' שלאחר מכן נקרא לכהן ברבנות העיר סאטמאר).

כשחזר אותו אברך לאחר ראש השנה סיפר שלמרות שבטבעו אינו בעל בכי, אבל לאחר ששמע את דרשת רבה של אורשיווא בראש השנה לפני תקיעת שופר בכה מאין הפוגות בדמעות שלישי עד כי הרגיש בעצמו שרבינו מכבס את לבבו ונפשו.

לשמע הסיפור נענה רבינו ה'דברי יואל' באוזני הרבי מפשעווארסק בענותנותו: "איר גלייבט די אלע מעשיות - האם אתה מאמין למעשיות כאלו?"

ענה לו הרה"ק מפשעווארסק: "וואס זאהל איך טוהן אז איך אליין בין געווען דער יונגערמאן - מה אעשה שאני בעצמי הייתי אותו האברך..."

כשמע ה'דברי יואל' את תשובתו שוב לא אמר לו כלום, הרבי מפשעווארסק נשאר על יו"ט ראש השנה בצילו של הרבי מסאטמאר וישב סמוך אליו בעת כל התפילות, וכן בשעה שעברו לפניו להתברך בברכת 'לשנה טובה' ישב אצל הארון קודש סמוך אליו.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, כ"ז באלול:

הגה"ק רבי נתן ב"ר יעקב שמעון ב"ץ אדלר מפרנקפורט. תק"ס.
הרה"ק רבי יעקב אריה ב"ר מרדכי (מנשכיז) מקאווא. תקצ"ג.

הרה"ק רבי שלום ב"ר אלעזר מבעלזא. תרט"ו.
הרה"ק רבי ישראל ב"ר יצחק מסקווירא. תקנ"ח.
הגה"ק רבי משה נתן נטע ב"ר אשר אנשיל יונגריין. בעל "מנוחת אשר". תרמ"ט.

יום ראשון, כ"ח באלול:

הגאון רבי חיים יהודה לייב ב"ר אברהם דב איערבאך. ר"י שער השמים. תשי"ד.

יום שני, כ"ט באלול:

הגאון רבי שלמה ב"ר יוסף אמארייליו. בעל שו"ת "כרם שלמה". תפ"א.
הרה"ק רבי משה ב"ר ישראל פרלוב מסטאלין הי"ד. תש"ב.
הרה"ק רבי אברהם יעקב ב"ר יצחק מרדכי שפירא מגוואדוויץ - סטאלין הי"ד. תש"ב.
הרה"ק רבי נחום שלמה ב"ר משה

פרלוב (מסטאלין) מקווינץ ווארשא הי"ד. תש"ב.
הרה"ק רבי מנחם נחום ב"ר יעקב אריה מטריסק ווארשא הי"ד. תש"ב.
הגה"צ רבי מנשה ב"ר אליעזר זאב קליין מאונגוואר. בעל 'משנה הלכות'. תשע"א.

יום שלישי, א' בתשרי, א' דראש השנה:

רבי אמנון ממגנצא, בעל 'זנתנה תוקף'. ד' תשע"ב.
הגאון רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל, המלבי"ם. תר"מ.
הגאון רבי יהודה ב"ר יצחק עייאש בעל 'בית יהודה'. תקכ"א.
הגאון רבי יעקב דוד ב"ר זאב וילובסקי מסלוצק - צפת, הרידב"ו. תרע"ד.
הרה"ק רבי יצחק מאיר ב"ר אברהם יהושע העשיל מקאפיטשיניץ. תרצ"ו.

יום רביעי, ב' בתשרי, ב' דראש השנה:

הרה"ק רבי ברוך מרדכי ב"ר שלמה חיים מקווינצוב. תרל"א.
הרה"ק רבי ישראל ב"ר אשר פרלוב מסטאלין. תרפ"ב.
הגאון רבי דוד ב"ר עקיבא הכהן רפפורט הי"ד, מראשי ישיבת ברנוביץ. בעל 'מקדש דוד'. תש"ב.

יום חמישי, ג' בתשרי:

הגאון רבי אברהם אבלי ב"ר חיים גומבינר מקאליש. בעל "מגן אברהם". תמ"ג.

הגאון רבי ישראל ב"ר גדליה ליפשיץ. בעל "תפארת ישראל".
הרה"ק רבי יצחק דוד ב"ר משה מלעלוב. תרמ"ז.

הרה"ק רבי שמעון נתן נטע ב"ר דוד צבי שלמה מלעלוב. תר"ץ.

הגאון רבי נפתלי צבי ב"ר משה טרופ. ראש ישיבת ראדין. בעל "חידושי הגרנ"ט". תר"ץ.

הרה"ק רבי אהרן יחיאל ב"ר ירחמיאל משה מקווינץ. תש"ג.

הגאון רבי חזקיהו יוסף ב"ר חיים לייב מישקובסקי, גאב"ד קרינקי. תש"ז.

הגה"צ רבי גדליה ב"ר אברהם אייזמן. משגיח ישיבת קול תורה. תשע"ב.

יום שישי, ד' בתשרי:

הגאון רבי צבי הירש ב"ר נפתלי הירץ הלברשטט. בעל "כוס הישועות". תק"ח.

הגאון רבי אברהם ב"ר יחיאל דנציג. בעל "חיי אדם". תקפ"א.

הרה"ק רבי יצחק אריה (זעקיל לייב) ב"ר מתתיהו וורמסר. הבעל שם ממילשטט. תר"ח.

הרה"ק רבי נחמיה יחיאל ב"ר יעקב יצחק (מפרשיסחא) מביכוב. תר"ך.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

מחוטב עציץ

"כשיהודי בא לשפוך שיח לפני ה' עליו לקבל על עצמו צו זיין א האלץ האקער פארן בורא כל עולמים"

הרה"ק בעל 'שומר אמונים' זי"ע

כלומר: כשאדם מתפלל עליו לקבל על עצמו להיות 'חוטב עצים' לפני השי"ת, כלומר גם אם המוח והלב אינם מרגישים טעם וחיות, אל תפול רוחו וימשיך בעבודתו כחוטב עצים, וידע ש"דייקא באופן ועבודה הזאת עושה נחת רוח להבורא ב"ה".

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

ציון הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע בדמשק

ישועה בציון המהרה"ו בדמשק

על כוחו הנפלא של הגה"ק המקובל רבי חיים שאול הכהן דוויץ זי"ע בעל 'איפה שלימה' כפועל ישועות בקרב הארץ, סיפר הגה"צ המקובל רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זצ"ל וזה לשונו:

בשנת תרפ"ד הוצרכתי לישועה גדולה וקיימתי מה שאמרו ז"ל 'ילך אצל חכם' ושפכתי את לבי לפני רבינו (רבי חיים שאול הכהן) ז"ל ויען רבינו בהאי לישנא:

"ישועתך קרובה לבוא, אמנם כדי לזכות בה סע לדמשק בשליחות (כדי

לסדר שם ענין נשגב לטובת רבינו ז"ל) ובהזדמנות זו תשתטח על קברו של רבינו הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע ואז בטוח אני בזכותו הגדול כי תיושע בלב ונפש חפצה.

"עשיתי רצון צדיק ז"ל" מסיים הריא"ז מרגליות, והייתי שם מערב ראש השנה עד ערב סוכות תרפ"ה, ותודה לא-ל יתברך נושעתי" (הקדמת הספר 'איפה שלימה').

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

ליל ראש השנה

ה'צמח צדק' זי"ע

בליל ראשון של ראש השנה תר"ג שח הרה"ק הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע: בליל א' דראש השנה לא היו (רבותינו) מדברים כלל אצל השולחן בסעודה, אבל בשנת המאסר הראשון של אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע, היא השנה בה מת הצאר פאאוועל, שעל פי פקודתו נאסר אדמו"ר הזקן, סיפר אדמו"ר הזקן שהרב המגיד אמר "נשיא בישראל צריך לדבר אודות מלכים",

כך סיפר ה'צמח צדק' בליל ר"ה. וראה זה פלא, בשנה ההיא תר"ג קראו את הרה"ק הצמח צדק לפטרבורג, הצאר ניקולאי הראשון חתם אז על פקודה שה'צמח צדק' חייב להישאר בפטרבורג ואינו רשאי לחזור לליובאוויטש, אך לאחר מכן לקח הצאר קצת משקה לפיו, כתב איזה מכתב ולא ישר בעיניו, הדליק גפרור ורצה לשרפו ובטעות שרף את הפקודה בקשר לאדמו"ר ה'צמח צדק' ובכך התבטל העניין (רשימות היומן).

